

zvaigzne

1973 MAIJS • № 10

Jaunais nams Gorkija ielā.

Lenvītas Dorofejevas, Līdijas Oses, Maiņas Zagares un citu radošās brigādes arhitektu darbs guvis atzinību ne tikai mūsu republikā.

Latvijas Valsts pilsētu celtniecības projektēšanas institūta tipveida ēku projektēšanas darbnīcas vadītāja Līdija Plakane par sasniegumiem jaunu namu projektēšanā apbalvota ar PSRS Tautas saimniecības sasniegumu izstādes zelta medaļu.

VISU ZEMJU PROLETARIESI, SAVIENOJĪETIES!

zvaigzne

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS.
IZNĀK 22. GĀDU, DIVAS REIZES MĒNEŠT.
Nr. 10 [548]. 1973. GADA 20. MAIJĀ.

VIESTURA VASIĻEVSKA foto

NO PUTNA LIDOJUMA UN TUVPĻĀNĀ

Ja mēs no putna lidojuma parauzdziņtos uz mežu ieskaustajiem, ceļu un upju caurastajiem plankumiņiem Latvijas zemē, tad ieraudzītu, ka pilsētas un ciemati plešas plašumā, bet viensētu paliek arvien mazāk. Mēs redzam ne vienu vien skursteni, no kura vairs nekāpj zilu dūmu stabs. Vientuļas un pamestas palikušas ne tikai rūgtās mežābeles, bet daudzas jo daudzas visistākās rožābeles.

Lai nedotu vaju emocijām, zinātnieks pasaka īsi un skaidri: **urbanizācija**. Urbanizācijas kā pasaules attīstības procesa raksturošanai ir daudz pārliciecināšu skaitļu. Lai tie paliek, mums tāpat ir skaidrs, ka pilsētu un ciematu izaugsme ir neaptu-rama objektīva likumsakarība. Cits jautājums, kādas ir tās pilsētas vienā vai otrā zemē.

Ko mēs, pēckara paaudze, ar vieglāku vai smagāku sirdi pamētam un ko saņemam? Ne jau daudzi no mums skumst pēc pelēkajām lauku mājiņām un rūgtiem melnajām pirtiņām, bet vairums gan droši vien nekad neaizmirsīs saules pielieto, smaržojošo un skanošo lauku plašumu... Par mums teica: aizgāja uz pilsētu vieglas dienas meklēt (bieži vien kādā kopmītnē, kur istabu ar aizkaru sadalīja četrās daļās, lai «netraucēti» varētu sākt savas dzīves veidošanu). Izskatītos pēc taisnošanās, ja teiktu, ka mēs no veselīgā lauku un mežu gaisa, kur katrā kubikcentimetrā ir ap 1000 veselīgo, vieglo negatīvo jonu, pārgājām uz smactīgām ielām, kur kubikcentimetrā nebija ne 100 negatīvo jonu, bet bija savi 10 000 smago pozitīvo jonu. Tajās kopmītnēs un tajos cehos, kur mēs veidojām šodien, nebija pat 50 vieglo jonu. Izskatītos pēc taisnošanās, ja teiktu, ka tajās ielās un tajos cehos troksnis tālu pārsniedza pieļaujamo līmeni. Darba higiēna, tehniskā estētika un darba zinātniskā organizācija — tas viss nāca vēlāk. Mums pašiem vajadzēja visu izpētīt un sākt ieviest dzīvē.

Garu desmiti aizrīvējuši. Tie, kas palika laukos un savā laikā nosodīja uz pilsētu aizgājušos, šodien saņem labiekārtotus dzīvokļus, klubus un veikalus ciematos, saņem gāzes zilo liesmu un silto ūdeni. Vai tur pilsētnieki arī nav palīdzējuši? Jūs redzat — gandrīz katrā mūsu republikas pilsētā ir jauno dzīvojamā namu masīvi. Tiesa, caur paneļu šuvēm dažā mājā vēl ieklūst lietūs ūdens, ir redzētas arī slapjas ķieģeļu sienas. Mēs gribējām daudz, ātri, lēti un labi. Tie ne vienmēr ir saskatīgi lielumi. Rīgā vien 8. piec-gadē iedzīvotāji saņēma 1 680 000 kvadrātmetru lietderīgās platības. 9. piec-gadē paredzēts uzbūvēt

1 850 000 kvadrātmetru lietderīgās platības. Tikai pirmajos divos 9. piec-gades gados rīdzinieki saņēmuši 16 000 jaunu dzīvokļu.

Pirms vairākiem gadiem kādā žurnālā bija zīmējums: viens no Rīgas torņu gaļiem satraukti konstatē, ka Rīga aug un aug un viņš vairs nevar saskatīt pilsētas malas. Zinātniskās restaurēšanas remonta kantora vīri uzcēla Pētera baznīcai skaistu torni un uzlika galā jaunu, spožu gaiļi — tam, protams, labāka redze un arī augstums cits. Lai skatās uzmanīgi: lielais Austrumu rajons ietver sevī gan uzbūvēto Juglas masīvu, gan arī aizsāktos Pūrciema mikrorajonus un teritorijas, kas sniedzas līdz Lubānas šosejai. Šajā milzīgajā jaunās apbūves rajonā vien dzīvos 270 000 līdz 280 000 iedzīvotāju. Tātad aptuveni tikpat, cik Daugavpilī, Liepājā, Jelgavā un Jēkabpilī kopā. Ķengaragā ir aptuveni 80 000 iedzīvotāju. Nerēķināsim te Krasta ielas masīvu, Dzirciema ielu un Ilguciemu. Jaunajos Imantas mikrorajonos dzīvos 60 000 līdz 70 000 cilvēku. Latvijas Valsts pilsētu celtniecības institūts pabeidzis detaļplānojuma projektus Pleskodāles — Solitūdes — Ziepniekkalna rajoniem.

Mazliet tuvplānā. Patiesībā mēs nepavisam negribam kvantitātes dēļ ziedot kvalitāti. Mēs negribam, lai visas pilsētas no Kamčatkas līdz Ainažiem būtu vienādas! Mēs uzlabojam dzīvojamo namu 464. sēriju. Aplūkojiet Ilguciemu; tas ir patīkams rajons. Aplūkojiet Ķengaraga 467. sērijas deviņstāvu namus — par tiem arhitekts Lidija Plakane, kura jau vairāk nekā desmit gadus vada dzīvojamo namu projektēšanu mūsu republikā, kā arī projekta autore Regīna Jaunušāne, nodaļas galvenais konstruktors Henrihs Lācis un tehniskās daļas vadītājs Arīstīds Jansons kopā ar Maskavas projektētājiem, mūsu celtniekiem un būvmateriālu ražotājiem 1971. gada nogalē saņēma republikas Ministru Padomes prēmiju. (1970. gadā arhitekts Lidija Plakane par jaunu tipveida namu projektēšanu saņēma Latvijas PSR Valsts prēmiju!)

Bet Lidija Plakane un viņas kolēģi ne mirkli nav bijuši mierā ar paveikto. Jau pērn gan Rīgā (Leņina ielā 227), gan Slokā, Liepājā, Jelgavā un citur uzcēla pirmos 103. sērijas namus. Tos paredz būvēt arī Daugavpilī. Šajos namos, kur ķieģeļu šķērssienu mijas ar lielpaneļu ārsienām, ievērojami uzlabots dzīvokļu komforts — lielākas dzīvojamās platības, lielākas palīgtelpas. Labi? Jā, bet celtnieki grib «industriālākus» namus. Tādas ir lielpaneļu ēkas. Tāpēc masveida celtniecībai šajā piec-gadē izstrādāja 104. sēriju

piecstāvu un deviņstāvu namiem. Tagad rīdzinieku uzdevums apgūt šīs sērijas divpadsmitstāvu namu konstrukciju izgatavošanu.

Pirmo 104. sērijas piecstāvu namu nupat uzbūvēja Pūrciemā, Nīcgaļes ielā. Kad es ieminējos par šo namu, arhitekts Lidija Plakane bija panikā (vismaz pa telefonu tā likās): «Tā māja izskatās šausmīgi! Šo pirmo māju nekādā gadījumā nedrīkst fotografēt!»

Tā nu tas ir. Mēs nepavisam nesam vienaldzīgi. Un mēs šodien bez atļaidēm prasām, lai celtu labus dzīvokļus. Bet nākotnē lai celtu vēl labākus! Tam ir atbilstoša materiāla un tehniskā bāze. Vai ne tādēļ Lidija Plakane 15 gadus krājusi pieredzi? Pati jaunākā, 119. sērija atšķiras no visām iepriekšējām ar to, ka cilvēks, ieejot dzīvoklī, vispirms nonāk nevis šaurā gaitenī, bet gan gaišā halē, kas savienota ar lodžiju, ar virtuvi, ar dzīvojamo istabu. Šī halle ir elements, kas organiski savieno visas telpas. Istabu skaits — no 2 līdz 5. Projekta 119. sērijas namiem Lidijas Plakanes vadībā izstrādāja radošā brigāde — konstruktors Valērijs Jegorovs, arhitektes Maiga Žagare, Lenvita Dorofejeva, Lidija Ose un Mēdija Hnoha —, un tas ieguva atzinību ne tikai mūsu republikā. PSRS Tautas saimniecības saņēmu izstāde Lidijai Plakanei piešķirta zelta medaļu, bet Projektēšanas institūtam — pirmās pakāpes diplomu.

Šajā piec-gadē paredzēts izvērt no Rīgas dzīvojamo namu rajoniem aptuveni 50 uzņēmumus vai to cehus. Diemžēl daudzu uzņēmumu vadītāji dienām un naktīm gudro, kā šo republikas Ministru Padomes norādījumu apiet. Viņus interesē tikai savs tuvplāns. Bet šis paaudzes jaundim jādoma par to, lai kaut kas tāds neatkārtotos atkal pēc 20, 30 vai 50 gadiem. Mēs ceļam daudz lielu, plašu un gaišu uzņēmumu, kuros domāts par strādājošo ērtībām.

Vēl samērā nesen Škirotavas stacija bija pirmā pietura aiz Rīgas robežas. Ziemeļos no dzelzceļa plefās purvainas plavas, grāvjos ziedēja pures un kārkli. Tagad kādreizējās purvaines vietā izaudzis liels rūpniecības mežs. Par tā projektēšanu un celtniecību liela grupa inženieru un arhitektu pērn tika apbalvota ar PSRS Ministru Padomes prēmiju. Projekta izstrādāšanā piedalījās Latvijas Valsts rūpniecības uzņēmumu projektēšanas institūta, Latvijas Valsts pilsētu celtniecības projektēšanas institūta, kā arī vairāku Vissavienības specializēto projektēšanas institūtu Latvijas nodaļu darbinieki. Projekta īstenošanā piedalījās trīs celtniecības trestī.

Rūpniecības mezģla teritorija aizņem ap 400 hektāru. Sākumā domāja tur izveidot 19 uzņēmumus. Apvienojot tehnoloģiski radnieciskus uzņēmumus, to skaits samazinājās līdz deviņiem. Kopējā ēku kubatūra samazinājās par 75 000 kubikmetru, bet dzelzceļa pievedceļu garums — par 10 kilometriem. Tāpat samazinājās autoceļu garums un inženierkomunikāciju (ūdens, elektroenerģijas u. c.) vadu garums. Desmit katlu māju vietā uzcēla tikai divas. Kapitālieguldījumu ekonomija sastādīja aptuveni 3 miljonus rubļu, bet ekspluatācijas izdevumi katru gadu ir vismaz miljons rubļu mazāki par sākumā paredzētajiem.

Ko tad te īsti izdarīja? Autonomas saimniecības apvienoja sociālistiskā rūpniecības mezģlā, kuram ir kopīgi palīgobjekti. Projekta paredzētas iespējas ar kooperatīvi apvienotajiem līdzekļiem radīt arī kopēju sabiedrisko centru, kurā būtu klubs, poliklīnika, profesionāli tehniskā skola, ugunsdzēsēju depo. Visai rūpniecības zonai te veido vienotu labiekārtojumu. Projektējot un būvējot tehnoloģiski un saimnieciski saistītu uzņēmumu kompleksus, ir rasta iespēja realizēt vienotu arhitektonisku koncepciju, veidot ražošanas ēku arhitektonisku kompozīciju. Šis jautājums ilgi bija pavisam aizmirsts. Te nu, lūk, dabā ir tas, ko sauc par zinātnes un tehnikas progressa un sociālisma priekšrocību harmonisku apvienošanu. Tāds projekts mūsu republikā realizēts pirmo reizi, arī visā Padomju Savienībā nav daudz precedentu.

Līdz šai dienai jau izstrādāti ap 20 projekti citiem mazākiem rūpniecības mezģļiem mūsu republikā. Pavērojiet, tādas zonas ir tapušas vai top Daugavpilī, Rēzeknē, Jēkabpilī, Liepājā un citur. Šācies jauns posms pilsētībūvniecībā — apskatot pilsētu kā vienotu veselu, rodas iespēja mērķtiecīgi un racionāli plānot pilsētu attīstību, veidot pareizu zonu jomu, lai ražošanas uzņēmumi neradītu neērtības iedzīvotājiem.

Celtniekiem tas viss dod iespēju koncentrēt vienuviet darbaspēku un materiālos resursus. Kapitālieguldījumu koncentrācija ir viens no galvenajiem priekšnoteikumiem mūsu attīstības tempu nodrošināšanai, labklājības radīšanai.

Joprojām dienaskārtībā paliek darba kvalitātes jautājums. Tā kā ar katru dienu kļūstam bagātāki un stiprāki, mēs paaugstinām arī prasības kvalitātei. Daudziem jo daudziem celtniekiem un būvmateriālu ražotājiem šī problēma pašlaik kļūvusi par galveno.

PAULS POOKS

BROCĒNOS, KUR CEMENTS TOP

Pa elektrisko dzelzceļa līniju, kas savieno karjeru ar kombinātu, nāk ar kaļķakmens lauskām piebērti vagoni. Vagons pēc vagona. Diendienā tie iebrauc kombināta teritorijā un izber savu vedumu. Kā izsalkušā negausīgā mutē... Izcelts no zemes klēpja dienas gaismā, sadrupināts un sašķirotš, pelēki brūnais kaļķakmens atkal pazūd «pazemē», cilvēka roku darinātā šahtā — duļķa baseinā, kur sākas tā pārstrādes cikls...

Duļķa baseins, duļķa dzirnavas... Brocēnos kaļķakmeni apstrādā pēc slapjās metodes. Kaļķakmeni kopā ar ūdeni un piedevām mal duļķa dzirnavās. Bruņu plātes apjomīgo cilindru sadala kamerās, kur dārdēdami strādā maļķermeņi — dažāda izmēra metāliskas lodes, kurām pa spēkam stāties pret akmeņiem. Viss vibrē, dreb un trīc. Cilvēka balss šajā elles troksnī izgaist kā nebijusi.

Tehnoloģiskie procesi te mehanizēti un automatizēti. Duļķa atsūknešanu veic elektrodi. Cementa tapšanas nākamais posms risinās milzīgās rotējošās krāsnīs. Pacelti uz masīviem balstiem, varenie krāšņu cilindri stiepjas cauri plašajiem kombināta ceļiem, kā arī šķērso teritoriju. Kaļķakmeni līdz ar piedevām apdedzina 1400° lielā karstumā un iegūst cementa klinkeru. No krāsnīm plūst verdoša sveloņa. Pa šauru spraugu ielūkojamies kvēlojošā versmē. Pret cilindra sāniem, it kā neredzama spēka triekti, sītas sarkani, nokaitēti oļi, bet pāri tiem kā spēcīga šalts līst liesmu un uguns straume. Uguns kristības izturējušo klinkeru mal, piejauc piedevas un iegūst visiem pazīstamo portlandcementu, kura marku raksturo apalji simti: 500, 600, 700...

Cementa pulveri ar saspiesta gaisa palīdzību iesūknē tvertnēs, dažādos transporta līdzekļos: speciālos vagonos — hoperos un cementa cisternās. Vilcienu sastāvi ar Brocēnu celtniecības maizi mēro tuvus un tālus ceļus. Brocēnu cementu pazīst mūsu zemē, kā arī aiz tās robežām — Kubā, Gvinejā, Indonēzijā, Dienvidslāvijā, Čehoslovākijā, VDR un vēl citās zemēs. Kā pelēkas vaboles no Brocēnu kombināta aizdūc smagās mašīnas ar cementa cisternām. Tās gaida mūsu republikas celtnieki gan pilsētās, gan laukos.

KAS IR BROCĒNI!

Šī uzņēmuma un ciemata mūžs nav garš. Tādēļ arī vēstures avotos atrodamās ziņas ir skopas. Un tomēr. Kāds bija Brocēnu sākums? 1936. gadā akciju sabiedrība «C. Ch. Smits» sāka būvēt nelielu kaļķakmens pārstrādes rūpnīcu, kur strādāja tikai 82 strādnieki. Uzņēmums uzsāka darbu 1938. gadā. Produkcijas apjoms bija 50 000 tonnu portlandcimenta gadā. 1940. gadā atklāja arī šiferu ražošanas ceļu.

Uz kādas sienas lasām traģisku uzrakstu: «Šeit 1942. gada oktobrī vācu fašistiskie okupanti ierīkoja koncentrācijas nometni un piespiedu darbos izmantoja ieslodzītos.» Arī tādas lappuses ierakstītas Brocēnu vēsturē.

Kad fašisti atkāpās, viņi izpostīja ceļus un vērtīgākās iekārtas aizveda sev līdzi.

Pēc kara Brocēnos daudz ko vajadzēja sākt no jauna. Dīvos gados — no 1947. līdz 1949. gadam — atjaunoja un uzstādīja trīs tehnoloģiskās līnijas portlandcimenta ražošanai. Šajā laikā atsāka darbu arī šiferu cehs. Tas bija milzu darbs. Bet brocēnieši to godam veica — kara izpostītā zeme prasīja cementu, prasīja šiferi.

Gadu no gada Brocēnu kombināta būvmate-

riālu iegūšanas un ražošanas raksturs kļuvis lielrūpnieciskāks. Un, kaut gan Brocēnu cementa un šiferu kombināts nepieder pie lielākajiem un modernākajiem šāda veida uzņēmumiem mūsu valstī, tomēr tas ir uzņēmums, kam ir Vissavienības vārds un nozīme.

Brocēnu kombināta cementa devums ir 623 000 tonnu gadā. Otrs, ne mazāk svarīgs produkcijas veids ir viļņotais šiferis — 74 miljoni nosacīto plākšņu gadā. Šiferu ražošanas tehnoloģiskie procesi ir kompleksi mehanizēti un automatizēti. Jau 1957. gadā desmit izgudrotājiem kā pirmajiem mūsu republikā piešķīra republikas Valsts prēmiju par automātu, ko rūpnīcas ļaudis bija radījuši viļņotā šiferā ražošanai.

No Brocēniem uz gāzbetona un silikātkieģeļu rūpnīcām plūst tūkstošiem tonnu kaļķu. Brocēnu produkciju — šķirotu kaļķakmeni — gaida cukurfabrikas, bet kaļķakmens miltus — zemkopji augsnēs uzlabošanai.

Sogad sācis strādāt jaunais apdares flīžu cehs. Līdz šim mūsu republikā šādas flīzes neražoja. Pašreiz jaunā ceļa jauda ir 0,5 miljoni flīžu gadā. Bet brocēnieši cer jau šīnē gadā to divkārtot. Pašreiz cehā darbojas divas automātiskās līnijas, kas diennaktī dod 500 m² apdares flīžu. Kā izejvielu izmanto galvenokārt mūsu vietējos mālus, bet pārējos komponentus ievad no brālīgajām republikām.

Pa automātisko līniju cits aiz cita plūst flīžu kvadrātiņi šokolādes brūnumā. Un, ja cilvēks nostājas automātiskās līnijas vienā galā, grūti saskatīt otru, jo līnijas garums ir gandrīz simts metru. Speciālā krāsnī 1350° karstumā vārās masa, kas sastāv no septiņiem dažādiem komponentiem. Tur top glazūra, kas māla flīžiem piešķir spožumu un dažādus krāsu toņus.

KUR ATRODAS IZEJVIĻU AVOTI!

Turpat — Brocēnu apkaimē. Jau izmantots kaļķakmens karjers pie Cieceres ezera. Lielā mērā ir apgūta arī Sātiņu kaļķakmens atradne, kas visus pēdējos gadus apgādājusi kombinātu ar izejmateriālu. Cik ilgam laikam vēl pietiks šo zemes bagātību? Vēl daudziem gadiem — apgalvo ģeologi, kas iezīmē arvien jaunas kaļķakmens nogulumu robežas. Sogad uzsākti darbi jaunā karjerā, kura rezervju pietikšot vismaz divpadsmit gadiem. Turklāt ģeologu meklējumi turpinās. Kaļķakmens nogulumu slāņi mūsu republikā ir bagātīgi. Tie sniedzas no Ventas krastiem uz dienvidiem cauri mūsu republikai līdz Lietuvai un tālāk.

Arvien vērienīgāka un rūpnieciskāka kļūst šo zemes bagātību iegūšana. Turpat pie raktuvēm strādā kaļķakmens drupināšanas un šķirošanas fabrika, kurai ir trīs korpusi. Nesen uzcelts jauns kaļķakmens miltu ražošanas cehs. Varenie ekskavatori pārvieto zemes virskārtu, piekrauj vagonus. Tās ir sava veida mazas modernas rūpnīcas, kas paveic daudzus cilvēku darbus.

BROCĒNI UN BROCĒNIEŠI

Līdz ar cementa un šiferu kombinātu Cieceres ezera krastā tapa Brocēnu ciemats. Kombināta strādniekiem bija vajadzīgi dzīvokļi, bērniem — skola un bērnudārzi, kultūras dzīvei un brocēniešu atpūtai — klubs. Dzīvokļu celtniecība ritē-

ja strauji. Katru gadu brocēnieši saņēma ap piecdesmit dzīvokļu jaunus, labiekārtotus namos. Cieceres ezera krastā izauga kombināta strādnieku savrupmājas. Brocēnos uzcēla staltu skolu, klubu ar 800 vietām, bērnudārzus. Par to visu jau daudzkārt rakstīts. Tas viss panākts aizritējušos gadu desmitos. Bet kāds izskatās Brocēnu ciemats, ja uz to lūkojas septiņdesmito gadu acīm? Šķiet, Brocēni sava ciemata labiekārtošanā apstākuši. Gleznainā apkārtnē, skaistais, kilometriem garais Cieceres ezers, ar eglēm un lapu kokiem apaugušie pauguri, protams, grezno Brocēnus, bet... nevarētu teikt, ka ciemats greznotu un harmoniski iekļautos šajā jaukā dabas stūrī... Neasfaltētas ielas, kaili, dažnedažādām dražām piemētāti laukumi. Tikpat kā neredz cilvēku roku dēstītus un aprūpētus apstādījumus. Nekopta un faciņām izvagota ir estrādes apkaime. Pašu estrādi jau krietni sagrauzis laika zobs. Viss te šķiet atstāts savvaļā, pašas dabas ziņā. Bet īstenībā arī dabas krāšņums netiek pienācīgi saudzēts un glabāts...

«Biržtaliņa»... Kāds skaists un mīļš nosaukums dots šim «mini» namiņam, kas kalpo brocēniešiem un ceļniekiem gan par ēdnīcu, kafejnīcu un fējnīcu, gan par «alus bāru», kur bez dažādām uzkodām var dabūt arī šo to stiprāku (vīri, protams, arī izmanto šo iespēju), gan arī par kulinārijas izstrādājumu veikalu un konditoreju. Un tiesa kas tiesa — Brocēnu dzeltenais un mīksts klijģeris ar rozīnēm ir daudz pārāks par Rīgā ceptajiem. Un tomēr, vai šī pieticīgā, viegli būvētā mājiņa, kuru no šosejas puses skatīenam aizsedz tukšo kastu kaudzes, var noderēt brocēniešiem par vienīgo sabiedriskās ēdināšanas iestādījumu?

Prātā nāk modernas ēdnīcas, skaistas kafejnīcas, kas šodien kalpo cilvēkiem rūpnieciski daudz maznozīmīgākās vietās.

Jādomā, ka paši brocēnieši, kā arī ļaudis, kas no tuvākas un tālākas apkārtnes atbraukuši pie Cieceres ezera ūdeņiem atpūsties, pamakšķerēt un ziemā pabjūt, vairāk priecātos par mājīgu kafejnīcu ezera tuvumā nekā par vientuļo, daudziem slēgto somu pirti ezera krastā... Par šiem jautājumiem, kā arī par Brocēnu veikalu modernizēšanu vairāk vajadzētu domāt un rūpēties Latvijas patērētāju biedrību savienībai, kas savā pārziņā ņemusi rajona pilsētu un ciematu sabiedrisko ēdināšanu. Un vai nomaļus drīkst palikt Brocēnu kombināts, kas ir šī ciemata dzīvības un spēka avots?

...Brocēnos pie mums pienāca vairāki jaunieši. Cik varējām noprast, viņi bija kombināta strādnieki. Zinādami, ka mēs no redakcijas, viņi sāka mums stāstīt savas bēdas. Brocēnu jaunieši ir aizrautīgi sportisti, viņi mīl futbolu, hokeju, guvuši panākumus gan rajona, gan republikas mērogā. Tomēr pēdējā laikā brocēniešu sporta slava apstāst. Un par to sporta entuziasmiem sāp sirds. Kombinātā šodien mazāk nekā kādreiz atbalstot sportu un sportistus, nejūtot līdzi viņu priekiem un bēdām...

Brocēnu sportistu gaitām un likstām mēs nespējam izsekot. Tomēr jauniešu sarūgtinājums mūs neatstāja vienaldzīgus. Mūsu jaunās paaudzes veselība, jauniešu atpūta un lietderīgi pavadītais brīvais laiks ir mūsu kopējā rūpe. Arī sportā nepiecieš vienīgi ar jauniešu entuziasmu. Ir nepieciešams visāda veida atbalsts un saprātīga ievirze. Brocēnu jauniešiem tā nedrīkst pietrūkt.

BROCĒNIEŠI TREŠAJĀ IZŠĶIROŠAJĀ

Brocēnu kombināts ierindoja mūsu republikas labāko rūpniecības uzņēmumu pulkā. Sagaidot Padomju Savienības izveidošanas 50. gadskārtu, brocēnieši vairākkārt izcīnījuši pirmo vietu Vis-savienības sociālistiskajā sacensībā. Par panākumiem kombinātu apbalvoja ar Jubilejas Goda zīmi.

Sociālistiskajā sacensībā Brocēnu cementa un šifera ražotāji devuši virsplāna produkciju, kas panākta, nemītīgi paaugstinot darba ražīgumu.

Kā sacensības brocēnieši? Viņi rūpīgi izstrādā un pilnveido gan individuālās, gan kolektīvās saistības. Lai sacensība nekļūtu formāla un stimulētu ražošanas progresu, aktivizētu kombināta sabiedrisko dzīvi, liela uzmanība veltīta sacensības vērtēšanas nolikumu izstrādāšanai.

Kādas ir kombināta kolektīva sociālistiskās saistības piecades trešajā — izšķirošajā gadā?

Vispirms paaugstināt ražošanas tehnisko līmeni, modernizēt ražošanas iekārtas, pārsniegt piecades plāna rādītājus cementa, šifera plāksņu, kaļķu, kaļķakmens miltu un šķirofā kaļķakmens ražošanā. Salīdzinājumā ar aizritējušo gadu celt darba ražīgumu par 1,5 procentiem. Vai tas ir daudz vai maz? Tas jāvērtē pēc konkrētiem apstākļiem, kas atspoguļojas vairākos saistību punktos un rāda pagaidām vienīgo brocēniešu ražošanas efektivitātes paaugstināšanas ceļu. Lasām: cementa ražošanas nodaļas modernizācija, pa-

beigt sagatavošanas darbus II rotējošās krāsns modernizācijai, uzsākt šifera ceļa sagatavošanas nodaļas rekonstrukciju, darba apstākļu uzlabošanai veikt pasākumus 83 000 rubļu apmērā... Kombināta inženierietehniskā doma pievērsta morāli novecojušo iekārtu modernizēšanai un rekonstruēšanai, dažādu, pašu spēkiem veiktu jauninājumu ieviešanai. Šai ziņā brocēniešiem ir gadu gaitā iesakņojušās tradīcijas. Viņi bija pirmie mūsu zemē, kas pēc kara rekonstruēja krāsns.

Brocēnu kombināts noslēdzis sociālistiskās sacensības līgumus ar kaimiņu cementa ražotājiem — Igaunijas PSR Kundas un Lietuvas PSR Akmenes cementa rūpnīcām. Tie ir jauni, moderni uzņēmumi ar jaunām ražošanas iekārtām, apjomīgām rotējošām krāsniem. Šo uzņēmumu jauda vairākkārt pārsniedz Brocēnu ražošanas jaudu. Kā redzams, sacensību partneriem apstākļi ir atšķirīgi, un tomēr ir sfēras gan ražošanā, gan kultūras dzīvē, kur kaimiņi sacenšoties parāda savus spēkus.

Un mūsu cementa ražotāji, kā zināms, neatpaliek.

Lieli uzdevumi brocēniešiem vēl veicami darba kultūras pilnveidošanā, cementa un šifera kombināta apkārtnes un ciemata labiekārtošanā. Šie uzdevumi atraduši vietu arī sociālistisko saistību līgumā.

* * *

«Soļojošais ekskavators... Latvijā tāds ir viens vienīgs, un tas pats sev darbu atradis kaļķakmens raktuvēs... Četrdesmit metru garā strēle ar 4 m³ ietilpīgo kausu pārvieto zemes virskārtu, kas sedz kaļķakmens slāni...» Šie teikumi izrakstīti no kāda mūsu žurnāla numura, kur sniegta reportāža par kaļķakmens karjeru, kas apgādā ar izejvielām Brocēnu cementa un šifera kombinātu...

Ir aizritējuši astoņi gadi. Esam atkal Brocēnos. Un pats pirmais, par ko mums steidzās pastāstīt mūsu pavadonis, kombināta racionalizācijas darbu vadītājs inženieris Ojārs Lediņš, bija soļojošais ekskavators... atkal pirmais un vienīgais Latvijā. Vai tad vēl vienmēr «pirmais un vienīgais»? Tik tiešām vienīgais. Šī jaunā milzeņa, kas drīzumā stāsies vecā, kādreizējā «vienīgā» vietā, kausa apjoms ir 10 m³, bet strēles garums 75 metri. Pēc dažiem mēnešiem šis varenais mehānisms sāks izpildīt savus pienākumus. Lūk, kā par to tēlaini stāstīja inženieris Ojārs Lediņš: «Tas kā milzīgs zvērs nolaidīsies uz vēdera, iegremdēs savu dzelzaino «ķepu» zemē un norausīs slāni, kas sedz kaļķakmeni. Tad piecelsies kājās un soļos tālāk...»

Tālāk... apgūt neizmantotas dabas bagātības. Arī brocēniešu prāti tiecas aizvien tālāk, viņus vilina modernās tehnikas apvārņi.

S. LAZDA
V. ZĀLE

Sūnu pļavas desmit legendas

Kā toreiz bija?

... Pēdējā kara priekšpēdējā vasarā 219. Idrices pulks cīnījās netālu no Ludzas, pie Rundēniem. Kaujas bija sīvas, ienaidnieks lēti neatdeva ne pēdu iekarotās zemes.

Un tad nolēma — sūtīt izlūkgrupu ienaidnieka aizmugurē. Šo uzdevumu uzticēja vada komandierim Hakimjanam Ahmetgaļinam. Kopā ar viņu aizgāja seržants Pēteris Siroježkins, jaunākais seržants Matvejs Černovs, ierindnieki Tukubajs Taigaraļevs, Fjodors Ašmarovs, Jakovs Sakurovs, Mihails Škurakovs, Čutaks Urazovs, Vasilijs Andronovs un Urunbajs Abdulaļevs. Astonpadsmitā jūlija rītā viņi sasniedza augstieni. To augstieni, kas kartēs tolaik bija atzīmēta ar numuru — 144. Un, kad mūsu artilērija atklāja tālūguni, ienaidnieks saprata — kāds to korigē. Fašisti ielenca augstieni. Kad pēc diennakti ilgām kaujām to atbrīvoja mūsējie, desmit izlūku tur vairs nebija. Bija desmit leģendas. Par šīs grupas varoņdarbu, kad tika iznīcināti divsimt vācu kareivju, tolaik daudz rakstīja, par to uzziņāja visa armija. Taču arī tolaik neuzziņāja visu — augstiene klusēja, un klusēja kritušie. Jā, kā tad īsti bija?

— Neatceros, bērni, neko nevaru atminēt. Kauja bija. Cīnījāmies. Nedomājam nedz par maizi, nedz ūdeni. Tikai — kā noturēties, — teica šurp ciemos atbraukušais Padomju Savienības Varonis Urunbajs Abdulaļevs. Vienīgais no desmita, kas palika dzīvs. Vienīgā dzīvā balss no tām dienām. Ilgi stāvēja pie Sūnu pļavas obeliska. Arī viņa, Urunbaja Abdulaļeva, vārds

kādreiz bija kritušo sarakstā. Un Padomju Savienības Varoņa nosaukumu viņam piešķīra it kā pēc nāves, bet cilvēks, izrādījās, — dzīvs. Atgriezies pēc kara savā dzimtenē, Karakalpakijā.

Tukubaja Taigaraļeva piederīgos nez kāpēc vēlāk meklēja Kazahijā, jo uzvārds viņam tāds kazahisks. Bet atrada Kirgīzijas dienvidos, Suzakas rajonā, Tukubaja dzimtenē, kur viņš dzimis un uzaudzis, kur tolaik vēl dzīvoja viņa māte, sirmgalve Leila.

Tagad Kedei-Arika kišlakā, viņa dzimtajās mājās, iekārtots neliels muzejs. Viņa vārdā nosaukts jaunais dārzkopības sovhozs, skola, parks, pionieru vieniība. Par Tukubaja Taigaraļeva dzīvi daudz rakstījis un interesējies kirgīzu rakstnieks Šabdenbajs Abdramonovs. Viņš izveidojis arī libretu operai.

Muzeja inventāra grāmatā rūpīgi iereģistrētas Rundēnu skolas pionieru vēstules varoņa piederīgajiem.

Tālu mūsu Ludza no kirgīzu Suzakas.

Tālu Sūnu pļava no Kedei-Arika kišlaka.

Bet māte ir māte. Vēlējās un sapaļoja aizbraukt pie dēla kapa, taču gadi pieveica. Viņa — nepaguva. Pavisam sirms ir arī Tukubaja pusbrālis Bava Umetaliļevs, pie kura Tukubajs uzauga. Uz Sūnu pļavas kauju viētām tagad pošas viņa dēls — ciema skolotājs Tokons Umetaliļevs.

— Kā tad īsti bija? — viņš vaicā man, jo esmu taču atbraukusi no Latvijas. — Mums stāstīja, it kā Tukubajs bijis šķūni,

viens vietējais zemnieks paslēpis. Vēlāk, kad fašisti gribējuši izrēķināties ar tās mājas saimnieku, Tukubajs atklājis uguni no savas slēptuves. Bet vēlāk izlasījām — tas bijis cits... Raksta dažādi. Vieni — ka fašistu ložmetējnieku pieveicis Tukubajs, citi — ka tas bijis komandieris baškirš Hakimjans Ahmetgaļins...

Taigaraļeva memoriālajā mājā muzejā starp eksponātiem ir neliela aploksne, izoderēta ar melnu zīdņepīru. Tajā — sūrā vēsts, ka Tukubajs Taigaraļevs kritis varoņa nāvē.

Tādas vēstis no Latvijas tai vasarā saņēma arī pārējo Sūnu pļavas varoņu mātēs: tatāriete, ukrainiete, krieviete, čuvašiete, tadžikiete...

Ludzas novadpētniecības muzejā ir bagātīgs materiāls par Sūnu pļavu, Ludzas atbrīvošanu.

Ar varoņu piederīgajiem sāka meklēt sakarus Rundēnu pionieri, sarkanie izlūki.

Pirmie atsaucās Pētera Siroježkina vecāki un novadnieki. Viņi arī pirmie atbrauca uz Sūnu pļavu, tikās ar Rundēnu skolēniem. Pieteicās ciemos profesionāli tehniskās skolas audzēkņi no Uljanovskas apgabala Melekesas rajona, kur mācījies Sūnu pļavas varonis Matvejs Černovs. Rundēniešus aicina pie sevis ciemos kirgīzu skolēni no Suzakas rajona Taigaraļeva skolas.

Tā krājās materiāli. Un 1968. gadā kauju slavas istaba kļuva par skolas muzeju, kuram pēc četriem gadiem piešķīra nosaukumu — Kauju slavas Tautas muzejs. Tajā viens no vērtīgākajiem eksponātiem ir 219. strēl-

nieku pulka komandiera frontes dienasgrāmata — jau trauslām, laika sadzeltinātām lapām.

— To vairs bērniem rokās nedodam. Stundās vai tepat muzejā palasu priekšā, — paskaidro Anna Vasiļjeva, vēstures skolotāja un šī Tautas muzeja direktore.

Katrs eksponāts — vēstule, fotogrāfija, dienasgrāmata, atmiņu stāsts — tālu ceļu nācis, ne viegli gūts. Tāpēc bērni izturas pret tiem tik saudzīgi.

— Direktore? Drusiņ tā kā par skaļu, — skolotāja pasmaidā. — Bet kādam jau tas viss ir jāuzrauga.

Rundēnieši ne reizi vien bijuši kauju slavas pētnieku, sarkano izlūku Vissavienības salidojumu dalībnieki, saņēmuši diplomus un goda rakstus par priekšzīmīgi iekārtoto, materiāliem bagātīgo skolas muzeju.

Bet ne jau diplomu skaits, ne eksponātu klāsts ir vissvarīgākais.

No pagājušo kauju dienām nāk un atdzimst mazo rundēniešu sirdīs Sūnu pļavas varoņi. Sūnu pļavas desmit leģendas. Memoriāls tur, kauju vietā, un piemineklis kritušajiem varoņiem Ludzas centrā viņiem nav tikai kapakmeņi, bet piemiņa. Tā ir vēsture, pašu atrakts un izzināts slānis.

— Skolotāj, vai es drīkstu ienākt? — maza internāta zēns bikli palūdz.

— Nāc vien!
Un puīselis pazūd starp muzeja vitrīnām. Meklēt kādu sev vienam šobrīd nepieciešamu atbildi.

NORA KALNA

JULIANS SEMJONOVŠ

BUMBA PRIEKŠSĒDĒTĀJAM

ROMĀNS

(Nobeigums)

— Interesanti gan, — Krone ieminējās. — To es biju palaidis garām.

— Ģimenes koncerna ietvaros Bauernam nav iespējams tikt par uzraudzības padomes vadītāju. Viņa «griesti» ir direktoru padome, tas ir, priekšrakstu realizēšana dzīvē. Taču direktoru padomi viņš ir pārāudzis. Viņš ir personība, kurš vada un rīko tāpat kā Dornbroks. Viņš plāno, nevis izpilda, viņš ir teorētiķis — uzraudzītājs, nevis praktiķis — direktors...

— Bet viņš taču ir kļuvis par uzraudzības padomes priekšsēdētāja vietnieku!...

— Kad tas notika? Tikai pēc Hansa nāves, nupat...

— Pag, pag... Jūs domājat, ka viņš...

— Šobrīd es nedomāju nekā. Es lasu materiālus, kuri glabājas jūsu dosjē... Lūk, kaut vai šo te rakstiņu no «Herald Tribune». Jums ir ļoti labs dosjē... Jūs tikai esat nosliukuši informācijā. Klausieties!... 1965. gada novembris. «Vakar kļuvis zināms, ka koncerna «Dornbrock KG» direktoru padomes priekšsēdētājs dr. Bauerns (49 gadi) šķīries no frau Anabellas Bauernas, kura aizlidojusi uz Spāniju, kur bijušais vīrs viņai nopircis villu Toremolinosā, Saules piekrastē, divpadsmit kilometrus no Malagas. Šobrīd neiespējami pateikt, kādi bijuši šķiršanās iemesli, jo Dr. Bauerna ģimene tika uzskatīta par vienu no laimīgākajām visā Rietumbeļģijā. Anabella Bauerna (36 gadi), kura agrāk izdeva žurnālu «Sports», ir bijusi Federatīvās republikas čempione tenisā, viņa ir šarmanta, ar atsaucīgu dvēseli un asu prātu — visiem vēl labā atmiņā viņas lieliskās esejas par vācu viduslaiku mūzikas vēsturi...» Nu ko, Krone, vai pieņemsit mani par komentētāju? — Isajevs leivaičājās. — Es jau daudz neprasišu.

— Pieņemšu, pieņemšu, vicojiet tik tālāk.

— Labi. Ejam tālāk. Pareizāk sakot, kāpsimies atpakaļ. Lūk, vēl viens rakstiņš. 1965. gada augusts. «Vakar ar Hansa Dornbroka jahtu, kura pierakstīta Palermo ostā, triju dienu ilgā izbraukumā pa jūru devušies Hanss Dornbroks, Gizella Dornbroka (57 gadi) un doktors Bauerns. Gizella Dornbroka, kura pēdējos divdesmit trīs gadus nodzīvojuši Bāzelē, pirms mēneša pārcēlusies uz Rietumbeļģiju. Neskaitot dēlu, viņa ir Dornbroka seniora vienīgā radniece.» Nu, ko tas jums izsaka? Tas bija augustā. Bet novembrī Bauerns šķīrās no sievas. Klusi un pa labam. Tālāk. 1966. gada februāris. «Ziemas brīvdienas Fridrihs Dornbroks, Gizella Dornbroka un doktors Bauerns pavadīja Itālijas Alpos, namā, kas nopirkts kara beigās. Seit sabraukušie slēpotāji, kuri mitinās kaimiņos magnāta villai, mējo, ka Dornbroks drīzumā nāksot klajā ar paziņojumu, ka Dr. Bauerns kļuvis par ģimenes koncerna locekli. Tas, dabiski, varēs notikt tikai pēc labi saglabājusies Gizellas kāzām ar Dr. Bauernu, kurš tagad dzīvo viens pats. «Vārdu sakot, lieku galvu ķīlā, ka Bauerns cer uz večiņu — viņa taču ir ļoti saglabājusies...» «Klist baumas, ka Dr. Bauerns ar Gizellu Dornbroku vairs netiekoties, jo Dornbroks junioris tēvam piedraudējis, ka viņš izstāsies no uzņēmuma, ja Gizella precēsies, tādējādi pavērdama Dr. Bauernam ceļu uz ģimenes koncerna uzraudzības padomes vadību.» Tas bija šopavas, Krone!

— Tātad Hansa Dornbroka nāve pirmām kārtām ir izdevīga Bauernam?

— Un kā jūs domājat?

— Pēc jūsu versijas jau iznāk, ka Dornbroki krituši par upuri Bauernam, kurš tiko sagrābt varu?

— Ne gluži... Veco Dornbroku ir samalusi organizācija, kuru viņš pats izveidojis... Ar prātu jau viņš saprata, ka visas vadības sviras nonākušas Bauerna rokās, taču cilvēkam jau nav prāts vien, bet ir sirds arī. Tēva sirds. Pievērsiet uzmanību tam, ka tēvs pār varēm spieda dēlu iesaistīties uzņēmumā. Tagad jau tas zināms visiem... Vietnieka amatu viņš atdeva Bauernam tikai tad, kad dēls jau bija miris. Pieminiet manus vārdus — kad beigsies sēru laiks, viņš izziņos Gizellas saderināšanos ar Bauernu. Lai iet bojā kas iedams, bet uzņēmumam jādzīvo. Patlaban vecais Bauerna ienīst,

drausmīgi ienīst, taču viņš, tieši viņš pats ielika to par savu vietnieku...

— Fantastiski, — Krone sacīja. — Jūs jau varat tirgoties ar sīzētiem...

— Dārgais Krone, būtu naivi iedomāties, ka viss ļaunums koncentrēts Bauerna personā. Koncerns ir milzīgs mehānisms. Tur, šīs organizācijas dzīvē, var perināties šobrīd vēl nevienam nepazīstams laikmeta jaunais gars. Taču tās ir tikai detaļas, Heinc. Galvenais ir tas, pēc kā tiecas Dornbroka koncerns, kāda ir tā politiskā ievirze... Jūs tas interesē?

— Hā! — Krone izmeta. — Un kā vēl! Cik jūs plēsīsiet par šādu informāciju? Dārgi?

— Esmu vecs vīrs, mīlo Heinc, un cigaretēm man šobrīd pietiek. Dodiet miljonu, un diezgan, — Isajevs pavīpsnāja. — Re, ko raksta prese. Varu nolasīt visu pēc kārtas, hronoloģiskā secībā. Tātad sākam.

«Nācījas, kurām nav pašām savu kodolieroču, nākotnē diezin vai varēs pretendēt uz lielvalstu lomu. Nācījas, kurām nav pašām savu kodolieroču, nevarēs iet kopā ar tām, kurām tie ir un kuras turpina tos pilnveidot atbilstoši jaunākajiem zinātnes un tehnikas sasniegumiem...» To saka V. Grēve, VFR pārstāvis NATO, bet viņš, Heinc, ir ļoti cieši saistīts ar Dornbroka uzņēmumu. Lasām tālāk: «Pēc daudzpakāpju raketes izmēģināšanas savā poligonā Rietumvācijas firma «Waffen und Lufrüstungen AG», kurai ir līgumsaistības ar «Dornbrock», paziņojusi, ka ir gatava pieņemt pasūtījumus jebkuras sistēmas taktisko raķešu ražošanai.» Tā raksta «Stuttgarter Zeitung». Lasu tālāk: «No 1956. līdz 1966. gadam aizsardzības ministrijai vajadzībām VFR iztērējusi 200 000 000 000 marku, kas ir divas reizes vairāk, nekā Hitleris izdevis militāriem mērķiem visā savā valdīšanas laikā.» Tā raksta «Allgemeine Zeitung». «ASV politika nekādā gadījumā neparedz nodot kontroli pār Savienoto Valstu kodolieročiem kādai citai valstij, kurai nav pašai savu kodolieroču.» Tā saka ASV pārstāvis astopadsmi valstu komitejā Zenēvā. Tā ir labā roka, kura nezina, ko dara kreisā. Bet kreisā dara, lūk, ko: «Jau ilgu gadu mēs apgādājam ar taktisko kodolieroču sistēmām savus partnerus pa NATO līniju. Mēs rīkojam apmācības, kā apieties ar šiem ieročiem, un tajās piedalās arī plašs sabiedroto militārais personāls. Mēs darām visu iespējamo, lai informētu savus NATO partnerus par kodolkara problēmām.» To saka Maknamara, ASV aizsardzības ministrs. Un tālāk: «Amerikas Savienotajās Valstīs raķešu karaspēka daļās stažējas 5000 bundesvēra virsnieku un karēivju.» To raksta «Frankfurter Rundschau». Bet tagad kārtā panģermānistiem. «Dabiski, arī mēs zinām, ka amerikāņu politikai Eiropā vispirmām kārtām rūp amerikāņu intereses. Nepieciešams tikt skaidrībā, ciktāl šīs intereses sakrīt ar mūsējām.» Šie vārdi pieder kancleram Kizingeram.

Un tam visam, mans draugs, pamatā ir šāda te interesanta koncepcija: «MŪSU TERITORIĀLĀS PRASĪBAS SNIEDZAS TĀLU PĀRI ODERAS — NEISES LINIJAI: MĒS GRIBAM DABŪT ATPAKAĻ TERITORIJAS, KUR AGRĀK VALDĪJUSI VĀCIJAS 2000. GADS NEDRĪKST KLŪT PAR OKTOBRA REVOLŪCIJAS 83. GADS-KĀRTU.» Adenauera un Erharda kabinetā to saka VFR aizsardzības ministrs ģenerālis fon Hasels, kurš saņēmis 14 apbalvojumus no Hitlera. Un visbeidzot: «PEKINAS UN MASKAVAS NISANĀS IZRAISIJUSI VĀCIJA DOMU, VAI SASKANĀ AR FORMULU: «MANA IENAIDNIEKA IENAIDNIEKS IR MĀNS DRAUGS» NAV KĀDA IESPĒJA IZMANTOT PEKINU KĀ SVIRU VĀCIJAS JAUTĀJUMĀ, TAI SKAITĀ ARĪ RUNĀJOT PAR ODERAS — NEISES LINIJU. MĒS DRĪKSTĀM SAVOS PLĀNOS REKINĀTIES AR PEKINU — PAR TO NAV DIVU DOMU.» Tā raksta E. Maionika, KDS/KSS frakcijas loceklis bundestāgā... Es lasīju jūsu rakstu, Heinc, par Dornbroka uddenraža bumbu. Jūs meklējat sensāciju un gribat, lai tā eksplodētu kā bumba, būtu spilgta un trāpīga. Bet es jūs, mans draugs, aicinu pamatīgi izanalizēt visas pieļaujamās varbūtības. Pieļaujamā varbūtība ir vēl svarīgāka nekā acīm redzams fakts. Piedodiet, ja tas izklausās didaktiski, un nedusmojieties, lūdzu. Es jums tikai gaužām shematiski izstāstīju, kas mani satrauc... pašlaik, bet uz priekšdienām var satraukt vēl vairāk. Un ne jau mani vien. Jūs arī.

— Es jums jau divas reizes esmu jautājis: kas jūs tāds esat? — Ievaicājās Krone.

— Es atbildēju, — Isajevs atteica. — Tikai papriekš es uzdošu jums dažus jautājumus. Pirmkārt: vai jūs esat sociāldemokrāts? Vārāt neatbildēt. Zinu tāpat. Kāpēc jūs ienīstat Dornbroku, Krupu un visu šo slaku?

— Tāpēc, ka Krups un Dornbroks ir karš un Hitleris.

— Kas lauza sprandu Hitleram?

— Krievi.

Isajevs atļaidās krēsla atzveltnē un izvilka no kabatas pasi.

— Lūdzu, — viņš sacīja. — Lasiet. Tur tikai nav ierakstīts, ka esmu ekonomikas institūta profesors Maskavā un ka mans apspirants ir tas pats Kočevs, kurš «lūdzis politisku patvērumu»...

— Nekā nesaprotu... Jūs esat krievs? Komunistis?

— Ko, sametās bail? Krone, Krone, mans mīļais Krone, kad gan mēs beidzot iemācīsimies saskatīt ne tikai to, kas dzen mūs katru savā ringa stūrī, bet arī to, kas mūs vieno? Nevar taču mūžīgi palikt četrdesmit gadu vecu priekšstatu gūstā... Vārdu sakot, var gadīties, ka pierādījumu iegūšanai būs vajadzīga jūsu palīdzība. Vai esat ar mieru mums palīdzēt?

— «Mums»? Kuram tad vēl?

— Prokuroram Bergam. Viņš rīkojās godīgi, un viņam būs ļoti grūti, jo viņš ir viens pats pret veselu bandu...

— Esmu ar mieru jums palīdzēt, profesor.

— Paldies. Kad sastādīsiet sociāldemokrātisku ministru kabinetu, varēsiet to visu aprakstīt... Bet šobrīd gaidīsim ziņas no Berga, viņš zvanīs no Itālijas. Tieši jums... Mēs ar viņu tā norunājam...

CHERCHEZ LA FEMME?

Liss noskaitās — Eiropā viņam bija stāstīts, ka Tokijā visi saprot angliki.

— Liela māja! — Liss pūlējās ieskaidrot taksometra šoferim. — Jūsu debesskrāpis! Kasumigasekil! Saprotat? Visaugstākais nams Tokijā! Blakus parlamentam! Kasumigasekil!

Šoferis māja ar galvu un smaidīja, taču nesaprata ne vārda. Bet Liss nedrīkstēja, viņam vienkārti nebija tiesību nokavēties, beidzot taču viņš tīksies ar cilvēku, kurš tam pateiks taisnību... Bet nolādētais taksometra šoferis nesaprot ne mū, ne bē.

Ka japāņi neprot angliki, Liss pārliecinājās jau vakarvakarā, līdzko no Honkongas bija atlidojis uz Osaku. Viņš tik tikko nenokāvēja tikšanās ar žurnālistu Onumu, jo ne šoferis, ne iztaujātie gājēji nesaprata, kad viņš minēja adresi.

— Tā jau es domāju, ka būsit bez tulka, — Onuma bija teicis. — Daudzi tā alojas. Domā, ka par to, ka amerikāņi mūs okupējuši, mums obligāti jāpārņem viņu valoda. Gluži otrādi: tas, ko uzspiež — riebjas. Viduslaiku dzeja Japānā nekad nav bijusi tik populāra kā tagad... Cik ilgi jums ir vaļa? Jūs ļoti steidzaties?

— Es atlidoju uz Ņeļjoni, lai satiktu jūs. Man teica, ka jūs zinot, kur atrodas Isiji.

— Piedodiet, — Onuma brīnījās. — Kāda Isiji?

— Meitene no Sinagavas trupas...

— Savādi... Es saņēmu telegrammu no Čen Lena, viņš lūdzu, lai palīdzu jums Dornbroka lietā.

— Pareizi, — Liss sāka iekaist. — Viņa bija Dornbroka meitene, šī Isiji. Un Čen Lens teica, ka jūs draudzējoties ar producentu Sinagavu...

— Sinagava-san ir mans draugs, bet Isiji es nepazīstu.

— Ko tad jūs man varat palīdzēt Dornbroka lietā?

— Ja jums ir laiks, — Onuma ierosināja, — tad ieiesim kādā simpātiskā bārā. Tur salasās jauki cilvēki. Pēc tam iegriezīsimies kādā citā vietā — es jūs iepazīstināšu ar geišām. Jums, eiropiešiem, par geišām ir aplami priekšstati, un es allaž pūlos veikt kontrpropagandu, — smaidīdams paskaidroja Onuma. — Ko jūs par to sakāt?

— Paldies, — Liss atbildēja. — Vakars man ir brīvs.

«Viņš kaut kādā ziņā atgādina Hoa,» Liss nodomāja un nodrebēja, atcerēdamies, kā Hoa bija izsaucis viņu uz šī jūrnieku zaņķa sētas kāpnēm. Kaut arī Džeina bija pūlējies viņu atrunāt, cenzdamās pārliecināt, ka tas ir bīstami un var mest ēnu uz viņa reputāciju, pēc skandāla «Old Island» viņi tomēr bija aizbraukuši uz namu, kur mīta jūrnieki — prostitūtas. Tur, šai mājā, viņus tūlīt apstāja drausmīgas būtnes, kurām bija maz līdzības ar normāliem cilvēkiem. Saondulejušies, nopūderējušies, gārdoši smiedami, piedzērušies un raudoši — viņi sāka riņķot ap eiropietiem tādā kā riņķa dancī, bet Hoa stāvēja malā un pirmoreiz visā viņu pazišanās laikā skatījās uz Lisu bez smaida. Liss tikai uz mirkli notvēra šo skatienu, un tad viņš atkal ar bailēm un riebumu pagriezās pret jūrniekiem.

«Ko viņš man par Hansu var jaunu pateikt?» Liss domāja, pa šaurajām Sidzuku-si ieliņām soļodams nopakaļ Onumam. «Tagad man vajag tikties ar Isiji.»

Onuma atvēra durvis uz mazu bāru. Divas meitenes palīdzēja Lisam novilkt lietusmēteli un aizveda viņu pie maza galdiņa zem kāpnēm, kuras veda augšup uz dzīvojamām telpām un smaržoja pēc svaigiem priekšu sveķiem.

— Ko jūs domājat par jēlu zivi? — Onuma apjautājās. — Es jums gribētu ieteikt «susi». Ļoti garšīgs ēdiens: jēla zivs ar rīsiem. Viens otrs eiropietis jēlu zivi nevar ieēst, tādām gadījumam mēs glabājam «makahuru», tas ir — ikrus. Vai arī astonkāji, tas nav tik fizioloģisks kā jēla zivs.

— Man garšo jēla zivs. Un jēla gaļa. Bet vislabāk man garšo dzīvi eži, — Liss atbildēja.

Pasmējies pieklājības pēc («Katra tauta joko, kā prot»), Onuma apvaicājās:

— Vai lidojums bija ļoti nogurdinošs?

— Jūs to sakāt ežu dēļ? Piedodiet — es pajokoju.

— Nē, man no jums jāizlūdzas piedošana, ka nesapratu jūsu humoru.

Līdzko pie viņu galdiņa pienāca meitenes un atnesa celofānā iesaiņotas karstas, miklas un smaržotas salvetes, sasprindzinājums Onumas sejā izgaisa, dodams vietu neizdibinātam mieram.

«Tāda pati seja bija Hoa,» Lisam iesāvēs prātā, «kad viņš sētas kāpnēs teica, ka esmu dzimis zem laimīgas zvaigznes, jo mani sargā nejaušība.»

«Vispār jau gan nejaušība ir pret cilvēkiem,» Hoa toreiz bija sacījis. «Pat dzimšana taču ir nejaušība.» Tikai nejaušība glābusi man dzīvību, to viņš uzsvēra vairākas reizes. «Nebūtu šī brauciena uz «Old Island», un nebūtu es sapratis, ka jūs patiešām esat ļoti saniknots (pa istam es to sapratu tikai tad, kad jūs tik ļoti nobijāties no mistera Ričmonda, nobijāties pie taksometra; es arī no viņa ļoti nobijos, man vispār ir bail no baltajiem), jūs būtu beigts. Es jūs vēroju klubā un sapratu, ka esat viegli likvidējams, jo jūs pretojāties tikai ar vārdiem — kad nonāk līdz darbiem, jūs esat bezpalīdzīgs. Bet ar vārdiem gan jūs patiešām esat varens. Es jūs sākumā neizpratu, mister, Lis,» Hoa turpināja, «jūs vienmēr un visiem sacijāt patiesību. Bet pēc tam es sapratu, ka jūsu paņēmiens ir visefektīvākais: ja jau reiz meliem liek pret patiesību, tad skaidrs, ka tas, kurš saka patiesību, ir pārliecināts, ka arī otra cilvēka melos viņam atklāsies patiesība.»

— Pie susi nepieciešama sojas mērce, tā dod ēdienam īpašu kolorītu, tikai soja spēj apvienot rīsus un jēlu tunzivs gaļu vienā gardu.

mā. Nē, nē, mērciet drošāk, mister Lis... Zināt ko, es jūs labāk uzrunāšu par Liso-san...

— Vai «san» nozīmē «kungs»?

— Es gan tā netulkoju. Pie jums Eiropā ir populāra «Co Co-san». Jūs tulkojat «Madam Butterfly»... Bet tas nav pareizi. «Naktstauriņš negaisa naktī šķiet melns, bet no rīta tas mirst balts kā saule dūmakainā dienā.» Lūk, kā es tulkoju operas varones vārdu. Uzruna ar «san» pauž cieņu. Nē, es gan to negribētu tulkot ar vārdu «kungs». Man nepatīk vārds «kungs». Ja es kādā ziņā arī nevaru piekrist Mao, tad tas ir viņa mēģinājumam reformēt valodu, aizstājot hieroglifus ar latīņu burtiem...

— Jūs interesējaties par Mao eksperimentu?

— Dzersim «sake», kamēr tas vēl karsts. Mūsu degvīns jādzer ļoti karsts. Sis ir lielisks Jokohamas sake. Divreiz destilēts, pie tam mūsu rīsiem piejaukti klāt drusku iedzeltenīgie Dienvidķīnas rīsi.

— Ļoti garšīgs.

— Nu, Liso-san, ar to ekskurss mūsu kulinārijā tikai sākas. Jums vēl priekšā visādi pārsteigumi. Kādas kreisās avizes redaktors man reiz teica, ka japāņu tautiskās virtuves dēļ viņš būtu ar mieru paciest pat feodālismu.

— Jūs arī esat kreisais, Onuma-san?

— Jūs uzrunājāt mani pareizi. Daži eiropieši saka «Onuma», citi — «mister Onuma». Mani tas aizvaino. Labi, ka jūs uzrunājāt mani tieši tā. Tas ir patīkams pārsteigums. Nē, es nesmu ne kreisais, ne komunistis... Bet jūs?

— Es viņus cienu.

— Bet es komunistur neciešu.

— Atzīstat Mao un neciešat komunistus?

— Man Mao personība nesaistās ar vispārpieņemto priekšstatu par komunismu. Mao ir tādas Āzijas valsts līderis, kura dīvdzesmit gadus izvērtusies par varenu lielvalsti.

— Pati ar saviem spēkiem vai ar Kremļa palīdzību?

Onuma likās Liso-jautājumu nedzirdējis.

— Mao, — viņš turpināja, — apelē pie jaunatnes, bet mēs, piemēram, ar saviem «dzengakuren» mocāmies...

— Kas tie tādi? — Liss jautāja.

— Tie paši, kurus pie jums sauc par «garmatainajiem», jaunie kreisie... Mēs ar viņiem mocāmies, kompromitējam sevi ar «pātagas un piparkūkas» politiku. Bet, kad Mao saprata, ka vispasaulīgā komunisma idejas nonāk pretrunā ar viņa nacionālajiem centieniem ārpolitikā un iekšpolitikā, viņš sauca palīgā jaunatni visas valsts mērogā. Viņš mācēja jauno paaudzi izmantot savos nolūkos. Sajā aspektā es Mao eksperimentu varu tikai apsveikt. Jā, un pie tam mana māte ir ķīniete, Liso-san, bet asiņu balss ir un paliek asiņu balss, vai ne?

— Jums ir ļoti maigs degvīns, Onuma-san.

— Krieviem ir lielisks sakāmvārds: «Labāk ar gudru pazaudēt, nekā ar muļķi atrast.»

— Ko atrast? — Liss nesaprata. — Ar kādu muļķi?

— Tas ir sakāmvārds, Liso-san, krievu sakāmvārds, — Onumas seja uzplaiksnīja smaida. — Tad nu tā — par Dornbroku... Jums, Liso-san, nebūtu vērts saiet naidā ar Āziju. Paskat, kā izgāja Jakobet: uzņēma nesaudzīgu filmu par Āfriku un uzreiz krīta nežēlastībā visā pasaulē. Pasaules varenie vienojās taisīt politiku ar vājo aizstāvēšanu. Tas ir — ar aizstāvību vārdos, kura neuzliek nekādas reālas saistības.

— Jums lika mani pabaidīt? Kurš tas bija? Čen Lens? Vai arī kāds cits?

— Nav tiesa, Liso-san, man neviens nav licis jūs baidīt. Tā kā es protu vāciski, mani palūdza pateikt jums to, ko es pateicu. Nepazemojiet ar savu patiesību aziātus. Ņemieties ar Dornbroku Vācijā. Tikai nejauciet šai savā padarīšanā iekšā Āziju. Jo sevišķi — Ķīnu. Jūs nolādēs kā labējie, tā kreisie. Encesbergeram un Godāram mājās karājas Mao portreti.

— Gan jau agri vai vēlu noņems, — Liss atbildēja. — Kad Mao sāks dialogu ar Vašingtonu vai mūsu trakajiem, intelektuāļi viņa portretu noņems.

— Mao nekad nesāks dialogu ar ienaidniekiem, — Onuma attrauca, — nekad! Vai nevēlaties vēl sake?

— Labprāt. Vai jūsu ļaudim uzdots mani šovakar nodurt? Vai varbūt noslicināt jūrā?

— Es nesmu bandīts, Liso-san. Es jums miļuprāt novēlu izpildīt visu, ko esat iecerējis.

— Tādā gadījumā pasakiet, kas jums zināms par Dornbroka sarunām.

— «Asahi» bija rakstīts, ka Dornbrokam bijušas sarunas par atomopoligonu Ķīnas teritorijā.

— Hanss bija šeit. Vai viņu par to neizjautāja?

— Viņš neatbildēja ne uz vienu jautājumu un tūlīt aizlidoja uz Tokiju.

— Viņš steidzās pie Isiji.

— Sis vārds man diemžēl nekā neizsaka.

«... Jūs esat nevēlams misteram Limam,» Hoa toreiz bija turpinājis, «jo esat atradis japānieti. Misteram Limam ir darījumi ar Dornbroku. Es jums to stāstu tāpēc, ka jūs misteram Ričmondam sacijāt: «Laime, ka tādus kā jūs šeit slicina kanālā.» Nejaušība ir jūsu pusē. Es nekā nevarētu darīt, es būtu bijis spiests — neskatoties pat uz to, ka bijāt pret mani tik labs — izpildīt, ko misteris Lao man lika, taču jūs sargā nejaušība. Jūs esat draugos ar misis Džeinu, bet viņas vīrs strādā amerikāņu pretizlūkošanā... Viņa ir nevēlams liecinieks, un es ar prieku atdošu misteram Lao naudu, kuru viņš man samaksāja par to, lai jūs nozustu uz visiem laikiem. Par jums deva astoņsimt dolārus, mister Lis. Par taksometru esmu iztērējis astoņus dolārus, tā ka lūdzu man tos atdot: man jānorēķinās ar misteru Lao.» Liss toreiz bija lūdzis, lai Hoa izkārto viņam tikšanos ar misteru Lao. «Ja jūs kādam izstāstīsiet to, ko es jums teicu,» Hoa atbildēja, «tad man ir beigas, bet

es no šīs pasaules aiziešu ar briesmīgu naidu pret baltajiem. Tēvu ienaidu — pat nogalināto tēvu — manto bērni, mister Lis. Un katrs trešais cilvēks pasaulē taču ir ķīnietis.»

Liss lēni sūca sake — tas bija karsts, druscīt iesaldens un maigi smaržojs. Atmiņā atausa, kā no rīta pa durvju apakšu viesnīcas numurā ieslidināja avīzes, un šī švīkstoņa bija viņu pamodinājusi gluži tāpat kā citus rītus.

Otrajā lappusē acis dūrās fotogrāfija, kurā bija redzams autofurgons ar sadragātu priekšējo stiklu. Virs fotogrāfijas milzīgiem burtiem bija rakstīts: «Noslepkavots komersants Hoa Su-dze (59 gadi; pieder divi kuteri un veikals pie ostas).» «Nekad nebūtu viņam devis piecdesmit deviņus gadus,» Liss nodomāja. «Vislielākais — četrdesmit.» Tikai pēc tam līdz apziņai nonāca, ka tas rakstīts tieši par Hoa un ka Hoa ir noslepkavots, un ka viņš no šīs pasaules šķīries ar naidu pret tiem baltajiem, kuri aziātam sniedz roku tikai pēc mirkļa vilcināšanās — kā toreiz Džeina klubā.

— Jūs domājat, ka esmu aģents? — Onuma apprasījās, kad viņi, novilkuši kurpes un geišu pulciņa pavadīti, iegāja madāmas Kato salonā. — Es neesmu aģents, Liso-san, man tikai tāpat kā jums vajadzīgs dopings. Gudriem cilvēkiem allaž vajag «ieinteresētības» dopingu. Man tikai palūdzta ar jums aprunāties.

Izskatījās, ka Onuma nemaz nav iereibis, un tāpēc Liss nosprieda, ka japānis ir galīgi pilnā.

— Kas jums to lūdzta?

— Draugi. Man Honkongā ir daudz draugu. Lai jūs nedomātu, ka esmu aģents, es jums pateikšu kādu adresi. Tokijā, pie Kasumigaseki debesskrāpja...

— Paldies. Kas tā ir par adresi?

— Tās klinika, kurā pašlaik ārstējas Isiji-san.

— Ko?!

— Jūs saprotat, ka spēlējat ļoti sarežģītu un diezgan riskantu spēli?

— Kas jums to samācīja?

— Man neviens nekad neko nesamāca. Es pats domāju un salīdzinu, par ko interesējaties jūs un par ko — mani draugi. Jūs kalpojat militārajai pretizlūkošanai?

— Militārajai pretizlūkošanai? Es? Kāpēc?

— Tā es vakar lasīju vācu avīzēs.

— Tas tik ir skaisti! — Liss iesmiedamies sasita plaukostas. — Tātad viņi cenšas mani piezīmēt no citas puses, apkaunot inteligences acis, ja jau nesana ar Li...

— Ar ko?

— Ar Lihtenšteinu, — Liss atbildēja. Viņš bija aprāvējis laikus. «Li» vēl nav Lims. Tikpat labi tas var būt «Lihtenbergs» vai «Lihtenšteins». — Lihtenšteins ir mana producenta ienaidnieks, Onuma-san.

— Bet vai tik tas nav mister Lims? — klusi leļautājās Onuma un, atbildi negaidīdams, aizgāja dejot ar kādu geišu. Neredzams magnetofons spēlēja Reja Konifa melodijas.

— Iedzēsim par mākslu, — atgriezdamies ar šampanieša glāzi rokā, Onuma sacīja. — Mākslai tagad jābūt patiesīgai. Kā matemātikai.

— Labi, — Liss piekrita. — Iedzēsim par to.

... Tā bija sīciņa klinika — tikai piecas palātas.

Uzklaušījusi, ko Liss vēlas, dežurējošā māsa piecēlās un aicināja viņu līdzi.

Isiji gulēja palātā viena pati. Viņas seja bija balta kā viss šajā palātā, un milzīgās acis tāpēc šķita kā divi iegareni antracīta gabaliņi; tās drudžaini spīdēja, un, kad viņa aizvēra acis, likās, ka palātā kļūst tumšs kā šahta.

— Sveicināti, — Liss sacīja. — Jūs brīdināja par manu ierašanos?

— Nē, — sieviete atteica. — Kas jūs tāds esat?

— Esmu Hansa draugs.

«Jāieslēdz diktofons. Viņai es to neteikšu. Viņa ir zinājusi, ka es nākšu. Viņa ir brīdināta — es taču maniņu, kļūdišanās izslēgta.»

Sieviete klusēja, tikai viņas seja kļuva vēl bālāka.

— Esmu Dornbroka draugs, — Liss atkātoja.

«Man jāizdibina no viņas tas, pēc kā es braucu uz šejieni. Viņa zina, kādēļ gāja bojā Hanss un kādēļ viņi saspridzināja Bergu, viņa to zina! Bet, ja viņa to nezina, tad braukšu mājās un nošaušu Eismanu. Un cauri. Uz ielas. Taču viņa zina gan! Viņa ir mani gaidījusi! Es taču redzu!»

— Par ko jūs runājat? — sieviete jautāja. — Par kādu Hansu?

— Par Hansu Dornbroku...

— Jūs droši vien jautat mani ar kādu citu. Kas viņš tāds ir?

— Viņš? («Nekā darīt, lai dievs man piedod, bet citādi es nevaru.»)

Jūs jautājat par Hansu Dornbroku?

— Jā.

— Lāga zēns. Viņš braukāja pa pasauli un kolekcionēja dažādas ādas krāsas sievietes.

Ak, cik nu palātā ir gaišs, acis-šahtas platī vaļā, tajās lasāmas dusmas un nevarība.

«Nu runā jē! Pasaki man to, kas tev jāpasaka! Kas tev aizliedza par viņu runāt? Kurš?!»

Atkal tumsa. Klusums. Sviedru lāsītes uz pieres un pie deniņiem.

— Piedodiet, bet es nevienu Hansu nepazīstu...

«Ir daudz metožu,» Liss domāja. «Gan Brehta, gan Fellini, gan Staņislavska, gan Godāra, gan Voltēra-Braitena... Kaut gan ne, viņam nav metode, bet paņēmiens. Bet varbūt otrādi?... Pie tam viņš nav režisors, bet fiziķis... Izvēlies tik isto — pie šīs aktrises tev, Lis, līdzēs tikai viena vienīga metode. Voltēra-Braitena mākonis —

kā gan tam nepievērsu pienācīgu uzmanību jau pašā sākumā? Tas radioaktīvais mākonis, kuru bija novērojis šis apnīcīgi runīgais Voltērs-Braitens! Mākonis, kurš jau ir paņēmis septiņas dzīvības. Un paņems vēl divsimt trīssimt. Vēl viņš stāstīja par nepiedzimušiem Mocartiem... Kādas pūles man sagādāja kopsakars starp radioaktīvo mākonis un Hansa lidojumu uz Tokiju! Starp «grūtās» Isiji nelabo dūšu un britu kolonijas doktoru, kurš tā smējās par «grūtniecības» versiju: «Viņa taču ir dzimusi Hirosimā desmit mēnešus pēc atomsprādziena!» Bet pēc tā nolādēta ūdenraža bumbas sprādziena viņa uzturējās pilsētā, kurai gāja pāri jauns radioaktīvais mākonis, un šo nāvējošo mākonis bija radījuši Hansa Dornbroka ļaudis... Saki, ko gribi, bet tikai pēc savas nāves viņš ir pārstājis būt Dornbroks... Re, kāds es gudrinieks, ko? Bet vai tad tas ir mans darbs — meklēt faktu kopsakaru? Man taču jāatrod raksturu saistība...

— Tātad jūs nepazīstat Hansu Dornbroku?

— Nē.

«Kā Bergs mani toreiz strostēja? «Mānāties! Inde bija jūsu guļamistabā... Tāda pati kā tā, no kuras miris Hanss...» «Mānāties», nevis «meļojat». Mierīgi un precīzs vārds, lūk, kas pauž tavu spēku.»

— Kāpēc jūs mānāties, Isiji-san?

— Es nepazīstu Hansu...

— Šinagava-san... So vārdu jūs pazīstat?

— Jā.

— Viņš man stāstīja, ka jūs zilējāt Hansam...

Palātā atkal gaisma. Piepeša, kaisla, baisa...

— Es daudziem esmu zilējusi. Es viņiem vārdus neprasu.

— Cerams, ka to cilvēku vārdus, kuri jums irējuši savrupmājas, jūs atceraties? Kurš jums noīrēja māju Augļudāru ielā?

Sieviete apraudzējās.

«Raud nemākulīgi,» Liss nodomāja, atlaizdamies baltā krēsla atzveltnē. «Viņa izliekas raudam. Viņa neizlikās tikai tad, kad teicu, ka Hanss ir nelietis, kurš kolekcionē sievietes.»

— Kāpēc jūs mani mānījāt?

— Man bail no viņa atreibības...

— Mirušie neatriebjas...

Sieviete uztrūcās sēdus. Palātā žilbinoši gaišs, tik gaišs, ka vai acis kož.

— Kas ir miris?! Kurš?!

«Viņa nekā nezina... Vienā mirklī es varēju paspēlēt visu. Cik drausmīgi es domāju — «varēju paspēlēt»...»

— Ja viņš priekš jums būtu dzīvs, jūs tā neizturētos... Mīlestība, kura beigusies, ir mirusi, jo... Nu runājiet...

— Es pateikšu, ja jūs tūlīt pēc tam iesit prom.

— Labi. Pasakiet, un es iešu.

— Vai Hanss ir Japānā?

— Jā.

— Kāpēc tad viņš neatnāca pats?! Kāpēc?! Viņš zināja, kur es esmu! Kāpēc viņš neatnāca?! Jūs nesakāt patiesību, — viņa izdvesa dziestošā balsī, atslīgdama spilvenos. — Man grūti jūs saskatīt, jo jūsu acis ir ēnā, bet es tik un tā zinu, ka tā nav patiesība. Viņš taču jums neiedeva līdzī nekādu zīmīti? Neiedeva taču... Mirušie neatriebjas... — acis aizvērtas, gaisma palātā apdzisusi, — jums taisnība. Es jautu nāvi, bet tā nebija viņa nāve... Todien es jutu pati savu nāvi...

— Kad tas bija?

— Vai nav vienalga — kad, — Isiji gūrdi atbildēja. — Naktī uz divdesmit otro es nomiru, bet dvēsele vēl joprojām turas miesā...

«Patlaban gan viņa netēlo, es to jūtu, man bail no viņas, un brīnums... Tūlīt uzdošu pēdējo jautājumu, un tad viss izšķirsies, tūlīt pat... Tikai jājautā ļoti mierīgi, lai mani nenodod balss... Tu taču esi aktieris, Lis, vislabākie aktieri ir rakstītāji un režisori, nu, Lis, nul!»

— Es nemaz nepajautāju, kad jūs laidīs laukā no slimnīcas...

«Re, cik labi es nospēlēju... Re, kā esmu tevi sapratis... Tu pat nespēji noslēpt smīnu... Tādu smīnu vēl Japānā nebiju redzējis, jūs taču te visi esat tik pieklājīgi.»

— Pēc divām nedēļām. Kad beigsies ārstēšanās kurss. Pasakiet Hansam, ka pa to laiku, kamēr viņš bija aizlidojis uz Kantonu, es biju viņam neuzticīga ar to amerikāni no Saigonas. Man tikai nebija spēka Hansam to pateikt. Ja viņš grib mani nogalināt, lai tad dara to drīzāk. Hansu izārstēs ātri — kā tad mani izārstēs trijās nedēļās... Es jau nezina, ka šis amerikānis ir slims...

«Skaidrs. Slīpēta versija: Hanss izdarījis pašnāvību sifilisa dēļ. Viss saskan. Viņš baidījās no sifilisa kā no uguns, un Berlīnē visi to zināja. Cik ātri līdz šejieni nonākusi ziņa par to... Smalki gan. Likvidējuši Bergu, viņi iesmērē man izskaidrojumu, ar ko nomierināt sabiedrisko domu. Manas intereses arī nēmas vērā: sentimentāls detektīvstāsts. Tam tik būtu noiets, tāds noiets man pat sapos nav rādījies! Bet pēc tam droši vien uzvedinās uz domām, ka Hoa darbojies Berga uzdevumā, kurš iztirgojis kreisajiem izmeklēšanas noslēpumus... Te var uztaisīt pāris tādu grāvēju, ka man kabatā paliks vesels miljons marku. Vai nav devīgi cilvēki!»

— Biju iedomājies, ka jums kāda cita slimība... Sifiliss jau ir tārais nieks. Nekādas citas kaites jums nav?

— Nē.

«Ak dievs, piedod man melus, kuri man jāsaka. Dievs tēvs — piedod man!»

— Jūs pinaties melos, Isiji-san. Man jūs žēl... Bet vēl vairāk man žēl Hansa, kurš pašlaik sēž cietumā, jo viņu apsūdz kādas aktrises Isiji-san slepkavībā.

Kas par gaismu! Acis kā divi prožektoru vēlā vētrainas nakts stundā Biskajā.

— Ko?!

Viņš nesadzirdēja šo jautājumu, viņš to uzminēja pēc viņas lūpu kustības. Valdīdamies, lai netricētu rokas, Liss lēnām aizsmēķēja.

Drebuži kratīja viņu pie visām miesām, bet viņam vajadzēja tēlot absolūtu, pat vienaldzīgu mieru.

«Un notēlošu ar,» viņš sacīja sev. «Ja jau, domājot par to, ienāca prātā apzīmējums «vienaldzīgs miers», tad skaidrs, ka notēlošu.»

— Un es saprotu prokuratūras darbiniekus, kuri iesēdinājuši viņu cietumā. Miljardiera dēliņš palustējas ar nabaga nelaimīgu aktrisi, noīrē viņai savrupmāju Honkongā un samaksā par viesnīcu Tokijā, līdz viņas roku, bet pēc tam sieviete nozūd... Neviens taču nezina, ka jūs atrodaties šajā klinīkā. Viesnīcā, kurā viņš jums irēja divus numurus, arī neviens nezina, uz kuriem esat aizbraukusi. Portjē noliecinājis, ka jūs aizvedis slaidis zilacains vīrietis. Zilacainu japāņu nav. Hansam gan ir zilas acis... Man arī tikai brīnums palīdzēja jūs atrast — droši vien tāpēc, ka Hanss ir mans draugs un man rūp viņa liktenis.

«Varbūt viņi grib, lai tā nomirst manā klātbūtnē? Viņa taču ir gluži balta! Ak dievs, kaut tikai viņa nenomirtu! Ja viņa nomirs, tie teiks, ka esmu viņu nobēdējis. Dievs, stāvi man klāt!»

— Vai tā ir patiesība? — Isiji jautāja.

— Jā. («Mīlestību vieglāk piemānīt nekā naidu. Viņa to mīl, un viņa vairs nespēj atšķirt patiesību no meliem, jo patlaban domā tikai par Hansu!»)

— Kur viņu apcietināja?

— Berlinē. Hanss taisījās lidot uz Tokiju, bet viņu apcietināja... Viņš taču solījās atgriezties, vai ne?

«Nekad nebūtu domājis, ka japānietes spējīgas raudāt. Viņas vienmēr smaida. Cik ilgi viņa raud! Ja viņa raudās vēl pāris minūtes, es neizturēšu un nožļaukšos no šī slīpā, glumā krēsla uz grīdas. Cik auksta ir šī podiņu grīda... Kā lai viņas pasteidzina, šīs sievietes? Ar kaut ko sentimentālu, ar ko gan vēl citu... Viņas visas ir vienādas.»

— Viņš bija nopircis saderināšanās gredzenus...

— Ko lai es daru?

— Nedzirdi... Skaļāk, lūdzul!

— Ko es varētu viņa labā darīt? Tie taču ir meli — es esmu dzīva. Lai paskatās uz mani. Viņš ne pie kā nav vainīgs...

— Es tūlīt atvedīšu prokuroru, un jūs viņam visu izstāstīsiet... Kas jums lika mānīties, un kāpēc jūs bijāt ar mieru?

— Es viņam aizsūtīju divas telegrammas, bet viņš neatbildēja, un es paliku parādā par viesnīcu un ārstiem...

— Skaļāk! Runājiet skaļāk!

— Es paliku parādā par viesnīcu un ārstiem, kurus viņš bija atvedis. Tika apkļāta manu māsu mājiņa Nagasaki. Viņas ir oārenes... Un tad uzradās kāds kungs, kurš samaksāja manus parādus un apsolīja pēc manas nāves — pēc kāda mēneša es droši vien miršu — ik gadu izmaksāt manām māsām tūkstoš dolāru. Līdz pat viņu pilngadībai.

— Jums sacīja, ka atnāks kāds baltais un prašņās par Dornbroku?

— Jā.

— Un lika teikt, ka jūs esat aplaidusi Hansu ar sifilisu?

— Jā. Vai viņš atbrauks pie manis, kad viņu atbrīvos?

«Tagad viņas bārenes paliks bez naudas.» Liss pēkšņi aptvēra, un galva kļuva skaidra, tikai pakausī palika smagums. «Tad re, kā tu kļūsi par nelieti, Lis. Kālab viņa tā skatās? Man taču arī ir sirds krūtis... Muļķīte, viņa to gaida — māsas aizmirsusi, pati savu nāvi aizmirsusi, gaida viņu... Kaut velns tevī parautu, Lis! Aukstas patiesības vārdā tu nokauji divas meitenītes... Firers arī kāva bērnus «patiesības» vārdā. Bet vai tad pret Hitleru var cīnīties hitleriski? Heil spēks, vai ne, Lis! Lai velns mani paraut!»

— Jā. Atbrauks, — Liss sacīja. — Noteikti atbrauks. Es tūlīt atvedīšu prokuroru, un mēs abi viņam visu izstāstīsim, ja?

— Jā.

— Cik liela summa ir norakstīta uz jūsu māsu vārda?

— Simts tūkstoši jenu.

«Cik brīnīšķīgi viņa smaida, es nemaz nevarēju iedomāties, ka viņai ir tāds smaids. Kā rīts. «Smāids kā rīts.» Jāpārreķina šis nolādētās jenas dolāros, bet dolāri pēc tam mūsu markās. Jāaizsūta telegramma uz Berlini, lai no manas daļas par māju pārskaita uz viņas māsu vārda... Nē, tas viņu sabiedēs... Uz Isiji vārda, viņas taču ir mantinieces... Cik necik vēl apjēdzu, kaut arī ar mokām. Nekas, tā jau ir gadījies — kad filmas uzņemšana gāja uz beigām. Pārpūle. Gan pāries.»

— Kad pēc tā radioaktīvā mākoņa jums kļuva slikti, viņš atveda jūs uz Tokiju un sacīja, ka aizlidos uz mājām un tūlīt brauks atpakaļ?

— Jā. Viņam neticēja, kad viņš tā teica?

— Nē. Neticēja.

— Viņš sacīja, ka tas mākonis, kurš gāja man pāri, būs pēdējais... Viņš gribēja visu savu naudu atdot cilvēkiem, lai tie iemācās izārstēt manu slimību...

Liss piecēlās un sagrīojās. Viņš pamanīja izbailes sievietes acīs.

— Viņš briesmīgi lamāja misteru Limu? — Liss jautāja. — Un savu tēvu, vai ne?

— Nē... Vai tad tēvu var lamāt? Bet misteru Limu gan viņš lamāja, un man pat bija jālūdz, lai viņš tik briesmīgi negānās par cilvēku, un manā klātbūtnē viņš vairs tā nekad nedarija.

Liss juta, ka galva kļuvusi pavisam skaidra, toties sirdī iedūrās trula sāpe.

— Bet kā jūs varējāt noticēt, ka viņš ir nelietis? Tikai tāpēc, ka viņš tik ilgi nebrauca? Vai arī tāpēc, ka tā par viņu teica jūsu tautietis?

Viņa atkal apraudājās, un viņš saprata, ka trāpījis naglai uz galvas.

— Onuma-sān?

Viņa pamāja.

— Viņš jūs samācīja teikt par sifilisu?

— Jā.

— Viņš lika pateikt to man?

— Jā.

— Vai šis Onuma agrāk nav bijis aktieris?

— Nē, viņš bija režisors. Viņš inscenēja mūsu programmas.

«Nu re, sirds arī vairs nesāp. Tagad būs vieglāk viņu piemānīt...» Liss domāja. «Man būs jāpaliek pie viņas līdz pašām beigām. Tūlīt atvedīšu prokuroru un žurnālistus, bet vēlāk sasaukšu preses konferenci.»

Viņš paspēra soli uz durvju pusi, bet sirds pēkšņi apstājās un tad sāka daudzīties kaut kur kaklā.

— Tūlīt, — viņš nočukstēja, — es tūlīt... atgriezīšos...

Un paspēra vēl vienu soli uz balto eļļaino un glumo durvju pusi, kurās aizvien spējāk un spējāk gāzās viņam preti...

BET NE FINALS

1

Pēc tās uzraudzības padomes sēdes, kurā Bauernu apstiprināja par priekšsēdētāja vietnieku, Dornbroks kā likās slimības gultā, tā vairs necēlās. Ārsti konstatēja, ka asinsspiediens ir normāls, kardiogramma tāpat nekādas vainas nerādīja, un ne par ko satraucošu neliecināja arī visas pārējās analīzes.

— Ir tāds nervu šoka veids, — paskaidroja doktors Freitāgs, — kad slimais izdzīst pamazām, vairākās nedēļās. Dornbroka kungs neēd, nereaģē uz notiekošo, negrib runāt, apātija — tie ir satraucoši simptomi: es negribētu, ka jūs lolojat ilūzijas...

— Vai jūs varat noteikt, kad iestāsies krīze? — Bauerns jautāja.

— Kā būtu labāk — attālināt krīzes momentu, vai arī to tuvināt? Doktors saskatījās ar profesoru Tērgmanu. Tas paraustīja plecus:

— Kālab tad mākslīgi paātrināt krīzi?

— Mums jāzina patiesība par priekšsēdētāja veselības stāvokli, — Bauerns sacīja. — Mums jāturpina viņa darbs. Vai nu mēs balstāmies uz jūsu slēdzienu «stāvoklis ir tāds un tāds, gaidāms tas un tas, tik un tik ilgā laikā» un pieņemam virkni lēmumu, kuri šobrīd netiek pieņemti, gaidot uz Dornbroka kunga atgriešanos; vai arī jūs sakāt «pēc nedēļas viņš sāks strādāt», un mēs turpinām gaidīt...

— Būs labāk, ja jūs pieaicināsiēt vēl kādu speciālistu, — Tērgmans atbildēja. — Es negribu uzņemties tādu atbildību, kādu jūs man tik varmācīgi taisāties uzkraut. Es vēl neesmu iemācījies ārstēt tēva bēdas ar tabletēm...

Kad mediķi bija aizgājuši, ierunājās rāķešu grupas pārstāvis:

— Kaut arī Bauerna kungs grib tikai labu, šāda uzstājība var tikt pārprasta...

— Kas pārprātis? — Bauerns asi noprošīja.

Viņš pārlaida skatītu uzraudzības padomes locekļiem, kuri piedalījās sēdē. Neviens neatbildēja. Bauerns nicīgi pavīpsnāja:

— Es esmu atbildīgs par visiem kārtējiem darbiem, un man tie jāvada — ar jūsu sankciju un jūsu labvēlīgā pārraudzībā. Es vēlos tikai vienu — izpildīt priekšsēdētāja gribu, cik precīzi un apzinīgi vien iespējams. Ne par ko citu es nedomāju, kad šķietos jums pārlieku «uzstājīgs»...

Slēdzis padomes sēdi, Bauerns devās uz villu «Shöner Abend» pie Gizellas Dornbrokas. Pēdējā laikā viņš brauca pie tās atklāti, it kā pozēdams fotogrāfiem. Tas tika darīts tišām: Dornbroks bija sankcionējis viņa saderināšanos ar savu radniecī, izvirzīdams tikai vienu noteikumu — tā notiks pēc diviem mēnešiem. Vajadzēja prasities godu: sēru laiku par mirušo Hansu ievēroja visos concerna birojos...

2

Ziņa par Berga bojā eju lidmašīnas katastrofā Maksimam Maksimovičam bija tikpat kā kritiens bezdabīgi.

«Visš pagalam.» viņš domāja. «Visi pierādījumi bija Berga rokās. Es? Es neesmu nekas. Manu liecību var tikai pievienot lietai. Kas tad viņiem palikuši? Gross un es,» Isajevs sāka lēni gērbties. «Es un Gross. Mēs ar Grosu... Mēs ar Grosu... No manis Eismans bistas vairāk nekā no Grosa. Baidās. Bailes. Baidās... Bet par ko Eismanam jābaidās? Papūlies nu, veco zēn, atcerēties, kādēļ tad viņš baidās? Gaužām nesmuki jau ir — izmantot bailes. Bet ko tu padarīsi, dzīve tevī saved kopā ar nacistu. Viņš baidās... Cilvēkiem, kuri par materiālo labklājību samaksājuši ar sevis paša un visu cildeno ideālu nodevību, bail zaudēt vienīgi šos labumus... Tādus var izbiedēt tikai vecene ar nāves izkapti. Kad jāpaliek ar to aci pret aci un glābiņš nav gaidāms... Galējība? Jā, tā ir galējība, kas man padomā... Nudien... Taču es spriežu pēc viņu loģikas un citas izejas man nav...»

Isajevs pārgāja robežu tā, lai viņu varētu pamanīt Eismana rokaspuiši (viņam bija skaidrs, ka tie viņu izseko), un brauca uz Tempelhofas lidostu. Izšķīrties par šādu soli Isajevs bija spiests — smalkāk apsvērt vairs nebija laika.

Nopircis biļeti uz Romu tā, lai to redzētu Eismana agenti («Paldies, izdevēj! Ja nebūtu jūsu honorāra, man vajadzētu pārdot pulksteni, lai nopirktu šo biļeti, un tad arī vēl nevar zināt, vai pietiktu...»), Isajevs iegāja telefona kabīnē, nopēma klausuli, uzgrieza numuru — tādu ciparu kombināciju, lai summā iznāktu trīs septiņnieki (Isajevs ticēja, ka tas ir laimīgs skaits) — un, kabīnes durvis neaizvērdams, sacīja garajam signālam:

— Mana lidmašīna izlido uz Romu pēc četrām stundām. No turienes es tūlīt braukšu uz Neapoli. Jā, jā, zinu. Nē, presi informēt vēl par agru... Tikai pēc tam, kad tikšos ar draugu... Paziņojiet uz Neapoli, ka es ieradīšos.

Nolicis klausuli, Isajevs devās uz bāru. Viņš pasūtīja divkāršo viskiju ar sodu, paņēma no galdiņa avīzi, un acis atdūrās virsrakstā pār visu lappusi: «Režisors Liss Tokijā nāk klajā ar sensacionāliem atmaskojumiem. Paveras Dornbroka bojā ejas noslēpums. Liss vēl nesaka visu patiesību, taču viņš izteicies, ka atriebs Bergu. Drīzumā Liss atgriezīsies Berlinē, lai turpinātu šīs lietas noskaidrošanu.»

(Turpinājums 14. lpp.)

tiesību par Padomju zemi, aicināja meklēt tur draudzību un atbalstu.

Lielais Tēvijas karš, kas uzlika daudz smaguma visu padomju tautu pleciem, nepagāja secen arī Ludzas pilsētai. Sagrava slimmīcu, skolu, staciju, dzīvojamās ēkas. Bojā gāja trīs tūkstoši mierīgo iedzīvotāju, to skaitā 742 bērni.

Ludzā un tās apkārtnē darbojas vairākas partizānu vienības, tajās kopīgi cīnījās latvieši, krievi un baltkrievi. Par partizānu cīņu un brālīgās draudzības simbolu mums kļuvis Draudzības kurgāns Ludzas rajonā, kas uzbūvēts vietā, kur satiekas šo triju republiku robežas. Jau tradicionāli kļuvuši ikgadējie salidojumi Draudzības kurgānā — tautu draudzības svētki, kuros bijušie karavīri un partizāni tiekas ar jaunatni. Šajos svētkos var sastapt visu padomju tautu pārstāvjus.

Iedzīvotāju skaits pilsētā, salīdzinot ar 1940. gadu, audzis trīskārt un tagad sniedzas pāri deviņtūkstotim.

Agrāk Ludzā nebija neviena rūpniecības uzņēmuma.

«Ludzā ir lauksaimnieciska rakstura pilsēta, un lielākā daļa iedzīvotāju ir strādnieki un rokpeļņi, kuru dzīves minimums ir samērā zems, kas nelabvēlīgi ietekmē pilsētas saimniecību un tās ārējo izskatu.» tā 1938. gadā bēdīgi atzīstas Latvijas pilsētu savienības dižvīri grāmatā «Latvijas pilsētas valsts 20 gados».

Sodien pilsētā varam saskaitīt divdesmit rūpniecības, celtniecības un transporta uzņēmumu. Un pati Ludza aug un plešas plašumā. Veco koka vienstāva nameļu, purvu un klajumu vietā ceļas jaunā, ērtā daudzstāvu Ludza. Ziemeļaustrumu nomalē uzcelts jauns piena pārstrādāšanas uzņēmums. Tas apgādā ar dažādiem piena produktiem ne tikai Ludzas un Rēzeknes rajonus, bet daļu produkcijas sūta uz Pleskavas apgabalu.

Rūpnīca «Metālists» ražo 67 veidu produkciju, galvenokārt tauts patērīna preces, ik gadus par četriem miljoniem rubļu. Tās ražojumi iecienīti ne tikai mūsu zemē vien. Šai uzņēmumā izgatavotos cinkotos traukus sūta uz deviņām pasaules valstīm.

Buržuāzijas varas gados Ludzā neviens ir nesapņojis par tādām ērtībām kā ūdensvads. Pašlaik pie ūdensvada pieslēgtas visas tipveida dzīvojamās mājas, skolas, ārstniecības iestādes un daudzas citas ēkas.

Pēdējos gados pilsētā noasfaltētas 20 ielas, iestādīti un izaudzēti vairāki tūkstoši koku un krūmu. Deputāti kopīgi ar pārējiem pilsētas iedzīvotājiem nomalē pie Mazā Ludzas ezera iestādīja PSRS 50. gadadienas parku.

Tikai astotajā piecgadē vien no pilsētas budžeta dzīvojamā ēku kapitālajam remontam izlietojā 517 000 rubļu. Devītās piecgades pirmajos pāris gados vairāk nekā divsimt pilsētnieku ģimeņu saņēmušas dzīvokļus jaunās, labiekārtotās mājās. Šai piecgadē celtniecības organizācijas plānojušas uzbūvēt trīsdesmit modernas vairākstāvu dzīvojamās ēkas, no tām astoņpadsmit tieši pilsētā.

Domājam arī par sadzīves pakalpojumu uzlabošanu. Pilsētā paplašināsim šūšanas ateljē, rekonstruēsim galdniecības cehu un vērtuvi.

Sociālistiskā kultūra ienāk ikvienā mazpilsētā. Pie mums tradicionāli kļuvuši dziesmu un deju svētki pilsētas parkā, kur savu meistarību rāda ne tikai pilsētas, bet arī rajona pašdarbības kolektīvi.

Ģatavojamies Latvijas Dziesmu svētku simtgadei un savas pilsētas — Ludzas 800 gadu jubilejai. Pilsētas, par kuru, no fašistiskajiem iebrocējiem atbrīvojot, krituši daudzu padomju tautu dēli. Viņu piemiņa mums svēta. Ik gadus organizējam pārgājienus pa kauju slavas vietām. Brāļu kapos pilsētas parkā uzstādīts monuments. Varoņu vārdos nosaukti pionieri pulciņi un vienības, kā arī ielas Ludzā.

Ik gadus valsts svētkos, pilsētas vai atsevišķu uzņēmumu jubilejās pilsētnieki dodas pie kritušo Padomju Savienības Varoņu pieminekļa, lai pie sērojošās akmens māmuļas kājām noliktu ziedus.

N. SEĻIVANOVA,

Ludzas pilsētas darbaļaužu deputātu padomes izpilddomnieces priekšsēdētāja

Pagājušajā gadā Ludzas grāmatnīca saņēma jaunas labiekārtotas telpas. Un jau trešajā ceturksnī, sacenšoties par godu PSRS 50 gadu jubilejai, grāmatnīcas kolektīvs izcīnīja PSRS izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības Valsts komitejas un VACP ceļojošo Sarkanā karogu.

Pirms 15 gadiem dzimtajā novadā atgriezās Rīgas Medicīnas institūta absolvente Marija Poikāne. Šodien viņas darba lauks — viss Ludzas rajons. M. Poikāne ir rajona centrālās slimnīcas galvenā ārsta vietniece ārstniecības darbā.

Ludzas sadzīves pakalpojumu kombināta adīšanas ceha pakalpojumus izmanto daudzi ludzānieši un ne tikai ludzānieši vien. Pagājušā gada sacensībā par godu valsts jubilejai uzvarēja kļuva komunistiskā darba triecieniece Antoņina Pavlovska. Viņas darbavietā grezno ceļojošais vimpelis «Labākajai adītājai».

Ludzas lina fabrikas kolektīvs nesēn atzīmēja sava uzņēmuma pastāvēšanas 20 gadus. Nedaudz mazāk, pēc Kostromas Tekstilrūpniecības institūta beigšanas, par fabrikas galveno inženieri te strādā Lidija Fomina.

LUDZA ATCERAS, LUDZA AUG.

Tumšzilas ezeru acis. Gaīšzili lini, dzeltenie kvieši un zaļš rudzu zelmenis. Māla podu meistartotāji un prasmīgas lina audējas... Tāds nu ir mūsu novads!

Arī revolucionārajām tradīcijām bagāts ir mūsu rajons ar tā centru — Ludzu. Senu pilsētu. Vecais pilskalns zemes joslā starp Lielo un Mazo Ludzas ezeru varētu daudz pastāstīt. Par kariem. Par ugunsgrēkiem, kas pa divi lāgi nopostīja gandrīz vai visu pilsētu ne mazāk bargi kā iebrocēju karaspēks. Pilskalns pakājē ir novadpētniecības muzejs, tam apkārt neliels brīvdabas muzejs, kur var iepazīties ar seno latgaļu sētu, riju, vējenēm. Bet, pakāpies pilskalnā, redzēsī piecus ezerus: Lielo Ludzas, Mazo Ludzas, Dunakļa, Zvirgzdienes un Cirmes. Tie atspoguļo pilsētu, kur daudzus gadsimtus plecu pie pleca strādājuši un cīnījušies latvieši, baltkrievi un krievi. Septiņpadsmitā gada duna un «Auroras» zalves atbalsojās līdz pat Ludzai. Un arī te 1919. gadā nodibinājās padomju vara, kura pastāvēja gan tikai gadu. Bet cik daudz Ludzā paveica šai gadā! Tani meklējams sākums gan pilsētas bibliotēkai, gan vēstures muzejam. Sāka iznākt arī laikraksts «Ludzas Taisnība».

Ulmaņa režīma laikā Ludzā aktīvi darbojās komunistu pagrīdes organizācijas, kas aicināja cīnīties pret buržuāziju, vēstīja pa-

Jaunu un modernu ludzānieši veido savu pilsētu.

ŽAŅA LEGZDIŅA un MIHAILA VASIJEVA foto

...Un rajonu arī. Starpkolhozu celtniecības organizācijas mūrnieks — namdaris Jānis Kravalis ceļ jaunas ēkas laukos; guvis sabiedrības un valdības atzinību — apbalvots ar Ļeņina un Oktobra Revolūcijas ordeņiem.

Piemineklis Sūnu pļavas varoņiem Ludzā.

Draudzības kurgāns uz triju brālīgo republiku — Latvijas, Krievijas, Baltkrievijas robežas.

Apcredzenotais strazds uz Ludzu atlidoja no Reinas. Un sastinga pavasara spelgoni. Anglijā apcredzenoto meža pili ezerā nošāva mednieki. Tagad tālie lidoni ir muzeja eksponāti un par tiem rūpējas galvenā fondu glabātāja Silvija Tipāne.

Ludzas rajona teritorijā ir 226 ezeri. Tāpēc arī makšķerņieku netrūkst.

Ludzas novadpētniecības muzejā ir 15 000 eksponātu. Te varam iepazīties ne tikai ar revolucionāro cīņu un Lielā Tēvijas kara notikumiem Ludzas pusē, bet arī ar novada šodienu. Bet muzeja pagalmā — apskatīt senās latgaļu vēdzirnavas, riju, klēti ...

Brocēnu cementa un šifera kombinātā. Šajās rotējošās krāsnīs 1400° lielā karstumā top cementa klinkers.

BROCĒNOS, KUR CEMENTS TOP

Brocēnu cementa un šifera kombinātā ir daudz labu un ilggadēju strādnieku. Rotējošās krāsns mašīnista palīgs S. Krivjonovs te jau strādā 22 gadus.

Rotējošās krāsns mašīnists Laimonis Andersons kombinātā strādā jau 14 gadus. Viņš ir feicams sava darba prafējs, ieguvis kolektīva cienu un uzticību. Laimonis Andersons ievēlēts par LPSR Augstākās Pado-
mes deputātu, viņam piešķirts augsts valdības apbalvojums — Darba Sarkanā Karoga ordenis.

Inženieris Ojārs Ledīšs savas zināšanas un pieredzi veltī ražošanas tehnikas un automatizācijas pilnveidošanai, racionalizācijas priekšlikumu ieviešanai.

Kombināta pirmrindnieku saimes vidū ir arī šifera lokšņu veidošanas mašīnas mašīnists Edgars Knops.

ŽANA LEGZDIŅA foto

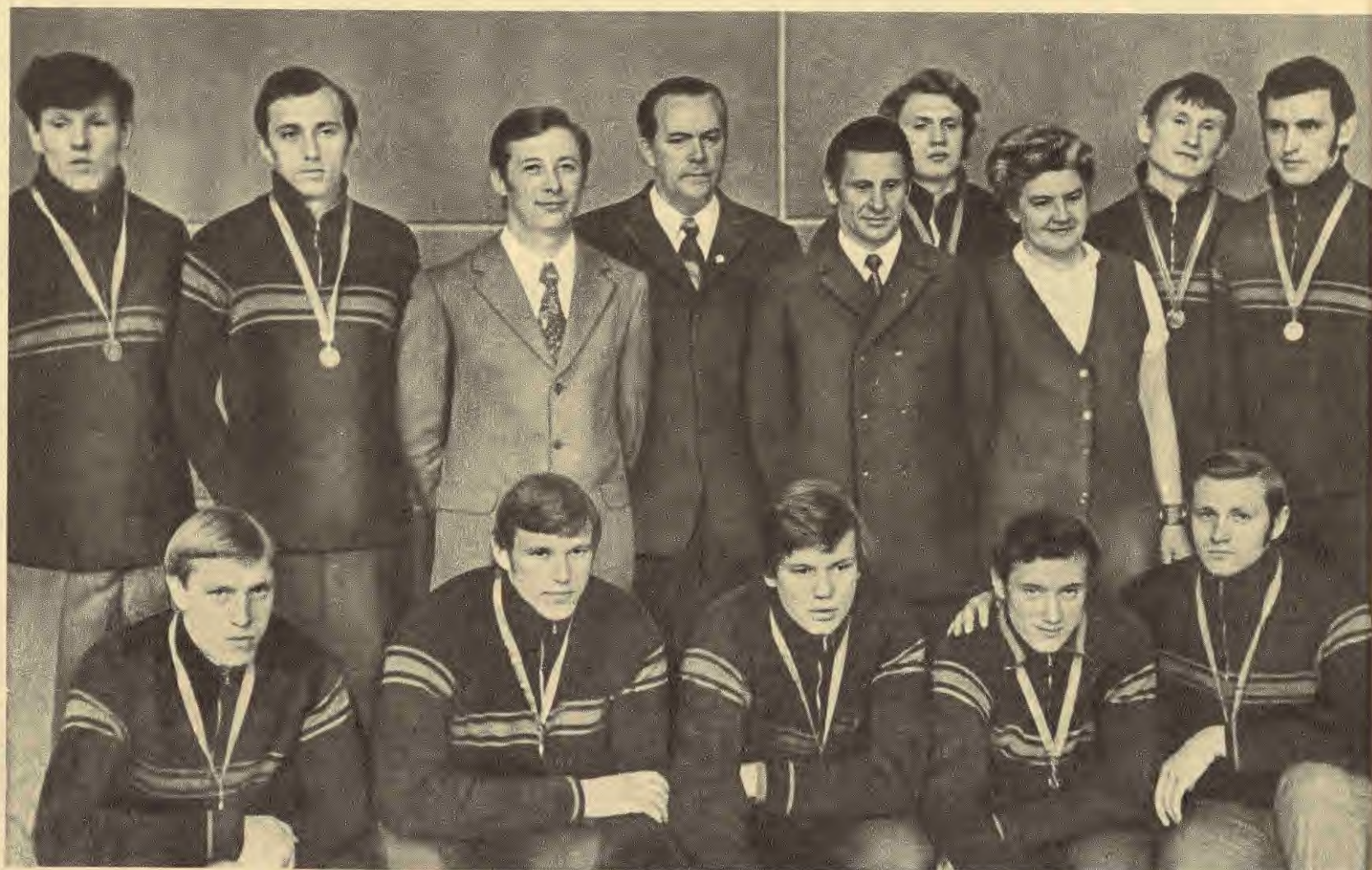
Ģāfavo cementu ar saspīesta gaisa palīdzību iesūknē milzu tvertnēs. No šejienes sākas cementa tālākais ceļš pie tuviem un tāliem patērētājiem.

«Radiotehnikis» cīnās...

...un pēc PSRS 1973. gada meistaracikšu sudraba medaļu saņemšanas: sēž (no kreisās) Eduards Ķirkums, Juris Deveikis, Pavels Seļivanovs, komandas kapteinis Oļegs Antropovs un Imants Mežkungs, stāv (no kreisās) Andris Strazdiņš, Vladimirs Isačenko, treneris Genadijs Paršins, komandas priekšnieks Guņārs Blūms, vecākais treneris Zigmunds Grigoļunovičs, Harijs Skudra, ārste Mirdza Kļava, Mihails Rosovs un Ojārs Indrašs.

Viens no sudraba medaļu kaldinātājiem — vienības visilgdējākais spēlētājs Genadijs Meščerskis — uz kopējo fotografēšanu: nokavējās...

VIESTURA VASIĻEVSKA un
ZANA LEGZDIŅA foto

VOLEJBOLA SUDRABS ATGRIEŽAS

Atpakaļceļš uz augšu bija līkumains. Vislielākais līkums izmetās tieši tobrīd, kad likās, ka it nekas vairs nespēj apturēt «Radiotehnikā» kāpienu atpakaļ volejbola virsotnēs. Deviņpadsmit uzvaras pēc kārtas — arī pār visspēcīgākajiem priekšniekiem — viesi ne tikai cerības, tās iedvesa volejbola draugiem stingru pārliecību, ka paaudžu maiņas problēma «Radiotehnikā» sekmīgi atrisināta, ka komanda ir lieliskā formā un no kārtējā, 1972. gada PSRS čempionāta pārvedīs ja un ne pašu čempionu kausu, tad vismaz kādas nebūt medaļas. Rībēja sajūsmas bungas, un gavilēja līksmības faures. Tikai vecākais treneris Zigismunds Grigoļunovičs un komandas priekšnieks Gunārs Blūms nepiekusa atgādināt, ka uzvaras treniņa turnīros nesver tikpat, cik čempionāta spēlēs, ka tur tās vēl nav rokā, bet jāizcīnā, un meistarsacīkšu cīņas ir daudz smagākas, un pārlieka apjūsmošana var komandu demoralizēt. Bet vai nu dažas balsis jaudā pārskanēt vispārējo gavīļu kori... Un vai maz var pārnest volejbola ierindas interesantam, ka tas jālīvas sagatavošanas perioda uzvaru hipnozei, ja tā bija iesēdusies galvā arī dažam labam sāncensu komandas trenerim? Tikai tie no tās tika valā daudz ātrāk nekā mūsu republikas volejbola draugi no gavilēm sekojošās depresijas un prātošanas, ka «Radiotehnikā» sagatavošanās periodā ticis par daudz uzsorsēts. Vērodamī pērno meistarsacīkšu sākuma posma spēli ar «Kalevu», Maskavas studentu vienības un Ļeņingradas «Automobilista» treneri no saviem maldiem atvadījās ar frāzi: «Bet mums bija līcīes, ka briesmīgāks zvērs par «Radiotehnikā» nemaz nevar būt...»

Tā bija trešā spēle un trešais pēriens pēc kārtas. Un vissmagākais. Vēl kā nebūt varēja paciest zaudējumu Ļeņingradas «Automobilistam» — stipra komanda, sīkstā un nepielaidīga, gudri spēle —, varēja samierināties ar ACSK atdoto punktu — pret pastāvīgo PSRS čempionu, valsts izlases pamatkodolu, ar tādu varbūtību rēķinās ikviens. Bet salūzt pret «Kalevu» — ārā krišanas kandidātu — tas nu bija par daudz...

Brīvajos brīžos puīši sabozušie spēlēja šahu vai cīcāk tinās segās siltajos «Kunglas» viesnīcas numuros, treneri nērdējās un nebija runājami, sakāmus ar žurnālistiem, kuru

bija atbraucis līdzī krietns pulciņš, uzņēmās komandas priekšnieks, bet pēc šīs spēles arī viņš — kurš man gan pirms, gan pēc tam aizvien līcīes pats nosvērtības, korektuma un savaldības iemiesojums un absolūts valdnieks pār savām emocijām — arī viņš tad vairs nespēja valdīties...

Tas bija smags brīdis. Ne tik daudz zaudēto trīs punktu dēļ — distance priekšā vēl gara, šo to varētu atgūt, — kā to plaisu dēļ, kuras tobrīd atklājās jaunveidota pamatsastāva mehānismā. Vladimirs Melņičenko dragāja kā ar vāli, bet taisni tur, kur priekšnieka bloks bija visstiprākais un visciešākais, un bumba sprāgšus sprāga zemē pašu laukumā. «Nevilka» Genadijs Meščerskis. Kā stūra uzbrucējs neattaisnoja uz viņu liktās cerības Ojārs Indrašs. Kokaina bija kļuvusi visa komanda.

Pēc kāda laika, protams, noskaidrosies, ka tās ir nepareizas spēlētāju individuālās sagatavošanās sekas, ka viens otrs iedomājies, ka vislabāk saglabās formu, taupīdamies treniņā, ka runas par «uzforsēšanu» sagatavošanās periodā bijušas nevietā — jaunkomplektētajai komandai, kā šopavasara teica vecākais treneris, bija jāaizvada pietiekami daudz maču pietiekami augstā līmenī, lai saspēlētos. Taču šīs atziņas nāks vēlāk. Tobrīd komanda bija «jāremontē» — jāizdara diezgan lieli pārkatrojumi. Uz rezervistu soliņa pārsēdās Melņičenko un Meščerskis, pastāvīga vieta laukumā tika Pavelam Seljivanovam un Jurim Deveikam. Mainījās izvietojums līnijās, mainījās spēlētāju funkcijas.

Šis «nokauts no iekšpuses» «Radiotehnikā» maksāja divus spēļu posmus, līdz vienība spēja daudz maz atgūties. Un tā nu iznāca, ka pērn-gada meistarsacīkstes «Radiotehnikā» izvērtās par pārveidotā jaunā sastāva apspēlēšanu. Tas gan bija triju skaistāko čempionāta spēļu līdzdalībnieks, nopelnīja par to speciālu kausu, taču... komandas vietu nosaka iegūtie punkti. Un to bija tikai tik, lai ieņemtu deviņo vietu. To pašu devīto, kurā «Radiotehnikā» bija pirms gada.

Ja mēs spētu ielūkoties nākotnē kaut vienu gadu uz priekšu, tad atklātos, ka tieši tai «Radiotehnikā» grūtajā periodā sākušās iezīmēties sudraba 1973. gada meistarsacīkšu sudraba komandas pamatsastāva kontūras: Oļegs Antropovs, Andris

Strazdiņš, Pavels Seljivanovs un Juris Deveikus; pēc neveiksmīgās iepriekšējās sezonas atkal atgūties un atradīs savu vietu komandā Genadijs Meščerskis, klāt nāks tikai Mihails Rosovs. Atklātos, ka treneri strādājuši pareizi, ka viņu meklējumi un atradumi nesīs augļus jau pavasarī. Bet, tā kā šāda iespēja cilvēkam liegta, tad nav nekāds brīnums, ka uznāk brīži, kad viņš sāk šaubīties par sevi, nēficēt savam darbam un savām spējām. No tevis taču gaida ne tikai strādāšanu, bet arī rezultātus. Gaida sabiedrība, gaidi arī pats. Un kur tad ir šis rezultāts, ja deviņi vienā sezonā un deviņi otrā? Ieguldījums uz priekšdienām? Bet kur tas ir redzams, kam vari to parādīt?

Kādā šādā brīdī pēc pērnās sezonas noslēguma komandas priekšnieks Gunārs Blūms sacīja: «Taisni vai kauns pa ielu iet. Neērti, ka esam pieviluši uz mums liktās cerības. Paziņas izjautā, izsaka līdzjūtību...» Bet vecākais treneris Zigismunds Grigoļunovičs taisījās iesniegt atlūgumu. Tas pats Grigoļunovičs, par kuru tai pašā neveiksmīgajā sezonā Gunārs Blūms teica: «Ar tādu neatlaidību un fanātismu kā Zigis strādā ļoti, ļoti nēdaudz!» «Piecos no rīta ceļas augšā un raksta konceptu», «Vienmēr meklē ko jaunu, lai treniņš nekļūtu garlaicīgs», «Prieks strādāt ar tik pašreizlīdzīgu, saprotošu un prasīgu treneri, ar tik augsta intelekta cilvēku». Šie vārdi pieder cilvēkam, kurš diendienā ir kopā ar vecāko treneri darbā, priekos un bēdās, nevis žurnālistam vai kādam citam no malas, kuriem Grigoļunovičs neļauj lieki bāzt degunu komandas iekšējās lietās, uzņemdamies visu atbildību. Tāpat kā vārdi «kristāltīrs cilvēks», kuras komandas priekšnieks teica par vecāko treneri, atstāstīdamies gadījumu, kad Zigismunds Grigoļunovičs atteicies no PSRS otrās izlases trenera goda, aizbildinādamies: «Jūs mani atvainojiet, bet es vēl neējtos tik stingrs, lai vadītu otro izlasi. Es vēl nekā neesmu parādījis ar savu komandu.» Cik pārsteigts bijis pirmās izlases vecākais treneris Juris Česnokovs — visādu cilvēkus esot redzējis, bet tādu gan vēl ne, kuri atsakās no valsts izlases trenera amata.

Gadu vēlāk — šopavasara, pusstundu pirms sudraba medaļu pasniegšanas, — vecākā trenera Zigismunda Grigoļunoviča un trenera Genadija Paršina darbu tikpat cildinoši novērtēja arī mūsu sporta dzīves vadītāji, jo cieši piekardinādami, lai īpaši uzsvēram treneru lielo ieguldījumu «Radiotehnikā» sudraba medaļu kaldināšanā, kuri sevi visu atdevu šim darbam, neželodami ne dienu, ne nakti.

Bet pērnvasar Grigoļunovičs vājuma vai pārliekā paškritikas brīdī gribēja aiziet no trenera darba.

Viņš tomēr palika. Un turpināja, ko bija sācis pirms diviem gadiem. Tikai kļuva vēl prasīgāks.

Ka uzņemtais kurss bija pareizs, volejbola draugi varēja pārliecināties jau valsts šīgada meistarsacīkšu Rīgas posma spēlēs. Bija sācies atdeves laiks — piecās spēlēs četras uzvaras, pārsniegti komandas vadības plāni — iegūt trīs punktus katrā čempionāta posmā. Uzvaru ziņas nāca arī no izbraukuma posmu spēlēm: piecas no sešām Gorkijā, sešas no sešām Glazovā. Un galvenais, ka tās nebija vis kādas nebūt uzvaras, izmocītas, laimīga gadījuma uzvaras, bet gan gūtas labā, saturīgā spēlē. Lai par tām spriež speciālisti:

«Radiotehnikā» savu uzvaras gājienu trešajā posmā pabeidza, pārspēdamas Rīgas «Lokomotīvi». Rīgas komanda izceļas starp pārējām vispirmām kārtām ar precīzu spēles organizāciju. Tā padara vienību par monolītu, stingru klīnti, kuru šajā posmā neizdevās izkustināt nevienam sāncensim. Šis draudzīgais kolektīvs prot noskaņoties spēlei, un tā ir ļoti vērtīga īpašība.» (Vissavienības FKSK volejbola nodaļas vecākais treneris JURIS FURAJEVŠ.)

«Rīdzinieki pierādījuši, ka viņiem ir pilnas tiesības kopā ar ACSK komandu būt par čempionāta līderiem. Glazovā viņi rāda interesantu spēli. Interesantu ne tikai pēc formas, pēc spēles ziņējuma, bet galvenokārt satura ziņā. Laukumā vienmēr redzams, ko rīdzinieki grib un kā šī «gribēšana» tiek īstenota. Uzmanību saista visai svarīga detaļa, ko ļoti derētu pārņemt ne vienai vien mūsu komandai. Tās ir sportistu draudzīgās savstarpējās attiecības laukumā. Pat acīm redzama kļūda nerada reakciju — nosodošu skatītienu vai, vēl sīkāk, tādu «komplimentu», pēc kura noslīgst rokas. Spēlētāju savstarpējā cieņa ir faktors, kas palīdz Rīgas «Radiotehnikā» sekmīgi startēt šīgada čempionātā. Un tas ir komandas treneru nopelns.»

(Laikraksts «Sovetskij sport»)

Jā, trīs kārtas pirms šīgada čempionāta noslēguma «Radiotehnikā» joprojām bija līderis līdz ar ACSK. Divvadība beidzās tieši tajā dienā, kad bija piepildījušās komandas vadības visslepenākās cerības, kad «Radiotehnikā» puīšiem jau bija nodrošinātas vismaz sudraba medaļas. Sekoja zaudējums Odesas studentiem, pēc tam arī Ļeņingradas «Automobilistam» un ACSK.

Vai bija iespējams panākt vairāk? Tikt pašā virsotnē? Augstāk nekā vecā sastāva «Radiotehnikā» agrākajos slavas gados?

Nē. Šobrīd vēl ne. Sasniegtais jau tā ir «sportisks varoņdarbs», kā to novērtējis starptautiskās kategorijas tiesnesis Valentīns Poljanskis no Maskavas. No deviņās vietās uz otro! Un to paveikuši seši vīri — Oļegs Antropovs, Mihails Rosovs, Andris Strazdiņš, Genadijs Meščerskis, Pavels Seljivanovs un Juris Deveikus, kuri visu cīņas smagumu iznesuši uz saviem pleciem. Līdzvērtīgu rezervju vēl nav. Bet citās komandās ir. Gan tajās, kuras šogad pārspētas, gan tajā, kura vēl nav pārspēta — ACSK pamatsastāvā vietās nepietiek pat visiem valsts izlases spēlētājiem, kuri ir šajā vienībā. Tāpēc jo patīkamāka ir uzslava, ko mūsu puīšiem izteicis čempionvienības un arī valsts pirmās izlases treneris Juris Česnokovs: «Šīgada čempionāts speciālistiem sagādāja patīkamu pārsteigumu. Rīgas «Radiotehnikā» personā. Šī komanda, kuras spēks ir kolektīvā spēlē un veiksmīgā spēlētāju nokomplektēšanā, bija mūsu galvenais konkurents, kas jau kopš pirmā posma spēja konkurēt ar mums kā līdzīgs ar līdzīgu. Valsts meistarsacīkstes atklāja arī virkni perspektīvu spēlētāju, kuri jau pavisam drīz spēs aizstāvēt mūsu izlases godu. Tie ir Juris Deveikus, Pavels Seljivanovs, Mihails Rosovs, Oļegs Antropovs (visi no «Radiotehnikā») un Vladimirs Černiševs (MATS).»

Taču, priecājoties par uzslavām, jāatceras arī, ka vēl ir daudz jāstrādā — gan pamatsastāva jaunajiem Jurim Deveikam un Pavelam Seljivanovam, gan tiem, kuri ar laiku stāsies veterānu vietā (paldies Andrim Strazdiņam un Genadijam Meščerskim, ka viņi godam izturēja un pārlīdzēja, cik jaudāja), gan tiem, kuri papildinās komandu. Papriekš jānotur sasniegtās pozīcijas, gan jau tad varēs skatīties arī augstāk.

VIKTORIS BĒRZIŅŠ

«Vareni,» Isajevs gurdī nodomāja. «Bergs ir viņu pareizi novērtējis. Tagad tik man jādabū pēdējais pierādījums, un tad mēs tiešām atiešim Pašu un Bergu.»

Viņš sēdēja bārā, uzmaucis platmali uz acīm, sūca viskiju ar sodu, un viņa gara acu priekšā virzījās cilvēki, daudz cilvēku, un viņu sejas saplūda vienā daudzkrāsainā vienlaidu izstieptā līnijā — kā metropolitenā, kad eskalators veda viņu lejup un viņš miedza acis, un pretēja plūsma, kuru otrs eskalators veda pretim augšup, izstiepās garā, garā viengabala taisnē.

Bet tad acu priekšā atausa Pašas Kočeva seja, kāda tā bija todien, kad viņi atvadījās Maskavā. Izvadīdams Pašu, Isajevs pa paradumu, it kā prātodams savā nodabā, mazliet zobgalīgi bija teicis:

«Ir divas iespējas, un ne jau nu es to esmu atklājis. Tas ir zināms jau sen, sen. Vienmēr ir divas iespējas, un tikai gļēvuļi šo gudrību ir pārtaisījuši pēc sava prāta, pārmainīdami vārdu «iespēja» ar «izeju». Izeja ir viena, bet iespējas patiešām ir divas. Tikai divas. Vari stingri turēties pie apstiprinātās programmas un tikties tikai ar kolēģiem, bet ir arī vēl otra iespēja — apgrozīties dažnedažādu avižu redakcijās, piedāvāt savus pakalpojumus kādai kinofirmai, pieteikties par statistu, kurš pie tam prot trīs Eiropas valodas. Vārdu sakot, iespējams darboties aktīvi, bet neviens tev nekā īpaši nepārmetīs arī, ja būsi pasīvs. Un nebaidies, dieva dēļ, nebaidies nekādu provokāciju, parasti provocē tos, kuri paši to grib. Ar spēku nav ko plātoties, bet katram godīgam cilvēkam savs spēks tomēr jāapzinās. Stiprais taču var ne tikai nodarīt pāretību, viņš var arī aizstāvēt.»

Toreiz, raudzīdamies Pašā, Isajevs atcerējās divdesmit pirmo gadu Sibīrijā, atcerējās divdesmit piecus gadus veco armijas komandieri Jeronimu Uboreviču un Tālo Austrumu republikas aizsardzības ministru trīsdesmitgadīgo Vasiliju Bliheru un neviļus salīdzināja viņus ar saviem divdesmit piecus gadus vecajiem aspirantiem, un par infantilismu vainoja nevis viņus, šos aspirantus, bet gan savu paša paaudzi. Viņš mēģināja tikt skaidrībā, kāpēc pret trīsdesmitgadīgajiem izturas tik aizbildnieciski, kādi iemesli to izraisījuši, taču atbildes iznāca vienkāršotas, un tās neapmierināja pat viņu pašu. Varbūt tas ir vecāku egoisms, ko diktē mīlestība pret savu bērnu, Isajevs pats sev atbildēja, bet tad šis pārlieku mīlošais egoisms turpmāk izspēlēs vēl jaunākus jokus, pieradinādams jaunus pie bezatbildības, sevī pārnodrošināšanas un — kas visbriesmīgākais! — neprasmes izlemēt, bailēm pieņemot lēmumu. Un, jo tālāk, jo trakāk. Iespējama arī cita atbilde: pie mums, zinātnes pasaulē, mūždien valdījis autoritārisms un ikviens «metrs», savas skolas dibinātājs, grib palikt vienīgais un galīgais sava veikuma, sava pirmā panākuma interpretētājs. Tādā gadījumā attieksme pret jaunajiem zinātniekiem robežojas jau ar noziegumu pret sabiedrību, jo pasaule attīstās pēc kontinuitātes likumiem, un ikviena mākslīga atkāpšanās no šī likuma draud ar nopietnām sekām.

«Uzpūtība vienmēr ir stāvējusi ceļā patiesībai,» Isajevs domāja. «Galu galā Ciolkovska un Koroļeva genialitāti praktiski pierādīja tikai jaunais Gagarins. Labāk braukt pārpildītā tramvajā, saspiesties ciešāk un atdot sēdvietu citam, nekā ērti sēdēt vagonā, kurš stāv uz sliedēm starp divām pieturām.»

Savu viedokli šai jautājumā Isajevs neslēpa, un šad un tad viņam iznāca salekšanās ar kolēģiem institūtā — reiz viņam pat pārmeta «demagoģisku koķetēšanu ar jaunatni».

— Ar jaunatni?! — Isajevs vīpsnādams bija pārprasījis. — Jūs saucat par jaunatni tos, kuriem ir divdesmit septiņi gadi?! Atpauzies, mans draugs. Lermontovs gāja bojā divdesmit septiņu gadu vecumā! Dobroļubovs nodzīvoja līdz divdesmit pieciem. Un Pisarevs... Starp citu, arī mūsu vadītāji trīsdesmit gadu vecumā kļuva par tautas komi-sāriem un ģenerāļiem, — kaut arī biju viņpus kordona, es vecuma cenzam sekoju ļoti vērīgi...

«Šai cīņā es iesaistījos Pašas dēļ,» Isajevs sev pēkšņi atzinās, «viņa «bēgšana» man bija tikpat kā personīgs apvainojums. Meklēt patiesību man lika mana dēla piemīna un ticība viņa paaudzei. Caur ciešanām uz zvaigznēm — tā laikam? Mēs svinam jubilejas, apaļas jubilejas, un tas ir jauki, bet kāpēc mēs to sākam darīt tikai tad, kad cilvēks nodzīvojis pusgadsimtu? Vai tiešām trīsdesmit gadi būtu par agru?»

Isajevs piecēlās un iegāja zālē.

«Tieši tā,» viņš domāja, «mēs esam par viņiem atbildīgi. Bet kas viņi ir atbrīvojis no atbildības par mums? Jebšu tagad gadi būtu kļu-
vuši adekvāti prātam?»

Viņš apsedās lielās, stiklotās zāles centrā un nopūtās, juzdams pats sev līdzī: viņš it kā ieraudzīja sevi no malas un atcerējās tos, tagad jau tik tālos, aiz kordona pavadītos divdesmit gadus, kad viņš vēl bija jauns Stīrlīcs, un tam atkal sametās žēl vecā Isajeva; izņēmis cigaretes un aizsmēķējis, viņš dziļi ievilkā dūmu, kā agrāk, jaunības dienās. «Gribas uz mājām,» viņš negaidot sev sacīja. «Ak dievs, kā gribas uz mājām.»

Isajevs nopūtās un piespiedās atgriezties pie lietas, kuras dēļ viņš šeit atradās. «Nosūtīt mīnu bagāžā tie nepaspēs,» viņš sprieda, vērodams pasažierus. «Acimredzot viņi palūgs, lai kāds pasažieris paņem līdzī sainīti uz Romu. Ja es šo mirkli palaidīšu garām, tad skaidrs, ka man garantēta tikšanās ar Bergu debesu valstībā.»

«Federālais ministrs uzdevies valstssekretāram Kreicmanam sniegt palīdzību izmeklēšanā, kuru tik spoži bija uzsācis aviokatastrofā bojā gājušais prokurors Bergs,» jau trešo reizi pārraidīja radio: «Kreicmans sola pabeigt izmeklēšanu nedēļas laikā.»

«Bet ja nu viņi sūta sainīti ar kādu no savējiem?» Isajevam iešāvas prātā. «Nē, es laikam, nūdien, kļūstu par sklerotīki, — bīlešu taču vairs nav! Ahā... Re, kur nāk... Tiešām... Tas ir kāds no viņiem. Arī sainītis ir atbilstošs. «Akva» tipa mīna, tās ļoti patika Sellenbergam. Kam viņš to iesmērēs? Meičai... Meiča ir ieskurbusi, tāda krodilu paņēms, ne tikai sainīti vien. Protams, primitīvi jau ir, taču šādā situācijā smalkāk nemaz nevajag.»

Kad izziņoja, ka sākas iekāpšana lidmašīnā, Isajevs piecēlās un, neizlaizdams no acīm iereibušo meiču, devās nopakaļ pasažieriem. Autovagoniņā viņš nostājās tai līdzās un, izlikdamies aizsīties, sacīja:

— Paldies dievam, ka jūs panācu! Villijs sacīja, ka sainīti esot iedevīvs jums. Viņš nezina, ka es arī lidoju ar šo reisu, — un, negaidīdams, ko meitene atbildēs, pacēla sainīti.

«Ak dievs,» viņš nodomāja, «kā viņiem nav kauna likt man vecumdienās vingrināties skriešanā... Bet varbūt, ka es rīkojos tikai pēc savas loģikas un tas viss ir velti? Varbūt, ka viņi jau kādam Itālijā ir uzdevuši Grosu likvidēt. Bet es tik gaidu un gaidu... Varbūt, ka vajag tūlīt pat sacelt trauksmi un pateikt Kronem un viņa puisiem, un darīt zināmu atklātībai, ka arī pēdējā liecinieka dzīvība karājas mata galā, uz viņu jau tēmē... Nē, pie šīs lietas jau ķeries «Interpol». Bet es nezīnu, kurš ir galvenais, kurš ir tas, kurš rīko Eismanu. Tam vīram ir galva istajā vietā, asa acs un dzelzs griba, tas ir bīstams zvērs. Un tomēr viņi liks novākt Grosu kādam no tiem, kuriem Gross nešaubīgi uzticas. Gan jau viņi arī ļoti labi zina, ka šai lietā iesaistīties «Interpol», un gadījuma cilvēkam to neuzdos. Slepķavam, kuram dzen pēdas, bail pat pašam no savas ēnas, tāds nevienam netic, tikai vīstuvākajiem savas bandas locekļiem. Laikam taču Eismans stāv vīstuvāk kā bandas vadonim, tā Grosam. Viņš veiks šo pēdējo akciju, likvidēs vienīgo liecinieku. To liks tieši Eismanam, jo viņš ir iegāzījis arī bandu: mani pie Berga nesagaidīja un kā krievu agentu nenokāra, un sakarnieks Kurts nošauts Holtofa dārzā... Nūdien, esmu uz pareizā ceļa: uz Neapoli jālido Eismanam, tikai Eismanam... Tāds ir bandas likums: tam, kurš iegāzījis pārējos, jāveic visbīstamākais uzdevums. Tā ka šoreiz pēdējā akcija būs jāveic Eismanam.»

Iekāpjot lidmašīnā, kā parasti, izcēlās burzma, un Isajevs to izmantoja: nesteidzīgi pagājās aiz autovilciena, drusku pieliecās un, ar kreiso kāju pieklibodams, metās uz priekšu. («Kungs dievs, cik smieklīgi: klībs vectētiņš ar mīnulu») Autovilcienam blakus stāvēja milzīga autocisterna ar benzīnu, bet aiz tās — džīps, kurā sēdēja jauns puisis no dispečeru dienesta. («Taisni labi, ka esmu smieklīgs,» Isajevs nodomāja. «Smieklīgos taču žēlo.»)

— Dēļ, — Isajevs to uzrunāja, — esmu no Suckerberga apdrošināšanas sabiedrības, aizraujiet mani līdz tam tur namiņam. Kāja vairs neklausā, tālāk nevaru pasteberēt...

— Okey! — puisis atbildēja, uz turieni var.

«Viss kārtībā,» Isajevs nosprieda. «Mans izsekotājs neredzēja, ka es aizlaidos lapās. Bet vai maz kāds izseko? Šobrīd viņi no manis fintu negaida. Bet varbūt arī, ka gaida... Ko no viņiem var zināt... Nē, gan jau tomēr izseko. Tūlīt viņš piezvanīs, ka esmu aizlidojis, un uz nākamo reisu būs klāt Eismans. Tas ir, pēc četrdesmit minūtēm. Uz nākamo reisu bīlešu ir daudz, uz to varēs tikt viegli.

... No tukšās dispečeru dienesta istabas Isajevs piezvanīja uz «Telegraph»:

— Labdien, Krone, būtu labi, ja jūs pazītu mani pēc balss...

— Es jūs pazīnu pēc balss, labdien...

— Klausieties uzmanīgi. Man patīk tēlot mecenātu, tāpēc dāvinu jums sensāciju: pirms nāves prokurors man pateica, kur slēpās slepkava. Viņa vārds ir Joahims Gross. Viņš ir saistīts ar Dornbroka koncernu, viņš ir NDP funkcionārs... Katram gadījumam pateikšu jums viņa adresi... Neapole, Nodela villa. Iegaumējāt? Vajadzētu, lai kāds no jūsejiem dabū uzstāties pa radio un paziņo, kur atrodas slepkava.

— Televīzija neder?

— Ģeniāli. Bet tagad brauciet šurp uz Tempelhofu, uz radiocentru, kurš uztur sakarus ar lidmašīnām. Paņemiet līdzī diktafonu un polīciju. Tas ir viss, ko šobrīd varu jums teikt. Pēc stundas šeit būs ļoti interesanti. Cia!!!

3

Nogaidījis, kamēr pasažieri sakāpj lidmašīnā, — kā tad, bija arī Eismans! — Isajevs apgāja trīs lainerus, kuri stāvēja pie dispečeru dienesta namiņa, un uzkāpa pa trapu pats pēdējais. Viņš zināja, ka Eismans, cerēdams katastrofas gadījumā palikt dzīvs, vienmēr sež lidmašīnas astē.

... Eismans sēdēja pie loga un sprādzēja ciet sēdekļa siksnas; garajam večukam pelēkā mētelī un ar platmali galvā, kurš devās uz priekšgalu, tuvāk pilotu kabīnei, viņš nepievērsa ne mazāko uzmanību.

Kad stjuarte aizvēra durvis uz otro salonu, Isajevs piecēlās, pieklauvēja pie pilotu kabīnes durītiņām un iegāja pie tiem.

Lidmašīna šāvās gaisā gandrīz stāvus.

Isajevam patika, kā paceļas šīs lidmašīnas — it kā tīkodamas pārdurt debesis.

Negaidīdams, kamēr uz gaismas tablo nodzīs uzraksts «nesmēķēt, piesprādzēties pie sēdekļa», viņš piecēlās un, nometis mētelī uz krēsla, devās uz otro salonu, nesdamas rokā «pacīņu», kas aerodromā bija iedota līdzī iereibušajai meičai, kura aizlidoja uz Romu pirms četrdesmit minūtēm. Viņš piegāja pie Eismana. Eismans viņu nepamanīja — tas bija pieplacis pie iluminatora un vēroja zemi, kura gan pārdzījās, gan atkal pazuda mākoņu plaisās.

— Eisman, — Isajevs uzsauca, — sveiks, veco zēn!

Atmetis galvu un ieraudzījis Isajevu ar «sainīti» rokā, Eismans spēji trūkās kājās. Viņš bija aizmirsis, ka ir piesprādzējies, un tāpēc atkrita sēdekli atpakaļ. Blakussēdētāji iesmējās.

— Iesim uz manu salonu, — Isajevs sacīja, — aprunāsimies.

Viņš lēnām sāka virzīties uz pirmo salonu, bet viņu tūlīt apturēja Eismana kliedziens:

— Nē, Stīrlīc, nē! Tā tūlīt! Tūlīt!...

Lidmašīnā iestājās klusums. Pie Eismana steidzās divas izstīdējušas stjuartes — viņas bija iedomājušās, ka tam kļuvis slikti.

— Kad? — Isajevs noprasīja. — Virs Vācijas?
 — Virs Alpiem! Bet virs Alpiem būtu tajā reisā! Bet tagad — šeit pat, tūlīt! Tā taču ir domāta iepriekšējam reisam!
 — Tad mums ir desmit minūtes laika, un vairāk man nemaz nevajag. Ejam paplāpāt, pirmais salons ir tukšs.
 Atgrūzdams stjuartes, Eismans metās viņam pakaļ. Seja tam bija nobālusi kā palags, uz pieres izspiedušies sviedri. Viņam allaž bija bail lidot, viņš mokoši skaidri iztēlojās, kā lidmašīna gaisā izjūk un viņš, Eismans, veselas piecas minūtes krīt lejā, lai atsistos pret zemi, un nu šī drausmīgā vizija vairs nebija uzmācīgs murgs, bet kļuva par tiešāmību.
 — Ej pie pilotiem, lai viņi to izmet! — viņš nočūkstēja. — Stirlic, ej taču! Stirlic!
 — Se, — Isajevs sniedza viņam «sainīti», kad tie bija iegājuši tukšajā pirmajā salonā, — ej pats! Pasaki viņiem, ka tā ir mīna, ka jūs spridzināt viņus ar šādiem te daiktiem. Tikai papriekš pasaki radistam to savu zeļļu adreses, kuri dos radiosignālu mīnai, un pēc tam tu man pasacīsi, kur atrodas Kočeva liķis, un izstāstīsi, kā jūs noslepkaļojāt Hansu Dornbroku un kurš tev pavēlēja viņu nogalināt. Bet pēc tam, kad radists to būs noraidījis zemei, mēs izmetīsim mīnu pa lūku...

Atvēris pilotu kabīnes durvis, Isajevs palaida Eismanu pa priekšu un sacīja komandierim:
 — Lai jūsu radists uzklausa, ko šis negēlis teiks, bet pēc tam, ja iespējams, izmetiet pa lūku šo sainī.
 — Kas tajā ir? — komandieris noprasīja.
 — Mīna, mīna! — Eismans iekļūdzās. — Radiomīna, Dariet taču kaut ko! Tūlīt to uzspridzinās!
 — Nemiet mikrofonu, — pilots pavēlēja.
 — Mēs taču eksplodēsim, saprotiet jē! Mēs tūlīt eksplodēsim!
 — Eismans atkal sāka čūkstēt. — Es visu izstāstīšu, tikai papriekš izmetiet to laukā!
 — Cik vēl palicis līdz robežai? — komandieris jautāja otrajam pilotam.
 — Cetrdesmit minūtes.
 — Bet tai taču bija jāspridzina iepriekšējā lidmašīnā! Palikušas tikai septiņas minūtes! Jūs saprotat?! Septiņas!
 — Mēs nevaram izmest mīnu, — komandieris sacīja. — Ja es atvērsu lūku, gaiss mūs saplosīs gabalu gabalos.
 — Nemiet radiomikrofonu — mums ir sakari ar zemi, mūs dzird visi aerodromi — un paziņojiet savam centram, ka jūs atceļat sprādzienu... Pasakiet viņiem, ka tiem būs vakars, ja viņus dabūs rokā mūsu tuvinieki un to cilvēku tuvinieki, kuri atrodas šai lidmašīnā, un to cilvēku tuvinieki, kuri gāja bojā, kad lidoja Bergs. Nu, sāciet! Mēs varam pieslēgties pilsētas telefona tīklam.
 — Hallo! — Eismans iebūcās mikrofonā. — Dodiet 96.56.24! Valter! Atceļ sprādzienu! Mīna ir Stirlicam. Viņš ir šeit, lidmašīnā, kopā ar mani!
 — Un adresi, — Isajevs pavēlēja, — mūs dzird arī policija un reportieri... Viņu adresi — labi arī...
 — Tīrgartenas ielā 3. Vai viņš mani dzird?
 Okey! — Isajevs sacīja. — Atkārtoti skaļāk mikrofonā. Pasaki «policija» un tā tālāk... Adresi un telefonu. Gan jau pēc tam mēs savienosim tevi arī ar draugiem.
 Sausmās stingdams un bālēdams, Eismans pateica sava štāba adresi

un centra telefonu, bet pēc tam, pavēries pulkstenī, izrāva mikrofonu radistam no rokām un iebūcās:
 — Valter, nedari to! Policija, drīzāk uz turieni! Valter, vai tu dzirdi! Dieva dēļ — es tevi lūdzu!
 — Kurš uzspridzināja lidmašīnu, kurā lidoja Bergs? — Isajevs prasīja.
 — Valters! Es ne — Valters! Ar Bauerna sankciju.
 — Kur Kočeva liķis? — Isajevs turpināja.
 — Sadedzināts mežā pie Brombahas.
 — Kāpēc jūs nogalinājat Dornbroku?
 — Viņš visu izstāstīja Kočevam.
 — Ko viņš izstāstīja?
 — Izmetiet taču šo daiktu!
 — Ko viņš izstāstīja Kočevam? — Isajevs atkārtoja.
 — Par ūdeņraža bumbu, kuru mēs taisām Ķīnā. Visu... Visu...
 Par mums... Par partiju...
 — Par kādu partiju?
 — Par Vācijas nacionālsociālistisko strādnieku partiju! — Eismans izkļiedza. — Stirlic, ko tu dari?! Mēs tūlīt būsim beigti!
 — Vai jūsu ūdeņraža bumba jau gatava?
 — Jā.
 Paņēmis mikrofonu, Isajevs jautāja:
 — Zeme, vai jūs ierakstāt liecību?
 — Jā, — viņam atbildēja.
 — Prese tur ir?
 — Jā. Te ir Krone no «Telegraph».
 — Pasakiet viņam, ka viss būs labi, — Isajevs teica. — Tikai nepalaidiet Valteru. Un pasteidzieties uz viņu uzraudzības padomi. Viņiem tur pašlaik notiek sēde. Piezvaniet uz turieni. Jums teiks, ka Eismans pašlaik uzstājas un būs runājams pēc trim četrām stundām. Tas ir alibi priekš tā laika, kamēr Eismans lido uz Itāliju. Piezvaniet viņiem visādā ziņā! Es gribu dzirdēt, kā jums melos Bauerns... Ar mums viss būs kārtībā. Neuztraucieties, zeme. Radiodetonatoru es izņēmu jau aerodromā... Mēs ar pilotiem nolēmām pakircināt dzīvot alkstošo Eismanu. Viņš mums labi akompanēja. Vai ne, Eisman? Tu pamatīgi uzķēries? Uz redzēšanos, zeme. Mēs viņiem parādījām zobus. Ķerieties tagad jūs pie viņu zobiem, tos vajag raut, kamēr ir jaudāšana. Citādi būs par vēlu...
 Eismans nošūka no sēdekļa, noļukušais vēders pārvēlās pāri kreisajai rokai, kura palika apakšā, un kļuva pavisam bezveidīgs. Isajevam pēkšņi ienāca prātā tā baismīgā dziļūdens zivs, kuru viņi ar Mišanu reiz agrā rītā pirms saullēkta izvilka Gagrā.
 «Ak kungs, cik sen tas bija!» Isajevs pēkšņi pasmaidīja. «Kaut drīzāk tas atkārtotos — turpat Gagrā vai arī Udomlā, bet visādā ziņā kopā ar Mišanu un bez šīs dziļūdens zivs, bet kā allaž septembrī, stavridu laikā, kad kaijas, sirdīgi bārdamās, laidelējas ap zvejnieku laivām un debesis ir zilgi rozā, un var dzirdēt, kā sanatorijās cilvēki stājas uz rita rosmi un rosīgie kultorgi staipa savu akordeonu apdilušās plēšas...»
 — Gan atzīlīs, — Isajevs sacīja pilotam. — Plakstiņš raustās. Tas ir histērijas paveids. Bet varbūt viņš grib iegūt laiku. Grieziet, puiši, atpakaļ, aerodromā mūs gaida policija... Ceru, ka jūs aizliksit par mani labu vārdu, ja policijai ienāktu prātā ņemt ciet ne vien šo izdzimteni, bet arī mani. Labi?

Tulkoja V. SERSNA

HARIJS GALIŅŠ

Pārdomas

Lūst ābelēm zari,
 Par smagu ir nasta,
 Tu palīdzēt vari,
 Lai ābeles zari
 Sev atbalstu rastu.
 To viegli ir darīt.
 Bet vai tu prastu
 No pleciem ņemt nastu,
 Ja cilvēks lūztu
 Kā ābelei zari?

Redz debesis rūsu,
 Kas izsēj sēnes,
 Ja vēji pūstu
 Un aizpūstu plēnes,
 Kas pārklāj sirdi,
 Vai varētu dzirdi,
 Vai varētu redzi
 Tā asināt tiešām,
 Lai vienmēr rastu,
 Ko izmisums skāris,
 Ko skumīgums sedzis,
 Un, redzot ciešām,
 Tad paspētu vāri
 No pleciem ņemt nastu,
 Lai atbalstu rastu

Kā ābeļu zari
 I cilvēks arī?

Vēstule

Tikko vējš uz rita pusi
 Atkal lietus zirgos skries,
 Pasacīšu viņam klusi,
 Ka tu mani atstājusi,
 Lūgšu viņu atriebties.

Palūgšu, lai visi vēji
 Tavas brūnās sprogas jauc,
 Sacidami: — Kur tu skrēji,
 Kam tu palikt nevarēji,
 Tur, kur tevi mila sauc?

Ja vēl tad tu aizmirsīsi,
 Ka pēc tevis sirds man slāpst,
 Pati pātāgu sev vīsi,
 Bargā lietus gāzē dzīsi,
 Nespēs jumts pat tevi glābt.

Tādas neredzētas briesmas
 Ļaudis nezinās vēl teikt,
 Vēja kumeļi šķēls liesmas,
 Raganas kauks elles dziesmas,
 Visu jodu vectēvs teiks:

— Gribi dzīvot, atceries,
 Neliec otra sirdij ciest.

LAIMA LIVENA

Tauriņu kāzas

Ko gan tu domā pie sevis,
 kad tik atklāti skaties?
 Šis brīdis — kā naža asmens
 tik nežēlīgs un tik patiess.

Ko gan tu domā pie sevis —
 tavas acis kā akas tumšas,
 es ievēlos cieši sevi
 kā meža nostūrī tumšā.

Es sēdēšu tur, tajā stūrī,
 kā bērns savās pirmajās bēdās
 un apseģšos tauriņa spārniem
 un smiltis pamestām pēdām.

Ko gan tu domā pie sevis...
 Tie akmentiņi ir zīmes,
 kad būsi pabeidzis domu,
 nāc tauriņu kāzas svinēt.

«Tirdzniecības kuģa kults»

«Jaungvinejas kalnu rajonu apdzīvotājus bija pārņēmusas bailes. Debesis virs kalniem un mežiem parādījās mistiski lidoņi, kas pēc sava ārējā apveida atgādināja putnus. Kad tie tuvojās ar milzīgu rukoņu, cilvēki pieplaka zemei un aizsedza seju ar rokām. Skatīties uz gigantisko briesmoni bija bīstami, jo tas varētu pamanīt pārdošnieku un sagrābt viņu ar savām ķelnām. Cilvēki sprieda: kas paskatīsies uz noslēpumaino būtni, tas noteikti mirs.

Vajadzēja meklēt glābiņu no draudošajām briesmām. Tāpēc ciematos kāva sivēnus un upurēja senču gariem. Lai aizsargātos pret jebkurām nelaimēm, matos kā amuletus sprauda krotona lapas...»

Tā ievērojamais dāņu etnogrāfs Bjens Bjere apraksta Jaungvinejas kalniešu pirmo iepazīšanos ar baltā cilvēka civilizāciju mūsu gadsimta 30. gados.

Laiks ritēja, rēcošie putni arvien biežāk parādījās debesīs, taču, tavu brīnumu, tie nenesa nelaimi un nesēja nāvi. Tai pašā laikā no ziemeļiem, no kaimiņu kumanu ciltīm, sāka pienākt dīvainas vēstis, ka noslēpumaino lidojošo būtni sauc par Debesu Mātes putnu un ka savā ķermenī tas nēsā daudz balto cilvēku, kuri izbirst no tā vēdera, kad putns nolaižas zemē. Kalnieši saprata: tā bija klūda — uzskatīt putnu par jaunu spēku. Baltie cilvēki, kurus putns nēsā, atli-dojuši no viipasauls. Un balta ādas krāsa viņiem ir tādēļ, ka tie dzīvo debesīs, netālu no saules. Tie ir visvareni garī, kas valda pār pasauli. Viņi ierodas no Anabagas — mirušo valstības. Tie ir senču garī, kas agrāk dzīvojuši uz zemes.

Drīz vien no kumaniem pie-nāca jaunas vēstis: baltie cilvēki vēlas apdāvināt savus pēcnācējus ar dažādām jaukām lietām — tabaku, rakstainiem audumiem, dzelzs cirvjiem un nažiem. Acīmredzot šis baumas radīja

reāls fakts: baltie policisti no Kainantu posteņa maksāja ap-kārtējo ciemu iedzīvotājiem par dārzeni, augļu un cukgaļas pie-gādi ar dažādām precēm. Un, lūk, no ciema uz ciemu sāka iz-platīties mīts par to, ka senču gari ieradusies uz zemes, lai ap-dāvinātu savus pēcnācējus par sēru ceremoniju ievērošanu un mirušo piemiņas godināšanu. Katram, kurš aplacīja ar cūkas asinīm sava piederīgā mirstīgās atliekas, apbedīja tās kapā, kas izrakts uz aizgājēja lauka, izro-tāja kapa kopu ar ziediem, ir tiesības uz bagātīgām veltēm, ko atnes Debesu Mātes putns.

Sākumā nomaļajos ciemos vēsti par dāvanām uzņēma ar neticību. Bet pamazām džungļos parādījās neredzēti priekšmeti: tukšas konservu kārbas, dzelzs cirvji, asi naži. Bija drošs pierādījums, ka tā ir patiesība. Lietiskie «argumenti» ceļoja no rokas rokā un nokļuva arvien tā-lāk salā. Tuvāka iepazīšanās ar šiem priekšmetiem un balto pre-cēm noveda pie tā, ka nepieciešamība pēc «senču veltēm» aug-tin auga. Tā kā asos nažus un cirvjus, sāli, tabaku un spilgtos katūnus nepiegādāja pietiekamā daudzumā, cilvēki kļuva neap-mierināti. Viņi secināja, ka bal-tie starpnieki ir krāpnieki, kas piesavinās senču dāvanas.

Ciemos, kas bija izolēti no pā-rējās pasaules ar neaurejamiem džungļiem un kalniem, dzīma lo-zungs: «Mēs esam gatavi pie-ņemt visu, ko senču gari mums sūta.» Nāids pret baltajiem pie-auga ar katru dienu. Šie viltīgie radījumi neatdeva senču mantu, bet ar varu to atņemt nebija iespējams: noslēpumainie pārkonu un zibeni nesošie ieroči apdrau-dēja drošnieku dzīvību. Varenos svešinieku vajadzēja pār-spēt viltībā. Iztikt bez viņu starp-niecības. Sāka celt speciālas, gaidāmajām dāvanām paredzētas būdas. Šajās būdās sakrāva ak-meņus, zāļu kuškus un citus sim-

bolus, kuriem, kā domāja kal-nieši, noteiktā laikā pēc senču gribas bija jāpārvēršas par vēla-majiem priekšmetiem. Gari ir visspēcīgi. Kādēļ lai tie nepār-vērstu upju smilti par sāli, ak-meņus — par konserviem, zāļu kuškus — raibos audumos, bet bambusa nūjas — par ieročiem?

Tai pašā laikā klīda runas, ka drīz ieradīsies milzīgs kuģis ar dažādām precēm: tabakas sai-ņiem, elektriskajiem lukturi-šiem, nažiem, cirvjiem un iero-čiem. Gari sūta ieročus tādēļ, lai viņu melnie pēcteči varētu pa-dzīt baltos un tādējādi novērst debesu dāvanu zādības. Šī ziņa gāja no mutes mutē, no būdas būdā. Speciāli ziņotāji ar lāpām rokās skrēja no viena ciema uz otru. Dāvanu gaidas izraisīja īstu masu histēriju, kas nenorima mē-nešiem.

Neviens vairs nedomāja par darbu — neapstrādāja laukus, negatavoja sāgo, negāja medībās. Vai bija vērts pūlēties, ja kuru katru brīdi vajadzēja pienākt vis-visādu labumu krājumiem?

Tā kā par šīs neparastās kustī-bas centru kļuva apmetnes, kas atradās ap misiju Vailalas upes grīvā, tad tā kļuva nosaukumu «Vailalas neprāts». Vienā otrā vietā histērija nonāca līdz ārprā-tam. Viriešu un sieviešu grupas bez apstājas, dienām ilgi dejoja ar šķēpiem un nažiem rokās. Afekta stāvoklī viņi sevi nopiet-ni ievainoja, plēsa matus un vār-tījās pa zemi, aizsmakuši izklie-dza kaut kādus bezprātīgus lās-tus, kuru jēgu neviens nesapra-ta. Taču apkārtejie ticēja, ka ar apsēsto mutēm runā senču gari. Interesanti tas, ka bieži skanēja motīvi, kādus varēja dzirdēt kristīgo misijās.

Sākumā eiropieši neaptvēra, kas notiek. Gar piekrastī dzīvo-jošie plantatori, kas vairāk par citiem izjuta «Vailalas neprātu», jo strādnieki pameta darbu, drīz vien saprata, ka arī viņu dzīvība ir apdraudēta, tādēļ lūdza varas iestāžu palīdzību Morsbi fortā.

Uz rajoniem, ko bija pārņēmis «Vailalas neprāts», nosūtīja lie-lus policijas spēkus. Policija arestēja «praviešus» un nodedzi-nāja «debesu dāvanām» paredzē-tās noliktavas. Taču pilnīgi ap-slāpēt kustību nekādi neizdevās.

Nemieri uzliesmoja gan vienā, gan otrā vietā. Kāda ciema iedzīvotāji nodedzināja savas bū-das, iznīcināja sējumus, apkāva visas cūkas un paši devās uz jū-ras krastu, kur vairākas dienas sēdēja smiltīs, gaidot kuģi no debesīm. «Vailalas neprātam» dažādos rajonos bija atšķirīgas for-mas, atkarībā no «aģitatoru» fantāzijas un izplatāmo baumu rakstura. Oficiālajos dokumentos šī kustība guva nosaukumu «tirdzniecības kuģa kults».

«Tirdzniecības kuģa kults» at-spoģuļoja Jaungvinejas pamat-iedzīvotāju izmisīgos pūlīņus rast jaunas garīgās un sabiedris-kās dzīves formas jaunās pasau-les apstākļos, kas tik ļoti atšķīrās no viņu vecās kultūras un ierastā dzīves veida. Kolonizatori, pie-spieduši viņus strādāt savā labā, centās iepotēt apstulbinātajiem aborigēniem, ka viņu kultūra, paražas un ticējumi nav neko vērti. Parādīdām iedzīmtajiem citas kultūras elementus, eiropie-ši neļāva izmantot tās priekšro-cības. Tas, dabiski, radīja pro-testu, tieksmi atbrīvoties no sve-šinieku aizbildniecības un pašiem apgūt balto «magiju». Jaungvi-nejieši redzēja, ka baltie saņem tik daudz preču, cik vēlas, ir ti-kaļ jāuzraksta kaut kādas zīmes uz papīra gabaliņa vai jāpasaka dažī vārdi melnajai kastei. Cil-vēki, kas nepazīst naudu, uzskatā, ka konkrētas mantas saņemšana par krāsaina papīra gaba-līnu nav līdzvērtīga apmaiņa. Viņu uztverē tas ir magisks akts.

Tādējādi «tirdzniecības kuģa kults» pauda salinieku stihisku vēlēšanos atbrīvoties no nelūgtās varas, tas bija primitīvs, pir-matnējs protests pret koloniālo režīmu Jaungvinejā.

28. MAIJS — ROBEŽSARGU DIENA

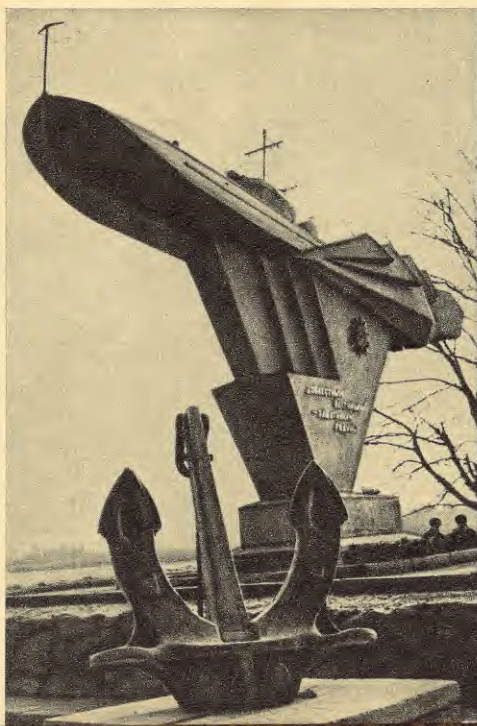

Jubilejas dienās apbalvojumus saņēma arī karavīri. LPSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks Imants Gailis virsniekam Remam Daņilovam pasniedza LKP CK, LPSR Augstākās Padomes Prezidija un Ministru Padomes ceļojošo Sarkanu karogu, kas piešķirts mūsu Dzimtenes robežu modrajiem sargiem — Sankankarogotā Ziemeļrietumu robežapsardzes apgabala N apakšvienībai.

Latviešu Sarkanu strēlnieku pārstāvis Kārlis Feldmanis aicināja robežsargu posteni izveidot arī par jaunatnes patriotiskās audzināšanas centru.

ALFRĒDA DREIBLATA teksts un foto

JURIJS CIRKUNOVS. «TRAUKSMES GRUPA». Eļļa.

No tēlotājas mākslas izstādes «Dzimtenes sardzē».

JĀNA SOKOLOVSKA krāsu foto

Divkārt Sarkankarogotās Baltijas Flotes kara jūrnieki PSRS dibināšanas 50. gadadienā atklāja memoriālu tēm ieroču biedriem, kas mūsu republikas piekrastes ūdeņos cīnījās pret lasistiskajiem iebrucējiem. Memoriālā atēlota torpedlaiva, ar kādam dzimtos krastus sargāja varonīgie Baltijas kara jūrnieki.

Šis plāksnes apliecina, ka LKP CK un republikas valdības veļte robezsargiem — robezsargu postenis, kas nosaukts Latviešu Sarkano strēlnieku vārdā.

ALFRĒDA DREIBLATA teksts un foto.

Ēka Jasmuižā, kurā atrodas Latgales keramikas pastāvīgā izstāde.

Paulāna darbnīcā.

JURA KRIEVIŅA foto

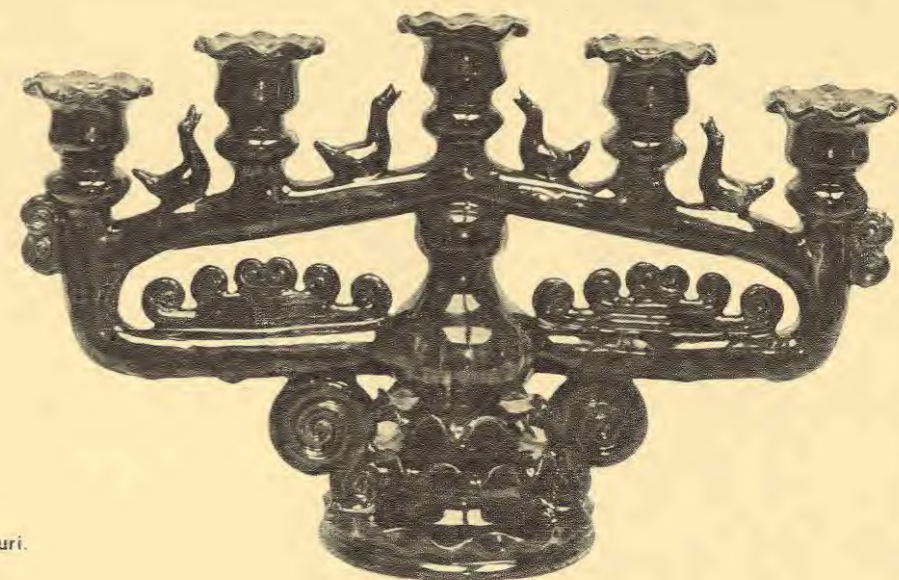

STANISLAVS KALVE

No S. KALVES un A. ŠMULĀNA
PIEVIŅAS IZSTĀDES LPSR VALSTS
VĒSTURES MUZEJĀ RIGĀ.

Svečturi.

ANTONS ŠMULĀNS

Svečturi.

LEONA BALOŽA foto

Velni-muzikanti.

Velni-mantrauši.

SEPTIŅAS ASARAS

**ANTONA ŠMULĀNA
KERAMIKA**

LEONA BALOŽA krāsu foto

Todien mums laimējās: mājās sastapām pašu mākslinieku, un darbnīcas plauktos dižojās vēl bariņš draisko figūru.

— Tik vien vairs palicis no pēdējās krāsnes. Tā nebija atvainošanās, drīzāk iebilde: «Sak, paši vien esat vainīgi, zinājāt taču, kad krāsni kurinās, paši vēl atbraukt solījāt...»

— Nu, kādi pāris mēneši būs jāpagaida... kad pārkries lielā nevaļa. Datumu paziņošu...

Mūsu dāvanu — tēva portretu (kas bija tapis iepriekšējā reizē vasarā, kad mākslinieku nesaņemam, jo kaut kur pie upītes rāvās pa plavu) viņš pieņēma diezgan atturīgi. Vismaz tā šķita. Varbūt viņu pārāk bija nokausējuši kino vīri, varbūt nebeidzamā viesu straume (gandrīz neviens ekskursantu autobuss nepaskrēja garām, nepieturēdams piekalnē pie viņu mājām), varbūt viņa acij šķita lieks sverpelējušais vītola stumbrs un nosmailojto pusbalķu žogs (gandrīz vai kā bruņinieku pilij!) — no filmēšanas palikušās butaforijas, ko arī Viesturs Vasilevskis, radot mākslinieka tēva portretu, bija izmantojis par fonu. Bet varbūt tā bija viņam un citiem lieliem meistariem raksturīgā atturīgā sirsnība, kas viņa, kā to Mirdza Ķempe saka, uz «grūtu, bieži vien neaizsiedzamu mērķi — stila vienkārību, svaigumu un skaidrību...».

Tomēr, kad lielākā daļa no nelielās palikušo velnu saimes jau bija rūpīgi ievīstīta avīžpapīros, kad bijām jau cieši vienojušies par nākamo tikšanos, lai krāsns izņemšanas reizē Viesturs Vasilevskis varētu pabeigt personālizstādei iecerēto triptihu «Latgales keramikū trīs paaudzēs», kad bijām jau atvadījušies, mākslinieks paaicināja mūs vēlreiz darbnīcā un pievērsa uzmanību uz galda noliktajai vāzītei. «Ja patīk, ņemiet.» Tas arī bija šķelmīgs velns ar tādu kā elles katlu klēpī, tikai pašreiz ne ar grēciniekiem, bet nečiemiem lauku ziedīņiem pieliktu. Kamēr prātoju, ko teikt, kā būt, mākslinieks, klusēšanu sapratis kā piekrišanu, pārlīka ziedus citā vāzē un, izšļācis ūdeni, atdeva to mums tāpat neiesaiņotu.

Kad takas pagriezienā atskatījāmies, mākslinieks ar tēva portretu rokās stāvēja turpat pie sava lubu šķūnīša. Mēs steigā, jo nevaljīgais šoferis jau motoru bija iedarbinājis, pamājām ar roku: «Nākamreiz nenokavēsims!»

— Tad uz redzēšanos!

Bet iecerētais brauciens uz Ludzu, uz Blontiem, izpalika. Pēc divām dienām saņēmām ziņu, ka Antona Šmulāna vairs nav.

*

Ar Antona Šmulāna draiskajiem velniņiem jau biju ticis vairākkārt. Arī Kauņā, visu zemju velnu saimes pārstāvju muzejā. Ar mākslinieku pašu vēl ne. Tāpēc ziņa, ka mūsu ekskursijas maršrutā pa Latgali paredzēts iegriezties arī pie paša velnu meistara, ieintrigēja.

Kāpjot kalnā, uz Blontiem, interesi vēl vairāk pastiprināja kāda acīgāka ceļabiedra paziņojums: «Esam īstajā laikā, meistars krāsni dedzinā.»

Izrādījās, ka esam tomēr ieradusies mazliet par agru. Krāsns gan kurējās, bet no tās izņemšanu sāks tikai rīt vienpadsmitos.

— Palieciēt. Mēs te visi trīs izstādei darbus sagatavojām. Bet kaut kas jau būs arī priekšjums. Tikai jāapskatās, kas no šīs krāsnes būs iznācis.

Darbs, dažādi pienākumi, kas neatliekami veicami rīt, kā tas nereti gadās tādās reizēs, neļāva visiem kopā izmantot laipno uzaicinājumu. Un galīgi tukšā jau mūs arī neatlaida. Kamēr apbrīnojām daiļamata meistara darinātos svečturus, krūzes ar un bez velniem un dažus, vislabākos nelabos, kas izstādei atlasīti no iepriekšējās krāsns, Anton Šmulāns ar māksliniekiem Gunāru Krolli un Oļģertu Jaunarāju sarunājās par Latgales keramikas tradīcijām un attīstības tendencēm. Vēl profesionālāka saruna kļuva tad, kad tai piebiedrojās keramiķe Izabella Krolle. Un izrādās, ka Šmulānu dzimtas pieredze lieti noder arī diplomētiem māksliniekiem. Ko darīja Jānis Peters, vai darbnīcas patīkamā vēsumā arī ieklausījās sarunās, vai šķūnīša piedūmotajā pustumsā vēroja versmojošo krāsni, neievēroju, bet zinu, ka tieši pēc šīs ciemošanās Blontos tapa Antonam Šmulānam vēltīts dzejolis «Pirms krāsns atvēršanas Latgalē».

Nākamajā dienā, tieši pulksten vienpadsmitos, Blontos ierados otrreiz, lai redzētu, kas krāsni bijis ielikts. Šo uzdevumu man uzticēja redakcijas koleģi, un veicu to ar prieku.

Krāsns vairs nedūmoja. Māla laušku virskārta,

kas apdedzināšanas laikā palīdzēja krāsns bedrē noturēt nepieciešamo temperatūru, jau bija noņemta. Uz krāsns malas tūpēja pāris šķelmīgu velniņu, spīdīgu un karstu, kā jau tikko no elles nākušu. Pašu mākslinieku nekur nemanīja, bet es jutu, ka viņš tūlīņ atnāks. No podiem piekrautās bedres plūda svelme un nepārtraukti tajā kaut kas krišķēja un sprakstēja. Likās, ka podos sēž nevis māla figūriņas, bet bars nerātņu, kas ne mirkli nevar nostāt mierā. Kā vēlāk pārliecinājos, ne jau visi no šīs elles šķīstītāvas iznāk sveiki un veseli: kādam lūzusi roka, citam — kāja, dažam pat iesprāgusi galva, un vienam bija izgājis pavisam jauni — pazaudēta aste. Kā saviem bērniem, velnu meistars juta līdzi katram cietušajam un savas jūtas arī neslēpa. Tā kā traumatoloģijas institūta dakteri šeit neko nevarēja līdēt, tad stipri cietušajiem bija jāsamierinās ar vietu lausku stūrī. Bet pārējos saudzīgas rokas iznesa saulītē un noguldīja takas malā starp cūkpienēm.

Krāsns atvēršanas stundas vienmēr ir satraucošu gaidu pilnas. Ne tikai cieņam vai nejausam garāmgājējam. Arī pašam māksliniekam. Viņa ģimenei. Tāpēc jau visi — tēvs, māte, meita — bija krāsns tuvumā un alka redzēt, ko slēpj sevī krāsni iekrauto podu kārtas. Skaidrības labad te jāpiebilst, ka ik figūra apdedzināšanai ir ievietota puķupodā uz apaļa pamatiņa un tikai tā spēj pārciest ugunskrītības un saglabāt sākotnējo formu.

Antons Šmulāns vilka ārā no krāsns podu pēc poda. Ja tas bija iestrādājis, ņēma tālkā pagaru lauzni, pat āmuru. Ar poda dibenā piecepušu figūriņu jau rikojās saudzīgāk. Pavisam rūpīgi tās atdalīja no pamatnes. Bet ne vienmēr. Dažas kopā ar glazūras notecējušo pamatnes rīpu nolika sāņus. Tās rodas interesantas nejausības.

Nezinu, kā parasti, bet šoreiz Anton Šmulāns strādāja ar kailām rokām. Krāsns dedzināšana velkas samērā ilgi. Un atdesēšanu arī nedrīkst pārāk steidzināt. Tāpēc ik pēc puķupodu kārtas noņemšanas seko nesteidzīga pauze, tāds kā pārdomu brīdis. Runātš tiek maz. Arī es cenšos neko nejaust. Izteiksmju un glazūras dažādība, kas atklājas, tikai vērtīgi aplūkojot ik māla veidojumu, piesaista kā brīnumus. Ne mazāk interesanta ir gaismas un ēnu rotaļa. Tā papildina un bagātina tēlu, krāsu gammu. Par to, ka Latgales keramikai istabā rūpīgi jāmeklē vieta un jāizvēlas apgaismojums, biju pārliecināties jau agrāk, bet nekad nebiju mēģinājis to skatīt uz zaļas zāles paklāja.

Krāsns izņemšana turpinājās līdz saulrietam. Dziļāk, lielākajos podos, bija paslēpušies zūburoti svečturi, krūzes, karaļi un princeses ar visu grezno troni. Pēdējie, kas papildina Šmulānu dzimtas tradīcijas, ir meitas Emīlijas darināti. Tiesa, arī lielajos priekšmetos gadījās pa lūzumiem, bet visi vienprātīgi nosprēda, ka izstādē būs ko parādīt. Un daži nepacietīgākie skatījās jau saradās. Labi, ka šajā dienā, kad Šmulānu trīs paaudzēs svinēja šos savus svētkus, arī es varēju piedalīties.

*

Antona Šmulāna velni nav jauni. Tie nav arī dīkdienī. Pieminās izstādē, kas šopavas notika Rīgā, republikas Vēstures muzejā, varēja iepazīties ar plašu velnu saimi. Spēlēja pat prāvs velnu orķestris. Velnu vidū netrūkst arī filozofu un birokrātu, darba rūku un sliņķu, mednieku un makšķernieku, pavadinātāju un morāles sargu, miera paudēju un nemiera cēlāju. Cik pavisam velnu aizgājuši pasaulē no Blontu kalna un kuros kontinentos tie pašreiz mīt, laikam nevarēs pateikt neviens. Arī pats velnu meistars uz šo jautājumu nespēja atbildēt. Bet, šķiet, varam droši apgalvot, ka Anton Šmulāns labi pazina cilvēka rakstura vājības un, rādot savus velnus, lika ikvienam kritiskāk ieskatīties sevī.

Pēdējos četros gados, ja gadījās būt Ludzā, allaž iegriezos arī pie velnu meistara. Nereti dabūju līdzi arī kādu viņa darinājumu «no pēdējās krāsns». Un neskopojoties dāvināju Šmulāna velnus tālāk. Latgales keramika, tāpat kā Liepājas dzintars, prieku spēj sagādāt visur.

No ANTONA ŠMULĀNS PĒDĒJĀS KRĀSNS atvedu piecus velnus. Viens studē grāmatu, otrs stīvējas ar lielo zīvi, trešais nodarbojas ar ārstniecisko skriešanu, ceturtais sfāv sardzē ar zarainu bozi rokās, piektais velns raud. Asaras birst apaļās kā zīrnai. Un tās nekad nevarēs notraukt vai nosusēt. Arī to septīto asaru, kas spītīgi turas raudošā velna bārdā,

GUNĀRS BIEZIS

Skats pagātnē

Jašas krastā, kur ģimnāzijas un studiju gadu brīvdienas pavadīja mūsu Tautas dzejnieks Rainis, iekārtota Latgales keramikas pastāvīgā ekspozīcija. Šis nozīmīgais veikums stāsta ne tikai par Latgales keramiku un par to, ka Raiņa māte un māsa bijušas lieliskas audējas, bet arī par draudzīgām un lietiskām attiecībām, kas pēdējā laikā nodibinājušas starp Raiņa Literatūras un mākslas muzeja un vietējā kolhoza ļaudīm. Šādas sadarbības rezultātā saimnieciski tagad nederīgā senlaicīgā akmens mūra ēka pārvērtās par modernu Latgales keramikas ekspozīcijas telpu.

Ekspozīcijā pārstāvēts Ziemeļu, Ziemeļaustrumu un Viduslatgales keramiku devums, kas pauž gan par atsevišķu meistaru darbu, gan arī par keramikas centru raksturīgajām iezīmēm un par Latgales keramiku kopumu.

Dažādi ir mūsu keramikas attīstības ceļi. 17. gs. pēc Altmarkas miera līguma (1629. g.) noslēgšanas arī keramikas attīstība Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē ievirzījās citādi nekā Latgalē. Kurzemē un Zemgalē pa pasta un firdzniecības ceļiem ieplūda dažādi amatnieki, to skaitā arī podnieki. Daži apmetās uz dzīvi pierobežas apdzīvotās vietās, kā Rucavā (Paurupē), Grobiņā, Aizputē, Kuldīgā un Jelgavā. Citi devās uz Rīgu un tālāk uz Vidzemi.

Jelgavā (1681. g.), Kuldīgā un Grobiņā (1685. g.) izdeva podnieku amata likumus — cunftes šrāgas, kuru 23. paragrāfā rakstīts: «Neviens meistars nedrīkst pieņemt mācekli, kas nav vācu tautības, vai nodarbināt pie podnieka rīpas, iekāms nav uzrādījis labu liecību vai dzimšanas apliecību.»

Man liekas, ka lasītājs nojauš, kādēļ 17. gs. Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē izzūd mūsu senās trauku formas, bet par to runāsim citā reizē.

Latgalē keramikas attīstība ievirzījās citādi. Tur pie tās veidošanas darbojušies paši latgalieši, un ekspozīcijā parādīts, ka Ziemeļu un Ziemeļaustrumlatgalē vēl gadsimta pirmajā pusē gatavota keramika, kas sasauca ar to, kuru arheologa lāpsta atsegusi un kura, domājams, gatavota 9.—13. gadsimtā. Protams, ir vērojamas arī izmaiņas, bet tās ir likumsakarīgas un radušās tālākās attīstības procesā, piemēram: senais vāraimais trauks — vāraunieks — savu pirmatnējo izmantošanas veidu gan zaudējis, bet vēl tagad var sastapt tauku glabājamo podu, kura forma atgādina vāraunieku. Tas pats sakāms par kādreizējo eļļas trauku ar šauru kakliņu, kas ticis izmantots kā ziedu trauks. Gadsimta pirmajā pusē te darbojušās vēl daudzas ievērojamas keramiku dzimtas, kuras amata prasmi mantojušas no iepriekšējām audzēm, piemēram: Armaņi, Baltiņi, Dumbrovski, Kasparāni, Locāni, Novicāni, Ruskulji, Šmulāni, Vaivodi un citas.

Viduslatgales keramikas ražošanas centri grupējas Feimaņu (Silajāņu keramika) un Pušas (Andrupienes keramika) ezeru apkaimē. Šīs keramikas raksturīgas iezīmes ir: spožas, dzidras, niansēm bagātas vāpes, barokālas trauku formas, sīkplastika ar utilitāru un dekoratīvu nozīmi. To visu izkopoši un tālāk veidojuši paši latgalieši, kas amata prasmi, noslēpumus un senās tradīcijas mantojuši no tēviem un vectēviem. Taču 19. gadsimtenī laikmeta prasības un apkārtējā vide spieda meistarus pārvērtēt tēvutēvu atziņas, un viņi sāka iekļaut savu keramiku mistikas un emociju pārbagātā barokālā baznīcu interjerā, kam vēlāk radās neizbēgama sekas — formu izsmalcināšana līdz materiāla specifiskas nonievāšanai un tā skaistuma zaudēšanai.

Pirms 120 gadiem Feimaņu ezera apkaimē darbojušies daudzi ievēribas cienīgi meistari, kuru darbība pelna, ka tos pieminam. Tur darbojies slavens melno nevāpēto trauku gatavotājs Babris, bet ne mazāk slavens bijis arī visā apkārtnē izdaudzīnātais meistars Vecis Tūmans (Toms Vilcāns), pie kura mācījušies daudzi vecās paaudzēs meistari. Viņš ir tagad pazīstamo Latvijas PSR Nopelniem bagāto mākslas darbinieku Andreja Paulāna un Polikarpa Vilcāna vectēvs.

Pastāvīgās izstādes ekspozīcija ir liels ieguvums gan tūristiem, gan arī zinātniekiem, lai pamatīgi iepazītu Latgales keramiku, Latgales daļrades dvēseli.

E. DETLAVS

KOPĀ-PRET SLIMĪBAM

Ārplasiņās PSRS un ASV medīķu sadarbība

Apritējis gads, kopš Maskavā parakstīta vienošanās starp PSRS un ASV valdībām par sadarbību medicīnas zinātnē un veselības aizsardzībā. Tas ir īss posms, bet jau šai laikā ir panākti ievērojami, abpusēji izdevīgi rezultāti, saskaņojot abu valstu zinātnieku cīņu pret slimībām.

Sirds un asinsvadu slimības, ļaundabīgie audzēji un apkārtējās vides higiēna — lūk, trīs virzieni, kuros visvairāk tiek koordinēti abu valstu medicīnu pūliņi. Daudzi padomju un amerikāņu zinātnieki ciemojušies viens pie otra, saņēmuši kopīgās darbības plānus. Sākusies plaša pieredzes, tehnisko metožu un informācijas apmaiņa. Zinātnieki regulāri apmainās ar pretvēža ķīmoterapeitiskiem preparātiem, onkogēno vīrusu materiāliem, kā arī reaģentiem. Slavenākie padomju un amerikāņu ķirurgi veikuši pirmās kopīgās operācijas.

Par to, kā attīstās viens no šiem Padomju Savienības un Amerikas Savienoto Valstu medicīnu sadarbības virzieniem, «Pravdas» korespondentam pastāstīja PSRS Medicīnas Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis profesors J. Čažovs.

— Jevgeņij Ivanovič, jums kā sirds un asinsvadu slimību zinātniskās padomes priekšsēdētājam nācies koordinēt kopīgos pētījumus šajā laukā. Kādus jautājumus risinās pirmām kārtām!

— Vispirms gribu atzīmēt, ka problēmas, kas saistās ar sirds un asinsvadu slimību apkarošanu, atzītas kā pirmšķirīgas abās zemēs. Kopējie pētījumi aptvers piecus tematus: dažu aterosklerozes izcelšanās iemeslu izziņāšana, koronārās nepietiekamības (stenokardijas) efektīvu ārstēšanas metožu meklējumi, sirds muskuļu vielumainības pētījumi, iedzimto sirdskaišu ķirurģiskā ārstniecība un tā saucamās piepešās nāves iemeslu izpēte. Visām šīm problēmām pēdējos gados pievienojās sestā — maksliņās sirds radīšana.

— Kādi ir pirmie rezultāti!

— Ja runā par visu kopumā, tad tas bija auglīgu pārrunu gads, kad radās pētījumu konkrētie plāni, notika ideju apmaiņa, tika likti pamati vadošiem principiem un tālākās sadarbības metodikai. Te ne viss ir tik vienkāršs, kā varētu likties.

Piemēram, aterosklerozes izcelšanās iemeslu izziņāšana. Kopīgais darbs skar šīs problēmas vienu aspektu — lipīdu vielumainības traucējumus, kas veicina aterosklerozes attīstību. Tagad izdala piecus lipīdu vielumainības traucējumu tipus. To-

mēr uzskata, ka tikai divi no tiem ir bīstami no aterosklerozes izcelšanās viedokļa. Izziņāt šos traucējumus — tas nozīmē ne tikai noskaidrot dažus aterosklerozes attīstības mehānismus, bet arī radīt jaunus slimības novēršanas ceļus. Svarīgi ir panākt, lai pētījumus, kas veikti pie mums un ASV, varētu salīdzināt. Ir vajadzīga ļoti augsta izmeklēšanas metožu standartizācija. Padomju speciālisti vēsojās pie amerikāņu kolēģiem, pētīja viņu darba metodes. Nupat Padomju Savienībā notika apspriede ar amerikāņu zinātniekiem, un tajā vienojāmies par slimnieku izmeklēšanas kopīgu metodiķu. 1974. gadā šo metodi pārbaudīsim pie 200 pacientiem. Pēc tam to pielietosim 10 000 slimniekiem katrā no šīm zemēm.

Var teikt, ka pašreiz organizatoriski metodiskais darbs visumā jau noslēdzies, nodibināti kontakti starp attiecīgiem speciālistiem, kas atbild par šīs sadarbības sekmīgu gaitu.

Šī gada otrajā pusē sāksies ilgstoši kopīgi darbi arī otras tēmas risināšanā. Tā skars išemiskās sirds slimības (vainagarterijas aterosklerozē). Šī gada novembrī Amerikas Savienotajās Valstīs notiks pirmais simpozijus par vielumainības problēmām sirds muskulī. Šī simpozija dalībnieku mērķis — noskaidrot vielumainības īpatnības išemiskās slimības dažādās stadijās. Tas ir viens no svarīgākajiem teorētiskajiem jautājumiem kardioloģijā. Mūsdienās atklājas iespējamība izpētīt bioķīmiskos procesus, kas noris sirds muskulī šūnas un molekulārā līmenī. Mums jānoskaidro, kādi mehānismi izraisa enerģiju sirds muskulī, šajā īpatnējā perpešūmu mobilē, kas nodrošina mehānisko darbu uz tur dušās enerģijas rēķina. Kā rāda pēdējo gadu pētījumi, olbaltumvielu, tauku un ogļūdeņražu vielumainības procesi sirdī ir ārkārtīgi sarežģīti, un to traucējumu noskaidrošana, slimojot ar dažādām sirdskaitēm (aritmija, sirds nepietiekamība u. c.), ļaus izstrādāt ārstēšanas metodes to novēršanai. Simpozijā noteiks kopīgo un visai daudzsološo pētījumu galīgo programmu.

Jau aprīlī paredzēts simpozijus par iedzimto sirdskaišu ķirurģisko ārstēšanu. Tā dalībnieki apspriedīs operāciju un to sagatavošanas perspektīvākās metodes, operācijas optimālos terminus. Šeit ir daudz komplikētu problēmu, kas prasa kopīgu apspriešanu, jo operācijas parasti izdara zīdaiņiem un maziem bērniem. Man šķiet, ka ļoti aktuāls ir arī temats, kura risināšanu esam tikai aiz-

sākuši un kas attiecas uz sirdsdarbības pēkšņas pārtrūkšanas cēloņiem un noslieci uz šo kaiti. Šoreiz ir radīti metodiski priekšnosacījumi tam, lai noskaidrotu, kādi procesi izraisa sirds pēkšņu apstāšanos, kas cilvēkiem gadās jo gadu, jo biežāk. Tas ļaus turpmāk izstrādāt profilakses metodes.

Tuvāko gadu kopējo kardioloģisko pētījumu programmas posmi ir šādi: šogad un 1974. gada pirmajā pusē sagatavos un īstēnos eksperimentālos pētījumus, bet 1974. gada otrajā pusē un 1975. gadā veiks plašus kopējus pētījumus.

— Daži ārzemju preses orgāni, kas, piesardzīgi izsakoties, nesimpatizē abu valstu sadarbībai, pastiprināti apspriež jautājumu, kurai pusei gan esot izdevīgāka PSRS un ASV sadarbība medicīnas jomā; kura gūs no tās vairāk labuma. Ko jūs varat teikt par to!

— Apspriešanas pirmo posmu raksturoja nevis tieksme iegūt «labumus» uz sava partnera rēķina, bet gan vēlēšanās kopīgi virzīties uz priekšu cīņā pret cilvēku kaitēm, par labu padomju un amerikāņu medicīnai, par labu veselības aizsardzībai visā pasaulē. Labvēlības atmosfēra, konstruktīva pieeja, pārliecība, ka kopējām darbam ir milzu nozīme — lūk, kas bija raksturīgs šī gada posmam. To pasvītīrojuši arī mūsu amerikāņu kolēģi.

Un tagad atbildēšu uz šo pašu jautājumu medicīnas valodā. Minēšu man tuvu problēmu — vielumainību miokardā. Kā parādīja, piemēram, to bioķīmisko procesu studēšana, kuri nodrošina sirds muskuļa savilkšanos, un dažu medikamentu pētīšana, mūsu amerikāņu kolēģi guvuši interesantus rezultātus, kas var mums palīdzēt. No otras puses, viņus interesēja olbaltumvielu un dažu slāpekļa savienojumu apmaiņas pētījumi, kas veikti mūsu zemē gan ar cilvēkiem, kam vesela sirds, gan ar pacientiem, kuriem konstatēta sirds patoloģija. Sākot ar šā gada rudenī, mūsu laboratorijās strādās amerikāņu speciālisti, kas kopā ar mums studē šīs problēmas, bet padomju zinātnieki savukārt strādās ASV laboratorijās. Un tas pats jāsaka, runājot par sirds asinsvadu aterosklerozē. Amerikāņu zinātnieki guvuši panākumus, izstrādājot pieļietojot šīs slimības ķirurģiskās ārstēšanas metodes. Strīdīgs un komplikēts ir jautājums par to, kad un ko operēt, kad no konservatīvām ārstēšanas metodēm pāriet uz ķirurģisku iejaukšanos. ASV kardiologi ļoti interesējas par pieredzi, kādu esam gu-

vuši išemiskās slimības medikamentozā terapijā. Kopīgo pētījumu programmā jānoskaidro problēmas, kas saistītas ar šīs slimības diferencēto ārstēšanu. Darbs ir kā dalās divās daļās: vienu veiks Savienotajās Valstīs, otru — Padomju Savienībā.

Beidzot jāsaka, ka mūsu aizokeāna kolēģi lielu uzmanību veltī medicīniskās apkalpošanas valsts organizācijas sistēmai, kāda nu jau 50 gadus pastāv mūsu zemē, interesējas par visām tās priekšrocībām.

— Sadarbības gaitā bijuši sevišķi spilgti padomju un amerikāņu ārstu tiešas kooperācijas piemēri. Mēs zinām, ka jūs vadījāt izcilā padomju zinātnieka akadēmiķa M. Keldiša ārstēšanu...

— Jā, patiešām, M. Keldiša ārstēšana ir amerikāņu un padomju ārstu auglīgās sadarbības paraugs. Akadēmiķis M. Keldišs bija nopietni slims, un konservatīvā ārstēšana nedeva rezultātus. Kļuva nepieciešams veikt aortas un citu asinsvadu rekonstruktīvu operāciju. Padomju ķirurģiem ir zināma pieredze šīs operācijas veikšanā, tomēr mēs vienprātīgi atzinām, ka būtu lietderīgi lūgt šo operāciju veikt profesoru Maiklu de Beikiju, kurš ir viens no modernās ķirurģijas pamatlicējiem un kuram ir vislielākā pieredze. Lieliskais amerikāņu ķirurgs nekavējoties izpildīja mūsu lūgumu un izlidoja no Hjustonas (kur atrodas viņa klīnika) uz Maskavu. Operāciju de Beikijs izdarīja PSRS Medicīnas Zinātņu akadēmijas sirds un asinsvadu ķirurģijas institūtā kopā ar pazīstamo padomju kardiokirurgu profesoru A. Pokrovski. Tā bija sarežģīta operācija, kas ilga sešarpus stundu un prasīja milzīgu sasprindzinājumu, bet visi operācijas zālē saprata cits citu no pusvārda. Izcilo ķirurģu kopējais darbs viņa gojās ar panākumiem — operācijas rezultāti ir labi. Tiesa, pēc operācijas bija arī smagas dienas, bet tagad tas viss jau aiz muguras un PSRS ZA prezidents jūtas labi un aktīvi iekļāvies darbā.

Atceros profesora M. de Beikija teikto. Augsti novērtējot kopīgi paveikto darbu, viņš atzīmēja, ka padomju un amerikāņu kosmonautiem kopā būs jāstrādā 1975. gadā, bet PSRS un ASV ārsti jau tagad konkrēti apliecinājuši, ko spēj dot abu zemju zinātnieku sadarbība.

No savas puses izsakot atzīntību un pateicību amerikāņu ķirurgam, pilnīgi piekritu viņa vārdiem, ka šī epizode ir PSRS un ASV medicīnu augošās sadarbības spilgtā izpausme.

„Jauni sasniegumi cīņā pret vēzi”

Ar tādu virsrakstu amerikāņu žurnāls «U. S. News and World Report» nesēn publicējis interviju ar ASV Nacionālā vēža institūta direktoru Frenku Dž. Raušeru. Sniedzam saīsinātu intervijas atrežerējumu.

Jautājums. Dr. Raušer, vai ir gūts kaut cik reāls progress cīņā pret vēzi?

Atbilde. Daudz tiek darīts, un ir gūts zināms progress. Es teiktu, ka mūsu zināšanas par vēzi — par to, kas tieši izraisa slimību, par to, kā novērst saslimšanu, kā diagnosticēt vēža agrās stadijas un kā to ārstēt — pēdējos divos gados pieaugušas vairāk nekā iepriekšējos 50 gados.

Mēs ļoti daudz strādājam ķīmioterapijas, kā arī apstarošanas un ķirurģijas jomā. Mēs mēcāmies izmantot organisma imunitātes mehānismu pret dažām vēža formām, cenšamies pielietot dažādas ārstēšanas metodes, kombinējot tās, lai paaugstinātu to efektivitāti.

Jautājums. Ar ko var izskaidrot šo relatīvi neno progresu?

Atbilde. Vispirms ar to, ka vēža pētīšana ir ļoti paplašinājusies. Amerikā vien tajā piedalās vairāk nekā 300 organizāciju.

Jautājums. Kādi ir šo pētījumu nozīmīgākie sasniegumi?

Atbilde. Ir atklāts, ka 80 līdz 85 procentus no vēža slimībām izraisa faktori, kas atrodas ārpus cilvēka organisma. Citiem vārdiem sakot, vēzi izraisa noteikts dzīves veids, iedarbība, kādai cilvēks pakļauts, bet nevis obligāti kaut kāds cilvēka organismā iekļauts ģenētisks cēlonis.

Mēs runājam par simts dažādām vēža formām, un tas ir pareizi. Bet lielākā daļa no mums nēfīcām, ka ir arī tikpat daudz cēloņu, kas izraisa vēzi. Īstenībā mēs varam reducēt šos cēloņus līdz trim kategorijām — **bioloģisko**, pie kuras pieder vīrusi, **ķīmisko**, pie kuras pieder ķīmikālijas, piemēram, tās, kas aktivizējas smēķēšanas procesā, un **fizikālo**, piemēram, rentgena stari. Tādēļ, ja vien koncentrēsim uzmanību, lai apturētu vēža attīstības procesu, tad varēsim daudz ko izdarīt dažādu vēža formu profilaksei.

Jautājums. Jūs teicāt, ka nacionālajā programmā cīņā pret vēzi ļoti svarīga ir profilakse?

Atbilde. Jā. Mēs domājam, ka vismaz 75 000 amerikāņu, kuri tagad ir pilnīgi veseli, sirgtu ar vēzi, ja nebūtu profilaktisku pasākumu. Tā, piemēram, akūta limfocītu leukēmija sastopama retāk. Domāju, ka tas noticis sakarā ar ierobežojumiem bērnu rentgenoskopijā diagnostikas nolūkos.

Jautājums. Vai eksistē nekārtīga norma bērnu zobu rentgenoskopijā?

Atbilde. Ir normas, kas nosaka katra rentgena apstarojuma nekaitīgumu. Tomēr esam pārliecinājušies, ka lielākā daļa ķīmisko un fizikālo vēža izraisītāju pēc savas dabas ir akumulatīvi (t. i., uzkrājas). Tas nozīmē, ka var paiet 20 gadu, iekams rentgena staru iedarbības pārmērīgums izpaudīsies vēzī. Tādēļ jārunā ne tikai par radiācijas nekaitīgajām devām, bet par to, cik bieži un cik ilgi apstarots cilvēks ar attiecīgu devu.

Jautājums. Cik ķīmisku savienojumu var izraisīt vēzi?

Atbilde. Mēs zinām 23 ķīmiskus savienojumus, kas var izraisīt vēzi. Vismaz viens no tiem ietilpst tabakas dūmos. Šogad vairāk nekā 75 000 amerikāņu saslima ar plaušu vēzi. Gandrīz vienmēr saslimšanas cēlonis būs papirosu smēķēšana.

Jautājums. Ja vēža slimību lielāko daļu izraisa ārēji apstākļi, tad dažādiem rajoniem jāatšķiras arī vēža saslimšanas formu un biežuma ziņā?

Atbilde. Noteikti. Piemēram, Japānā vīrieši biežāk sirgst ar kuņģa vēzi nekā jebkur citur pasaulē. Bet japāņu emigrantu pēcteču pirmā un otrā paaudzē Amerikas Savienotajās Valstīs sirgst ar kuņģa vēzi tikpat reti, cik amerikāņu vīrieši,

kuri šai ziņā atrodas vienā no pēdējām vietām pasaulē.

Jautājums. Un vai cēlonis tam būtu uzturvielu raksturs?

Atbilde. Tā mums liekas. Japāņi ļoti ciena žāvētas zivis, bet daži ķīmiskie savienojumi, kas aktivizējas žāvēšanas procesā, spēj izraisīt vēzi.

Jautājums. Un kādas ir jūsu domas par cepšanu?

Atbilde. Cepšana atbrīvo nitrozamīnus, kuri izraisa vēzi dzīvniekiem un, iespējams, arī cilvēkiem. Kad jūs sadedzināt jebkuru organisku vielu, piemēram, tabaku vai arī gaļu, jūs atbrīvojat savienojumus, kuri aktīvā formā nav sastopami.

Jautājums. Vai jūs varat izskaidrot, kādā veidā šie savienojumi izraisa vēzi?

Atbilde. Lielākā daļa no pieminētajām 23 kancerogēnām ķīmikālijām pašas par sevi ir inertas un vēzi neizraisa. Bet, nokļuvušas cilvēka organismā, tās fermentu iedarbībā aktivizējas un kļūst kancerogēnas. Tas nozīmē, ka agrāk vai vēlāk, uzņemtas pietiekamā daudzumā, tās var kādu šūnu grupu pārvērst par vēža šūnām. Protams, ir cilvēki, kuri būs neuzņēmīgi pret kancerogēnām vielām. Viņi var smēķēt mūža lielāko daļu, nepiedzīvojot nepatīkšanas. Kāpēc? To mēs nezinām.

Jautājums. Cik daudz laika nepieciešams, lai atfīstītos vēzis, ja ķīmiskā viela nokļuvusi organismā un tur aktivizējusies?

Atbilde. Šis periods ir atšķirīgs dažādiem cilvēkiem un dažādām vēža formām. Pēc tam, kad sākusies šūnu (pirmsvēža) deģenerācija, vēža attīstība var ilgt līdz pat desmit gadiem. Bet šis process lielā mērā ir atkarīgs no kancerogēno vielu iedarbības ilguma. Pirmsvēža izmaiņas var apturēt, ja novērs šo vielu iedarbību.

Jautājums. Kas nofiek, ja uz cilvēka organismu reizē iedarbojas vairākas kancerogēnas vielas?

Atbilde. Saslimšanas risks pieaug. Smēķētāji, kas dzīvo augsti attīstītas rūpniecības rajonos, kur gaisā daudz kvēpu, saslīst ar vēzi biežāk nekā tie, kuri dzīvo lauku apvidū. Tālāk: ja jūs kombinējat vairākus kancerogēnus faktorus, jūs ļoti palielināt saslimšanas iespēju — tas vērojams starp smēķētājiem, kuri strādā urāna raktuvēs.

Jautājums. Vai tas nozīmē, ka vēža novēršanai vislabāk būtu izvairīties no vielām, kas to izraisa?

Atbilde. Ir vairākas iespējas vēža novēršanai. Piemēram, var pazemināt vai novērst kancerogēno vielu lietošanu privātā dzīvē. Pasargāt strādniekus no bīstamiem materiāliem darba procesā, piemēram, no azbesta. Azbests ir viens no spēcīgākajiem kancerogēniem elementiem. Un beidzot — ļoti interesanta metode, kuru pašreiz izstrādājam, — paredz individuālu iekšēju modifikāciju, lai tas varētu labāk cīnīties pret minēto vielu kancerogēno efektu.

Jautājums. Kā konkrēti?

Atbilde. Modificējot fermentu ķīmisko sastāvu, lai tie neaktivizētu šos kancerogēnus. Viena no metodēm, kā to panākt, saistīta ar potēšanu.

Jautājums. Vai katrai atsevišķai vēža formai būs nepieciešama sava pote?

Atbilde. Nē. Katrs cilvēks reaģē uz traumatisko iedarbību — kancerogēnu — savdabīgi. Viens un tas pats kancerogēns var izraisīt gan resnās zarnas vēzi (noteiktas kārtas un vecuma cilvēkiem), gan sarkomu — saistaudu audzēju (citas kārtas un cita vecuma cilvēkam). Bet tas nozīmē: ja mums izdotos novērst kancerogēno vielu aktivizēšanu, kura nofiek organismā fermentu iedarbības dēļ, tad varētu novērst saslimšanu ar daudzām vēža formām. To pierādīja arī eksperiments ar dzīvniekiem.

Jautājums. Vai šai virzienā tiek veikti pētījumi?

Atbilde. Jā, patlaban imūnoterapija ir kļuvusi par visinteresantāko un varbūt potenciāli visdaudz-

(Turpinājums 27. lpp.)

Bārda ir lieliska lieta — tā aizsedz tik daudz sejas!

ANNA MANJANI

Redzot cilvēku vājības, patiešām nezini, kas ir atbilstošāk — raudāt vai smieties?

A. BEILS

Pieradinoties visu darīt bez apdomāšanas, bez pārliecības par tā patiesību un derīgumu, bet tikai pēc pavēles, cilvēks kļūst vienaldzīgs pret labu un ļaunu un bez sirdsapziņas pārmetumiem pastrādā noziegumus pret tikumības jūtām, aizbildinoties ar to, ka «tā pavēlēts».

DOBROŪBOVS

Cilvēki parasti cenšas izdevīgāk noquldīt savus slavinājumus. Kā noqulda naudu — lai iegūtu procentus.

ZILS RENĀRS

Vai tas ir normāli, ka tādiem jauniem puisiem kā mēs jau ir pāri par četrdesmit gadu?

GABRIELS LAUBS

Kaut kur spēlēja pūtēju orķestris — apbedīja sabiedrisku darbinieku.

ZOŠCENKO

Ko nedrīkst darīt, to nedari pat domās.

EPIKTETS

Sievietes, kas godbijīgi izturējas pret saviem vīriem, iegūst augstāko atzinību pasaulē, kurā mitinās dievi.

TIRUKURALS

Nekad mani nepārliecinās par to, ka velns — nav nekā: tam, kuru visi laudis tik ļoti nīst, — tam vajag būt kaut kam ievērojamam.

ĢETE

Sildi termometru, cik gribi, istabā no tā siltāks nekļūs.

V. VERESAJEVS

Daži visu mūžu gaida aicinājumu: «Statisti, ieņemiet vietas!»

JANUŠS VASIŅKOVSKIS

Ar jaunumu, ko nodarām citiem, mēs izpelnāmies mazāk nauda un vajāšanu nekā ar savām labajām īpašībām.

LAROSFUKO

Paģājušo vaju zināt nevis tāpēc, ka tas paģājis, bet tāpēc, ka aizejot tas nespēja pievākt savas sekas.

V. KLUČEVSKIS

Uztraucas ka mūķene, kas tapusi grūta.

VJETNAMIEŠU SAKAMVĀRDS

Dzīve visur ir dzīve, un būt cilvēkam cilvēku vidū — tas ir pats galvenais.

DOSTOJEVSKIS

Nav jādama, ka izcils cilvēks izlauzis sev ceļu cauri jebkādiem šķēršļiem. Bez šiem šķēršļiem viņš būtu varējis labāk attīstīties un vairāk pastrādāt.

V. OSTVALDS

Man nekā nestāv tālāk kā meļošana.

BLAUMANIS

Brīvs cilvēks ne par ko citu tik maz nedomā kā par nāvi, un viņa gudrība nav pārdomas par nāvi, bet par dzīvību.

SPINOZA

— Labajam dievam vecums nav izdevies, — sacīja veca sieviete, nolikdama spoģuli.

IRINA VILDE

TĀDU ES VIŅU REDZU

Ar ko sākt? — domāju. Ar reportāžu par Jaunatnes teātri? Ar interviju, kuras kardinālais jautājums: — Kā jūs kļūvat par aktieri un kāda ir jūsu mīļākā loma?

Aizeju uz teātri un noskatos izrādi «Uguns kurs lejā pie stacijas». Vai es lasītājiem varētu pateikt daudz vairāk par to, ko viņi redz paši savām acīm? Varbūt — kāda ir Jāņa Vitoliņa attieksme pret šo lugu? Bet vērīgs skatītājs arī to pamanīs pats. Ieraudzīs mākslinieka pārliecinošajā tēlojumā ne tikai jauneklīgu aizraušanos, cīnoties par patiesu humānismu, bet ieraudzīs arī filozofisku domas dziļumu, kā arī dedzīgu aicinājumu skatītājiem — pavērot gan pašiem sevi, gan savu tuvāko apkārtni uguns-kura simboliskajā gaismā.

Tā tad — kā un par ko? Varbūt tomēr sākt ar mīļāko lomu?

Bet, iekāms to daru, vēlreiz pāršķirstu žurnālus un laikrakstus. Paņemu rokās arī aprakstu krājumu «Teātris un dzīve». Un pēkšņi atrodu atslēgu Jāņa Vitoliņa uzskatiem. Tie ir viņa paša vārdi: — Un iznāk, ka mana mīļākā loma ir tā, kuru šodien es spēlēju ne tā, kā to darīju vakar. Pagātnei svītru pārvilkt nevar. Nevaru neatskatīties uz saviem Uģiem (Z. Skujiņa «Kolumba mazdēli» un Raiņa «Indulis un Ārija»). Mīlu? — pat ļoti! Kritikas atzīti un labi novērtēti. Publikas iemīļoti. Bet tā jau ir vakardiena. Šodien tā ir «ceļa maize». Jāiet...

Ar savu «ceļa maizi» Jānis Vitoliņš dalās. Vēl pats būdams gados jauns aktieris, savu pieredzi viņš atdod Teātra fakultātes studentiem. Un tieši uz skatuves runas nodarbību laikā es ieraudzīju mākslinieku negaidīti spilgtā gaismā.

— Laime, ka neesmu vēl aizmirsis, kā pats sāku. Zinot, kā mocījies un mokos vēl joprojām, zinot, kas man palīdzēja un kas traucēja, esmu pārliecināts, ka studentu sagatavošanu aktiera darbam ne katrreiz jāsāk ar pārbaudītām metodēm un vispārpieņemtām atziņām, jo tā var nokaut topošā mākslinieka individuālo būtību. Svarīgi, lai jaunais uzticas pats sev, lai «laiž sevi ārā»!

Runājot Jānis Vitoliņš bieži lieto vārdu «s ā k t». Starta viņa uztverē ir pats svarīgākais. Nedrīkst startēt mazdūšīgi.

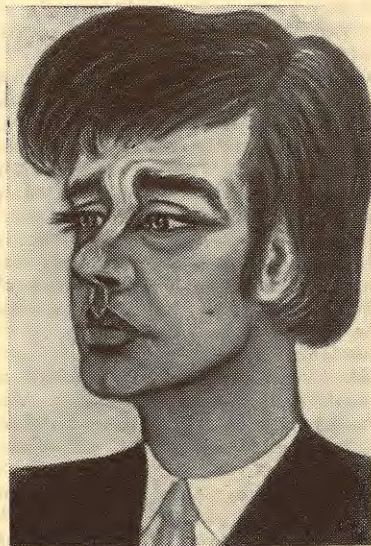
Līdz šim biju iedomājusies Teātra fakultātes pedagogus kā gados vecākus, jau daudz pieredzējušus mākslas meistarus. Bet šeit runā jauns ar jaunu. Runā — katram saprotamā valodā:

— Labs aktieris ir patiesi kā dzīvē, tā arī uz skatuves. Slikts — melo visur. No kā tu bīsties? No s e v i s?! — jautā studentam gados vēl jaunais pedagogs.

Un es redzu, kā cita pēc citas nokrīt nepatiesuma zvīņas. Redzu, kā uz skatuves

jaunais aktieris, Jāņa Vitoliņa vārdiem runājot, kļūst dzīvs. Ātraisītais tēlojums neizdodas uzreiz. Pie tam pedagogs neko nesaika priekšā. Raisies pats! Tikai p a t s! Nekādus priekšrakstus! Pats svarīgākais — atbrīvojies no visa liekā, neīstā!

Vispretīgākā Jānim Vitoliņam šķiet skais-tā «mākslas runāšana». — Tāds aktieris ir dzīva lelle — pielīdzināms puķu zirnītim, kas vijas pa kārti aizvien augstāk un augstāk, bet, kad kārts to vairs netur, arī pats — gar zemi!... Ziniet, es labprāt paskatītos uz vienu otru aktieri caur atslēgas caurumu, kāds viņš izskatās vienatnē, — ar smaidu saka mākslinieks. Un tā esam nokļuvuši pie tradicionālā jautājuma par satura un formas svarīgumu. Kas māksliniekam liekas būtiskāks: tēlot — «ko» vai — «kā»? — Uzskatu, ka svarīgāks tomēr ir saturs, — ne mirkli nešaubīdamies, saka Jānis Vitoliņš. — Tāpēc jāsāk (atkal mākslinieks lieto vārdu «jāsāk») ar «ko» un nevis ar «kā». Ģeniāli var norunāt ne tikai Ham-

JĀNIS VITOLIŅŠ.

Autores zīmējums

leta monologu, bet pat — telefona grāmatu. Bet kāda tam jēga? Esmu par iekšējo saturu! Nevar uz skatuves «valdīt asaras», ja pašam nekas nesāp. Istam aktierim nav tiesību tikai spēlēt. Ir jādzīvo!

Bet, ja aktieris pats ir arī pedagogs ar

augstām prasībām, ar maksimālu kategoriskumu (to gan Jānis Vitoliņš pieskaita savām sliktajām īpašībām), kā viņš strādā pats ar sevi? Kā mēģina, kā jūtas uz skatuves, kad zina — viņā nolūkojas studentu acis? Jau-nieši taču lieto to pašu stingro mērauklu, ko pedagogs viņiem!

Dzirdot Jāņa Vitoliņa atbildi, es atkal ieraugu līdz šim nepamanītus vaibstus aktiera sejā:

—Tā taču tam jābūt! Ko tad es viņiem mācu? To — ko pats vēl nevaru un v a i r s nevarul! Nevis to, ko — varu. Paradoksāli, bet tā tas ir. Man n a v tiesību radīt divdesmit jaunus Vitoliņus!

Izsaku vēlēšanos aiziet uz mēģinājumu un paskatīties, kā viņš gatavo lomu, bet Jānis Vitoliņš mani atrunā: — Nav vērts. Es ļoti slikti mēģinu. Man viss padodas grūti. Es atsperos tikai, saskaroties ar publiku.

Kāpēc grūti? Jautāt lieki. Tas jau tāpat skaidrs. Nav viegli strādāt, ja visur un vienmēr kontrolē liela paškritika un atbildības sajūta, lai vārdi saskanētu ar darbiem.

Katrs aktieris ilgojas pēc savai būtībai tuvām, psiholoģiski interesantām lomām. Jānim Vitoliņam tādas lomas bijušas: Vents («Krauklītis»), Voljiks («Zosu spalva»), Kuligins («Negais»), Filips II («Tils Pūces-spieģelis»), Petja («Pēdējie»), Sosoiņa («Es redzu sauli») u. c.

Visbiežāk esmu dzirdējusi Jāni Vitoliņu runājam par Gorkija lugu «Pēdējie». Petjas tēlu viņš veidojis ar lielu aizrautību. Cienīdams sava režisora Ādolfā Sapiro personību un uzskatīdams viņu par savu tiešo skolotāju, Jānis Vitoliņš, līdzīgi viņam, saskata Petjas tēlā bridinājumu visām paaudzēm, lai nekad bērniem nebūtu izmisīgi jājautā: «Tēt, vai tu esi godīgs cilvēks?» — jo bērni taču mīl savus vecākus — vienalga, kādi tie ir...

Jautāju māksliniekam, vai nav apnikstoši vairākas sezonas no vietas tēlot vienu un to pašu varoni?

Jānis Vitoliņš atceras šīs lugas izrādi Tallinā 1970. gadā. Māksliniekam, šķiet, bija izdevies tā sakust ar Petjas tēlu un visas tā rakstura niansas dabūt tāda fokusā, ka pat šodien viņš nespēj runāt vienaldzīgi: — Vienas tādas izrādes dēļ un viena tāda mirkļa dēļ ir vērts mēģināt un atkārtot gadiem ilgi! Tas atsvēr visu.

Pašreiz Jānis Vitoliņš iet pretī jaunam tēlam.

Radoši cilvēki neprāto. Viņi strādā. Viņi tic savam darbam. Bet, mēs, skatītāji, gaidām. Gaidām ar nepacietību atkal iecienīto Jaunatnes teātra aktieri Jāni Vitoliņu uz jaunās smailes.

DZIDRA RINKULE-ZEMZARE

Skats no J. Raiņa lugas «Krauklītis». Jānis Vītoliņš — Jaunais Vents. Anda Zaice — Magone.

Top M. Gorkija lugas «Pēdējie» izrāde. Režisors A. Šapiro sarunā ar Petjas lomas tēlotāju J. Vītoliņu.

Aleksandra Čaka dzejas drāma «Spēlē, Spēlmani!». Jānis Vītoliņš — trešais dzejas metrs — jūtīgs un straujš.

Skats no N. Dumbadzes un G. Lorikiparidzes lugas «Es redzu sauli». So-soija — Jānis Vītoliņš.

J. IKONNIKOVA foto

Tanfama solo.
Deja.

Skan tanfamū ritmī.

VIESI NO ĀFRIKAS

PIRMO REIZI RĪGĀ, OPERAS UN BALETA TEĀTRĪ, SAVU MĀKSLU RĀDĪJA TĀLIE ĀFRIKAS VIESI — UGANDAS MŪZIKĀS UN DEJAS TEĀTRIS «LIMITED» AR IZRĀDI «MANS RENGĀ».

BRĪVAJĀ LAIKĀ MĀKSLINIEKI IEPAZINĀS AR RĪGAS PILSĒTAS VĒSTURISKAJĀM VIETĀM UN JAUNCELTNĒM, VIESOJĀS RĪGAS KINO STUDIJĀ, KUR TIKA PARĀDĪTAS VAIRĀKAS FILMAS PAR MŪSU DZIVI. SEVIŠKI SIRSNĪGA TIKSANĀS BIJA AR DEJU KOLEKTĪVU «LIESMA».

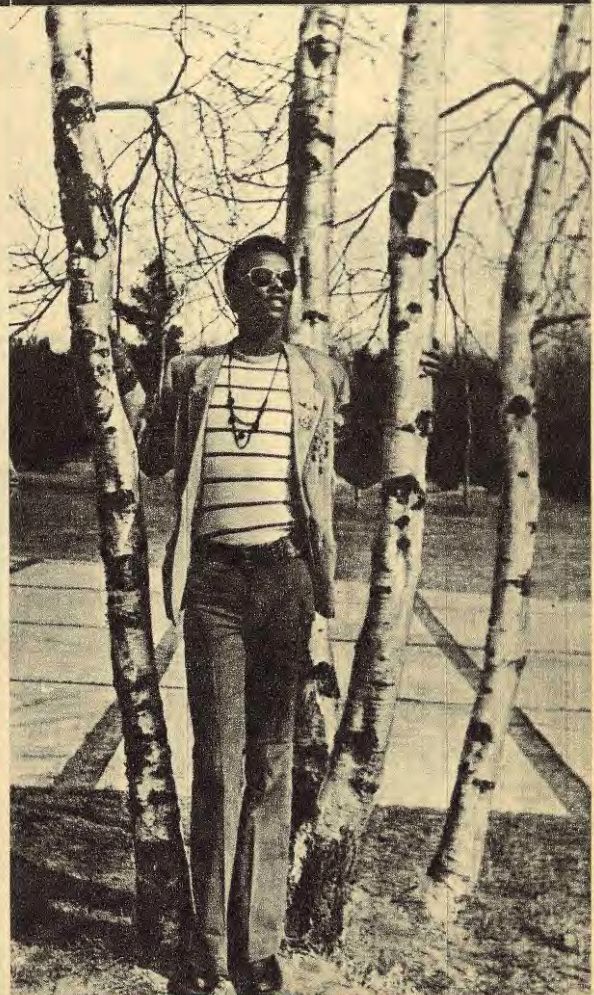

Soliste Džeina Madžoro.

ŽANA LEGZDIŅA foto

Solists Dege Madžoro pirmo reizi mūžā redzēja bērzus un lūdza tos iemūžināt fotouzņēmumā.

Tikšanās brīdī ar deju ansambļa «Liesma» dalībniekiem.

GUNĀRS BINDE. «Ainava».

FOTOKONKURSS LATVIJA—73

SAVDABĪGĀ FRONTĒ

Austrumāfrika — Hemingveja izdaudzīnātā «zaļu pakalnu», teiksmainu medību un brīnišķīgu tūrisma maršrutu novads. Tā šī Āfrikas daļa atēlota tūristu ceļvežu aprakstos un aviokompāniju reklāmu prospektos.

Jā, mēs tiešām tur redzējam gan ziloņus, gan nīlzirgus, gan milzīgos marabu, kas pārtiek no maitām. Bet... tikai rezervātos, kas stiepjas desmitiem, ja ne simtiem, kvadrātkilometru. Dzīvnieki ļoti labi sajūt ne ar ko neiezīmētās rezervātu robežas un, rūgtas pieredzes mācīti, neriskē tās pārkāpt.

Miegainā savanna, nomierinošā ar palmām apstādītās okeāna krastmalas ainava, galvaspilsētas nesteidzīgais dzīves ritms netraucēja īsajā divu nedēļu braucienā izjust, kā te, Tanzānijā, Ugandā un Somālijā, pukst cīnītājas Āfrikas sirds.

Pēc Maskavas salnām Tanzānijas galvaspilsēta Daresalamā mūs sagaidīja ar 35 grādu karstumu un gandrīz simtprocentīgu mitrumu. Mūsu maršrutos neiekļāvās visā pasaulē pazīstamie Serengeti un Ngoro-Ngoro rezervāti, ne arī lielākais Āfrikas kalns Kilimandžāro, kura virsotne caur lidmašīnas iluminatoriem atgādināja milzīgu apniģušu celmu, ko apvij dūmakainu mākoņu mežģīnes.

Neievērodami svelmaino sauli un tradicionālo atpūtu pēc pusdienām viskarstākajās dienas stundās, mēs pārvietojāmies no vienas pilsētas malas uz otru: bijām Mozambikas Atbrīvošanās frontes (FRELIMO) štābā; mazā dzīvoklītī, kur mīta Komoru salu patriotisko spēku pārstāvji; Tanzānijas arodbiedrību namā; Dienvidāfrikas afrikāņu nacionālā kongresa centrā; Angolas Tautas atbrīvošanās kustības (MPLA) pārstāvniecības pieticīgajā mītnē.

Visas fiksācijas un sarunas ar tanzāniešu sabiedriskajiem darbiniekiem vai Dienvidāfrikas valstu brīvības cīnītājiem sākās pie kontinenta kartes. Palūkojoties uz to, un savā iztēlē savienojot divas oštas — Matadi (Zairas Republikā) un Mtvaru (Tanzānijas dienvidos). Liela daļa teritorijas, kas atrodas uz dienvidiem no šīs līnijas, nepieder pie atbrīvojušās Āfrikas.

Visa rajona ziemeļu robeža — tā ir frontes josla, kur neatkarīgā Āfrika saslējusies pret rasisisko režīmu un pēdējo pasaules koloniālo — portugāļu — impēriju. Te, Angolā, Namībijā, Zimbabvē (baltie, kuru ir mazākumā, pagaidām vēl šo zemi dēvē par Rodēziju), Mozambikā, jau vairākus gadus turpinās sīvas cīņas.

Vajširdīgas, vairāku stundu ilgās sarunas Daresalamā ar šo zemju nacionālās atbrīvošanās kustības pārstāvjiem deva mums iespēju netieši būt gigantiskās frontes cīņu vietās. Šī frontes līnija izpletusies trīs tūkstoši kilometru garumā un šķērso visu Āfriku no Indijas okeāna līdz Atlantijas okeānam.

Tā ir savdabīga fronte, kur nav ne ierakumu, ne pozīciju, kas sadalītu karojošās puses. Bet te ir atbalsta punkti un bāzes mežos un savannās, ir cilvēki, kas zina, ka viņi cīnās par savu brīvību, — un viņu rodas arvien vairāk.

LĀPA — ZEMES CENTRĀ

1972. gada decembrī beidzās Mozambikas Atbrīvošanās frontes — (FRELIMO) — Centrālās komitejas sesija, kurā rezumēja šīs kustības veikumu tās pastāvēšanas desmit gados un nosprauda nākotnes plānus. Patriotu panākumi ir tiešām iespaidīgi. Četros no deviņiem apgabaliem notiek bruņota cīņa. Trijos no tiem — Kabu-Delgadu, Njasā un Tetē — plaši rajoni atbrīvoti no kolonizatoriem un pilnīgi pārgājuši Frontes kontrolē. Ienaidnieks iesprostots stipri nocietinātos centros, bet arī te to pastāvīgi apdraud FRELIMO nodaļas. Ceturtajā apgabalā — Manikā un Sofalā —, kas

atrodas pašā zemes centrā, sacelšanās sākās pagājušā gada vasarā.

Patriotu darbība aptver teritorijas, kur ir liela portugāļu iedzīvotāju koncentrācija. Partizāni jūtamus triecienus dod Tete provincē, rajonā, kur tiek būvēta spēcīga hidroelektrostacija. 1972. gada novembrī patriotiskie spēki raidīja spēcīgu mīnmetēju uguni pret šīs provinces galvaspilsētu Tete. Stipri ciefa pilsētas centrs, aerodromā tika iznīcinātas 17 portugāļu lidmašīnas, angāri un iekārtas.

Kolonizatori dara visu, lai partizāni nesaņemtu tautas atbalstu. Viņi iesloga zemniekus koncentrācijas nometnēs un sarīko barbariskas soda ekspedīcijas pret mierīgajiem iedzīvotājiem. Tomēr jau ceturrtā daļa Mozambikas teritorijas dzīvo pēc jaunajiem likumiem. No koloniālās apspiestības un verdziskā darba atbrīvojušies Mozambikas iedzīvotāji ir nostājušies uz lauksaimnieciskās ražošanas attīstības ceļu; plaukst amatniecība, tiek veidota izglītības sistēma, medicīniskā palīdzība, aug tirdzniecības centri.

FRELIMO viceprezidents biedrs Marselino dos Santoss, ar degsmi un aizrautību stāstīdams par savas zemes stāvokli, īpaši atzīmēja Tanzānijas palīdzību Mozambikas patriotiem un citām nacionālās atbrīvošanās kustībām Āfrikas dienvidos.

— Mēs jūs uzņemam, — teica Santoss, — Mozambikas «priekšteļpā». Taču esam pārliecināti, ka nepaies ilgs laiks un Mozambikas tauta varēs mierīgi sagaidīt ciemiņus savā dzimtenē.

Vērtēdams starptautisko situāciju, viceprezidents teica:

— Vjetnamiešu tautas uzvara — tā ir atmošanās no miega. Pat grūti ticēt, ka karš tur patiešām beidzies. Tā ir mūsu kopīga kolosāla uzvara. Protams, ir jāsaglabā modrība. Būs nepieciešams daudz spēka, lai atjaunotu izpostīto. Un tomēr tagad ir jāpārvērtē pasaulē izveidojusies situācija. Neatkarīgajai Āfrikai pirmajā vietā izvirzās cīņa pret imperiālistu ekonomisko kundzību. Jāsniedz lielāka palīdzība brīvības cīnītājiem kontinenta dienvidos. Jāorganizē visas pasaules mēroga kampaņa pret Portugāles sabiedrotajiem, lai piespiestu tos atteikties no kolonizatoru atbalstīšanas. Koloniālisma palieku likvidēšanai jāklūst par daļu no kopējās cilvēku tiesību nodrošināšanas problēmas atrisināšanas uz Zemes.

TIKŠANĀS AR ANGOLU

iedzīvotāji	5 100 000,
vietējie	4 750 000,
eiropieši	350 000.

Bītvoms 4 cilvēki uz km²
Iedzīvotāju pieaugums gadā 1,66
Bērnu mirstība 65 proc.
Vidējais mūža ilgums 30 gadu.

Tabula ar šiem izteiksmīgajiem skaitļiem, Angolas karte un Tautas atbrīvošanās kustības līdera doktora Agostinjo Neto fotoattēls — tas ir viss «greznums» mazajā istabā, kurā mēs tikāmies ar MPLA pārstāvi Tanzānijā — Ambruzo Lukoki. Nesen MPLA panāca vienošanos par spēku apvienošanu ar Angolas Atbrīvošanās nacionālo fronti (FNLA).

Angolas patriotu stāvoklis pašreiz ir smags. Ar 1972. gada pavasari Lisabona plašos apmēros sāka Angolā lietot indīgās ķīmikālijas, kas iznīcina augu valsti. Ienaidnieks met napalmu un sūta soda ekspedīcijas, kurām ir pavēlēts neņemt gūstekņus. Tieši ar tādām līdzekļiem Portugāle aizstāv, kā izteicies tās premjeministrs Kaetanu, «ne tikai atsevišķu civilizāciju, bet gan civilizāciju tās plašākajā nozīmē».

Daļa atbrīvotās teritorijas iedzīvotāju palika bez pārtikas un bija spiesti pamest dzimtas vie-

tas. Patriotiem bija jādomā gan par evakuēto izvietojumu kaimiņu rajonos vai Zambijas pierobežas zonā, gan par viņu apgādi ar pārtiku, medikamentiem, apģērbu. Šīs problēmas galvenajos vilcienos bija atrisinātas tikai pagājušā gada rudenī.

Tautas kustība tagad kontrolē vairāk nekā trešdaļu Angolas teritorijas. Grūtības galvenokārt rada Angolas ģeogrāfiskais stāvoklis. Kravas automašīnām, kas izbrauc no Daresalamas ostas, ir jāveic tūkstotis un vairāk kilometru. Notiek cīņas zemes dienvidrietumos un ziemeļrietumos. Tikai nesēji var nogādāt tur visu, kas nepieciešams cīnītāju vienībām.

Otrs MPLA kauju rajons — portugāļu anklāvs Kabinda. Te partizānus atbalsta kaimiņi — Kongo Tautas Republika. Kabindas piekrastes šelfā amerikāņu naftas kompānija uzgāja lielus naftas krājumus. Maskājušies par civiliem tehniskiem speciālistiem, Kabindā ieradās amerikāņu eksperti partizānu cīņas jautājumos, un amerikāņi sāka sniegt portugāļu kolonizatoriem tiešu militāru palīdzību.

Runājot par Angolu, nav noslēpums, ka karadarbībā pret patriotiem atklāti un aktīvi piedalās Pretorija, sūtot DĀR ieročus, lidmašīnas...

— Angolas un Mozambikas atbrīvošana, — atzīmēja Lukoki, — līdz pamatiem izmainīs vispārējo situāciju Āfrikas dienvidos. Neatkarīgā Āfrika atradīsies tieši pie Dienvidāfrikas Republikas robežām. Tādēļ Pretorija tik ļoti ir pieķērusies «nocietinātajam valnim» jeb «glābšanas jostai» — portugāļu kolonijām un Rodēzijai. Šī stratēģiskā mērķa dēļ Dienvidāfrikas rasisi kūda visreakcionārākās portugāļu iedzīvotāju grupas, kas dzīvo Angolā un Mozambikā, lai tās proklamētu «neatkarību» no Lisabonas pēc Rodēzijas parauga.

Angolas teritorijā, uz Kunenes upes, pie Namībijas robežas, tiek celts hidroenerģijas komplekss. Tā nebija nejaušība, ka varas orgāni «atcerējās» šo seno projektu 1962. gadā, pēc tam, kad patrioti uzsāka bruņotu cīņu.

Speciāls līgums, ko parakstījušas DĀR un Portugāle, paredz 30 dambju, kanālu un ūdensnovadītāju būvi. Darba kopējā izmaksa sastādīs ap 500 miljonu dolāru. Elektroenerģiju saņems Angolas un Ziemeļnamībijas raktuves, no kurām DĀR, ASV un Rietumeiropas kompānijas iegūst urānu, zeltu un krāsainos metālus. Tāpat būs iespējams apūdeņot laukus 500 000 hektāru platībā.

Tai pašā laikā šai rajonā paredzēts izvietot 500 000 balto pārceļotāju, galvenokārt portugāļu, kuriem atdos afrikāņu zemes. Kolonistu uzaiņināšana jau sākusies. Mēģina pievilināt nometināšanai arī citu Eiropas valstu, to skaitā Itālijas, iedzīvotājus. Tādējādi Portugāle un Dienvidāfrikas Republika plāno jaunu, pret patriotiem vērstu savvērestību cerībā radīt sev balstu, lai pasargātos no partizānu darbības. Tās tiesas vēl spēcīgāk piesaistīt pie koloniālās Angolas vareno Rietumu monopoli intereses un nodrošināt sev ekonomisku un militāru kontroli pār visu reģionu.

— Par mūsu spēku apvienošanu ar Angolas Atbrīvošanās nacionālo fronti, — teica Atbrīvošanās kustības pārstāvis, — uzstājas gan afrikāņu Vienības organizācijas, gan tās radītā Atbrīvošanās komiteja brīvības cīnītāju darbības koordinēšanai. Zambijas, Tanzānijas, Zairas un Kongo valdību locekļi speciāli tikās ar abu angoliņu kustību vadītājiem, lai izstrādātu kopēju platformu. Rezultātā 1972. gada 13. decembrī tika parakstīta vienošanās par kopīgu sadarbību. Vēl ir jāizstrādā programma, jāsadala funkcijas. Tagad, pēc Gvinejas un Zaļā raga salu patriotu līderu noslepkavošanas, mēs sevišķi izjūtam nepieciešamību pastiprināt cīņu. Bet šim nolūkam vajadzīga spēku saliedētība.

A. IGNATOVŠ, P. NAUMOVŠ

Trankums

Mūsu ciems ne visai «attīstījās», tādēļ uzreiz bijām vienis prātis ar valdības pilnvaroto, ka vajag ķerties pie lietas. Es skaidri atceros, kā tas viss bija. Pilnvarotais parādījās marta vidū — mēs tikko bijām beiguši kakao novākšanu un sūtījām to uz piekrasti, bet Kvesi Manu no jauna ķērās pie mājas būves. Tā viņš mums katru gadu — sapērkas cementu, izraksta strādniekus no Ziemeļu provinces, uzsāk darbus un paliek bez graša. Kvesi ceļ modernu māju. Aizpagājušajā gadā viņš beidzot uzslēja sienas, bet pagājušajā — pamanījās pat apjūmt, paspēja tieši pirms austrumu ciklona, kas mums visiem atnesa ne mazumu nelaimeju. Vējš vienā mirklī noplēsa modīgo jumtu, dzelzs saplākšņi aizrīpinājās pa ielām un sagāza Ami Servahas bōditi. Vecā dāma iesūdzēja Manu tiesā: viņš, protams, samaksāt nespēja, un šī ķēpa vērtā mums jāutrāku garlaicīgo lietus sezonu.

Bet ciemā tik tiešām viss bija nolaists. Ceļu vietā — vienas nebeidzamas dangas, no kurām vēja kāpa putekļu stabi. Kazas un vistas klīda ap mājelēm, bet tveicē mierīgi gulšņāja verandās. Mēs rūcām, ka grūti līdz pilsētai tikt, bet, paklausoties mūsu sievu nepātraukto zūdišanos, varēja domāt, ka aizstaigāt pēc ūdens tās pāris jūdzes līdz ezeram ir viena sarežģīta lieta.

Un Apkaimes komitejas arī mums nebija. Uzskatījām, ka mums pilnīgi pietiek ar ciema vecāko. Klīda baumas, ka tāda komiteja būšot gan, — pilnvarotais allaž atgādināja, leteica apvienoties ar kaimiņiem un izvēlēties kopēju valdīšanu. Bet mēs uzskatījām kaimiņus par laupītāju baru; mūždien viņi tikoja apart mūsu daļu, bet pēc tam dievojās, ka tā esot viņu zeme. Nekā nebija! Mēs labāk vēlējamies neapvienoties ar šiem, bet dzīvot pēc tēvu un vectēvu parašām. Mēs zinājām: «attīstība» salauzīs mūsu tradīcijas, tāpēc arī valdības vīri no Akras tā centās, lai mēs sāktu «attīstīties». Bet, kad pilnvarotais mums ko nebūt lika priekšā, uzreiz un bez ierunām visur piekritām viņam; dzīvi tas padarīja vienkāršāku un nevienam nekāitēja. Tā bija arī todien, marta vidū: pilnvarotais teica runu, mēs viņam piekritām un, tikko viņš pazuda aiz ceļa līkuma, pacentāmies visu aizmirst. Un, lūk, vienreiz — tas bija trešdienā — mūsu vecākais Nana sīta pa zvanu. Kad saskrējām pie viņa būdas, ieraudzījām, ka pagalmā zem nojumes tup kungs, tak ne jau šāds vai tāds, bet izglītots afrikānis akurātā pilsētnieka uzvalkā, cekulā iesprausti zīmulī, bet padusē melna grāmata. Viņš bija no pilnvaroto komitejas, atbraucis ar mums apmāties.

Mēs viņu, saprotams, uzmanīgi uzskatījām, kaut neko jaunu viņš nepateica, — vecās runas par apkaimes komiteju, par to, ka nodokļus vajag maksāt laikā, ka mums jāpalīdz vietējam skolotājam — jāsūta bērņus misionāru skolā, bet brūvēt akpetiše nevajag nu nekādā gadījumā: tā, lūk, esot viena kaitīga dzīra, un valdība to aizliegusi. Vispār — viss jau bija kā parasti. Ierēdnītis runāja, mēs klausījāmies, policists no Nacionālās apkaimes iecirkņa meklēja pa ciemu aizliegto akpetiše — lai rāmā garā kaut kur ēniņā pasēdētu pie šī, īsi sakot, kaitīgā dzeramā krūkas (ierēdnītis, pabeidzis runājamo, viņam piebiedrojās). Normāla kārtēja vizīte. Agrāk pēc šādiem apciemojumiem mūs lika mierā: valdība uzskatīja savu misiju par pabeigtu. Un piepeši šis jaunais atbraucējs saka, ka pilnvarotais mūsu piekrišanu ņēmis par pilnu un pēc nedēļas ciemā ieradišoties attīstības agents.

Mēs īsti nesapratām, ko viņš tur lej, un vispār visa tā saruna tūlīt kaut kā piemirsās. Nāca ceturtdiena. Ceturtdienās mēs nestrādājam, nu un akpetiše arī izteceja diezgan, piektdien es aizbraucu uz Kumasi sapirkt bodītel zivis un gaļu, darīšanas aizkavēja mani pilsētā līdz pat trešdienai, pirmais, ko, mājās pārbraucis, ieraudzīju, bija melns kravas auto ar cilvēkiem un lāpstām, bet pūļa priekšā stāvēja garš eiropietis zilos šortos. Sprīžot pēc žestiem, viņš teica runu. Mūsu valodu eiropietis neprata, bet tā vai tā bija skaidrs, ka viņš stāsta par attīstību: varen sirdīgi vēcinājās ar rokām. Nana centās rādīt iepriecinātu gēmi, bet es jau nu redzēju — viņš bija varen norūpējies, un visi mūsu veči arī drūmi klusēja.

— Lielas pārmaiņas notiek valstī, — rokas metādams, vēstīja eiropietis, viņa runu tulkoja priekšnieks — iezemietis, mazs cilvēciņš ar sātaniski viltīgu seju. — Pirms nedēļas es biju Akarā, es redzēju jaunas brīnišķas celtnes, gaišas skolas, labus ceļus. Un nu pieņācis laiks labiekārtot ciemus.

Nu, es varētu uzreiz pateikt, ka viņš ir galīgi šķērsām iesācis savu sakāmo. Ko mēs nu neparko nemilam, tas ir — klausīties par Akru, par to, kā pilsētas dīkdienī notricē mūsu naudiņu. Pēc tam — neviens pat nepaguva ko iebilst, šis sāka par mūsu kaimiņiem: viņi, lūk, esot par apvienošanos, viņi par sadarbošanos. Bet pēc tam šis eiropietis ņēma priekšā mūs. Viņu neapmierināja ceļi un ūdens. Skaidrs, ka mēs viņam tūlīt piekritām. Mūsu ciemā vari nevaicāt, kā iet, jums vienmēr atbildēs, ka sliktāk nemaz nevar būt. Pačīkstēt, izlikties nabagākiem — tas mums asinīs. Kopumā, kad eiropietis tā par visu mūs iztaujāja — par ražu, par lietiem, par ceļiem, par skolu —, viņam atlika domāt, ka mūsu vienīgais sapnis ir pievienoties attīstībai, ko pārdzīvo mūsu zeme. Vienreiz, taisnību sa-

kot, gan iznāca maza aizķeršanās; eiropietis ieteica ierīkot gar ielas malām betona caurules, bet tad sarunā iejaucās Tete Kvarši un teica, ka tas numurs neiešot cauri, vajagot taču viņa pilēm kaut kur dzert un plunčāties. Eiropietis nekādi nevarēja apjēgt, vai Tete vārdi ņēmami nopietni vai ne, bet šis salicis aiz vecuma un žūpošanas mīdījās viņa priekšā, atrāvis kreklu vaļā tā, ka bija redzamas visas ribas, kaut ko vāvuļoja, tad eiropietis nospļāvās par tām caurulēm un ķērās pie uzdevuma, kura dēļ bija braucis šurp.

Nekā sliktā jau viņa priekšlikumā nebija. Viņš gribēja, lai mēs izraktu dažas akas. Agents teica garu runu. Mēs visi ātri aptvērām viņa domu, tikai mūsu ciemā nav parasts steigties, un, patencinājies eiropietim, Nana teica, ka priekšlikumu mēs apspriedīsim vecājo sapulcē un savu lēmumu pavēstīsim. Tad priekšā iznāca Fransis Kofi — viņš turēja rokās prāvu grozu ar olām, un Opanins Kuntors pasniedza tās tulkam un teica vēl vienu pateicības runu, un nepaspēja vēl agents apjēgt, kas un kā, kad viņu jau bīdīja uz mašīnu. Izmetis putekļu plīvuru, automobilis drīz pagaisa skatieniem, tam pakal aizkrautījās arī policijas «Landrover», mēs atkal bijām atstāti savā vaļā.

Un tad sāka nakt vēstules — jūsu Labais draugs tā un jūsu Labais draugs šitā, Viņa Augstība komitejas priekšsēdētājs gribētu zināt jūsu lēmumu, un vai jums nevajag speciālista jaunnedēļ, un vai jūs negribētu sākt darbus pirmdien? Nu, bet mēs, protams, klusējām. Mūsu ciemā nav pasta nodaļas, un pietiek Nanu atgādināt par markām, lai viņš tai pašā mirklī pazaudētu jebkādu interesi par saraksti.

Bet laiks ritēja. Nāca un aizgāja pirmdiena, tad otrdiena un trešdiena. Ceturtdien mēs, kā parasti, ap trijiem sapulcējamies pie Kofi un ķeramies pie akpetiše, un, kad puspiecos atbrauca pilnvarotais, neviens viņu neievēroja un nesagaidīja. Viņš sūtīja tulku sameklēt Nanu un večus.

- Nana slims, — teica Kofi.
- Ceļojumā.
- Viņam sēras. Māsu piemin...
- Masalas.

Sito pēdējo muļķību izmeta jauniņš, paskolots idiots, misionāru skolas audzēknis.

Tulks — visi tulki pie mums afrikāņi — ieskāja pakausi. Viņš jau nu saprata, ka pēc akpetiše pudeles arī no neaizceļojuša ciema vecākā pilnvarotajam tikpat liela jēga, kā aiz trejdeviņām zemēm aizbraukuša. Un es domāju, tulkotājs tā arī paskaidroja pilnvarotajam, jo tas saskaitās, nolamāja Nanu un visu ciemu un pavēlēja policistam atņemt mums dzeramo, bet aparātu atrast un salauzt. Parasti jau kādas divas trīs kannas mums allaž paslēptas pie Opanina Kuntora, bet šoreiz policistam neveicās: mēs nesen bijām svinējuši ražas svētkus, un bija palikušas pāri tikai divas pudeles. Un, kad policists tās pievāca (mēs neprotestējām), parādījās Nana. Jā, mūsu vecākais acīm redzami nebija omā...

Pilnvarotais paskatījās uz Nanu un, ne vārda neteicis, aizbrauca, bet mēs izklīdām pa mājām gulēt. Nākošajā rītā mēs žīgi salasījāmies pie Nana un pieaicinājām sapulcē skolotāju. Visiem bija skaidrs: vajadzēs kaut ko darīt, citādi neizbēgt ciemam no nelaimes, un atlika vienīgā izeja «attīstīties». Skolotājs uzrakstīja vēstuli, Nana un veči kā mācēdami parakstījās, bet Fransis Kofi ar velosipēdu aizveda vēstuli uz pilsētu.

Tas bija tieši tas, kas vajadzīgs: pēc pāris dienām ciemā ieripoja «Landrover», tajā sēdēja policists un attīstības agents. Pa visiem atīrījām laukumu un sākām rakt solītās akas. Darbs, izrādījās, viegls, un nekas to neaptumšoja, ja neskaista to vienu gadījumu: otrajā naktī vecais Naienteki iznāca no mājas mazajā vajadzībā, paklupa pār betona riņķi un ievēlās bedrē, kuru mēs bijām izrakuši, bet eiropietis — tas tik bija drosminieks — izskrēja no skolas mājas (viņš tur uz laiku bija apmeties), metās uz aku, ieraudzīja Naienteki, kas tur iekšā sēdēja un auklēja izmežģīto potīti, un, pārliecinājies, ka nekādas briesmas «attīstībai» nedraud, atgriezās skolā. Vienīgi policists, nepamanījis, ka izskrējušais ir agents, sāka šaut, tikko nabagu nēnoknēbdams.

Galū galā nedēļas beigās trīs akas bija gatavas un to dziļumā tik tiešām sasūcās mazliet ūdens. Uz atvadām mēs visi rindiņā pēc eiropieša un tulka arī pagaršojām ūdeni. Taisnību sakot, tas bija pretīgs. Bet mūsu ciemā reti kāds dzer ūdeni — tikai bērni, bet viņi žēlojas, ka esot bezgaršīgs. Kam ūdens tiešām sagādāja prieku, tās bija sievietes, bet, manuprāt, ne tik daudz ūdens, kā ikrītu mītiņi un kņada pie akas.

Bet tad saslima Opanins Kuntors. Viņš apzvērēja, ka tas no akas ūdens. Pavēlējies sievai turpmāk nest no ezera, Kuntors aizdomīgi ātri izviesoļojās un, staigādams pa ciemu, stāstīja, cik bīstami dzert akas ūdeni. Bet pie mums neviens gan netika redzējis, ka Opanins Kuntors jebkad būtu dzēris ūdeni...

Pēc tam dzīve sāka iegrozīties vecajā gultnē, un drīz vien svarīgāks notikums lika mums aizmirst «attīstību»: Kvanam Tveneboa

piezīma dēļ. Protams, tādu notikumu vajadzēja nosvinēt. Viss ciems nekavējoties ķērās pie darba, un Opanina Kuntora aparāts strādāja dienu un nakti bez pārtraukuma. Bet tagad mēs jau bijām gudrāki: nolēmām izlikt pie ceļa sargus. Briesmu gadījumā viņiem bija jāšauj: viens šāviens — vietējā policija, divi šāviens — kāds nebūt valdības pārstāvis.

Tīrumā šobrīd darbu nebija, tāpēc jaunpiezīmušā ievādišanu dzīvē sākām jau no rīta un beidzām otrajā rītā. Tikai ap pusdienas laiku ciems iegrīma miegā.

Pēkšņi mūs pamodināja divi šāviens un pēc minūtes vēl divi. Mētamies apskaidrot mūsu vēsus, kaut kā dabūjām viņus pie sajēgas un sasēdinājām zem nojumes pie Nanu, bet Kuntors aizmetās glabāt akpetiše. Tad mēs saklausījām motoru rukoņu. Ciemā ierīvoja divas mašīnas, vienai virs radiatora plīvoja karodziņš ar britu lauvu. No pirmās izkāpa valdības pilnvarotais, bet no tās ar karodziņu — nepazīstams kungs, kas, kā vēlāk izrādījās, bija apkaimes inspektors — pēc amata līdzvērtīgs gubernatoram, bet varbūt pašam dievam tam kungam.

Mums paskaidroja, ka inspektors, saklausījies par mūsu «attīstību», gribējis pats to redzēt, tā gribējis, ka pat atlīcis inspekcijas braucienus pa valsti. Pilnvarotais par to runāja ar tādu lepnumu, ka mums kļuva skaidrs: izrokot tās trīs akas, esam palīdzējuši ne tikai sev.

Nana un veči uzklāsija pilnvaroto bez gaidītā entuziasma; viņi bija satraukti, nesaprata, ko no viņiem grib, bet galvenais — viņi baidījās par akpetiše un aparāta likteni, mūs visus tas kremta. Tāpēc atvieglojot uzelpojām, kad inspektors izteica vēlēšanos redzēt akas, un tūlīt vedām viņu tur. Un, protams, ka lepnumā starojošais pilnvarotais nolēma, ka inspektoram jānogaršo ūdens. Viena no sievietēm pienāca pie tuvējās akas, pavilka virvi un izcēla spaini. Pilnvarotais ielaida tajā izdabtu ķirbi un pazemīgi pasniedza to inspektoram. Inspektors ieņēma krietnu malku, aizrijās, savieba necilvēcīgu grimasi un, spļaudīdamies un kunkstēdamies, tvēra gaisu. Pilnvarotais

stāvēja kā zemē ledzīts un neizpratnē skatījās uz inspektoru, mēs vēl lielākā neizpratnē — cits citā.

— Pamēģiniet! — teica inspektors un iesplāva krūmos, — garšojiet to pats! — Viņš berzēja lūpas savīstītā kabatas lakatā un vēl aizvien tvēra gaisu.

Pilnvarotais uzmanīgi pagaršoja un pārsteigts sāka blenzt uz mūsu akām.

— Salifu! — viņš sauca. — Panāc šurp. — Policists pienāca, paņēma ķirbi, nomēģināja, saviebās un izdzēra visu, kas tajā vēl bija.

— Pirmā šķira, — viņš teica.

— Kas?

— Džins, ser! Paštecinašs džins.

— Kā tas, velns lai parauj, gadījās akā? — atelsies jautāja inspektors.

Mēs pēc kārtas pieklākam brīnišķīgam spainim, bet neviens no mums neteica ne vārda. Visbeidzot ierunājās mūsu vecākais Nana. Viņam bija mierīga, pat svinīga balss.

— Kungī, — viņš iesāka, — tas bija nepieciešams. Gari sadusmojās — vajadzēja viņus pielabināt. Jo mēs taču pārkāpām senču parāžas: viņi nekad neraka akas. Attīstība parādīja mums šo ceļu, bet jaunās akas vajadzēja attīrīt, mēs ielējam nedaudz svētās dziras.

— Nedaudz! — izsauca inspektors.

— Akpetiše? — bargi noprasīja pilnvarotais.

— Ko jūs, — ar cieņu atbildēja Nana. — Mēs nepārkāpjam valdības aizliegumu. Tas bija svētais dzēriens.

Pilnvarotais vaicājoši paskatījās inspektorā, tas klusēdams pagriezās un gāja pie mašīnas. Pēc piecām minūtēm augstie viesi aizbrauca.

— Cik tu tur izlēji? — noprasīja Nana Kuntoram.

— Bija palikušas trīs kannas, — atbildēja Kuntors, — un es ielaidu tās akā. Varbūt tās tur sazin kā apgāzušas.

— Ko tur, — novilkā Nana, — taču jau — apgāzušas.

Tulkoja NORA KALNA

(Turpinājums no 19. lpp.)

sološāko vēža terapijas veidu, jo izmantojam to ne tikai organisma pretestības spēju celšanā, atvairot vēža attīstību, bet arī organisma mobilizācijai cīņā pret jau esošo vēzi. Pēc šīs metodes eksperimentos ar dzīvniekiem esam nonākuši jau diezgan tālu. Presē ziņots par attiecīgo preparātu izmantošanu cīņā pret vēzi. Perspektīvi rezultāti gūti imunoterapijā krūšu dziedera vēža gadījumos. Ar imunoterapiju ārstē arī slimniekus, kas sirgst ar melanomām.

Jautājums. Kad, pēc jūsu domām, pretvēža potes tiks pilnveidotas?

Atbilde. Šeit mēs saduramies ar pavisam cita tipa problēmām, nekā izveidojot potes pret poliomielītu un masalām. Toreiz potvielas lietoja šo slimību uzliesmojuma laikā, un pēc tam dažu mēnešu laikā varēja salīdzināt potēto un nepotēto indivīdu saslimšanas biežumu un smagumu. Bet, ja mēs šodien radītu pretvīrusu pret limfocītu leikēmiju, tad mums būtu jāgaida vismaz 7 gadi, lai novērotu tās efektīvāti. Bet, ja mums būtu pote pret piena dziedzeru vēzi — un mēs ļoti enerģiski strādājam, lai tādu izgatavotu —, tad tās iedarbīgumu varētu noteikt pēc ... 35 gadiem.

Jautājums. Vai palīdz vēža agrā diagnoze?

Atbilde. Noteikti! Jo agrāk konstatēta saslimšana, jo efektīvāka var būt ārstēšana un lielākas izveseļošanās iespējas. To pierāda mūsu eksperiments ar tā dēvēto Papanikolaou analīzi dzemdes kakla vēža agrīnai diagnosticēšanai. Mēs ceram, ka izdosies izstrādāt efektīvu testu arī plaušu vēzim, konstatējot audzēja šūnas krēpās. Turklāt esam konstruējuši aparātu, ar kura palīdzību var automātiski pārbaudīt šūnas aizdomīgā iecirknī.

Jautājums. Vai jūs ar to gribat teikt, ka būs iespējams ar aparātu palīdzību diagnosticēt dažas vēža formas?

Atbilde. Tieši tā. Šo metodi vēl nelieto sakarā ar dažām grūtībām aparatūru un tehnoloģijas jomā un arī tāpēc, ka joprojām ir robež daudz vēža formu izpratnē. Bet es domāju, ka drīz mūsu pieeja būs pavisam vienkārša. Mēs varam cerēt, ka nākotnē ņems asins pilienus no pacienta pirksta, «izlaidīs» to cauri vairākiem automatizētiem testiem un noskaidros, vai slimnieks sirgst ar vēzi, un, ja sirgst, tad — ar kādu vēža formu. Šo metodi pašreiz pārbauda, diagnosticējot resnās zarnas vēzi — slimību, kura ieņem otro vietu pēc plaušu vēža (viriešu saslimšanas gadījumos ar šo slimību), kā arī otro vietu sieviešu saslimšanā (pēc piena dziedzeru vēža). Tomēr eksistē vēl viena metode, kas sekmē agrīnu vēža diagnozi. Tā ir riska faktora noteikšana. Pirms izdara medicīnisko pārbaudi, pacientam paziņo, kādi faktori palielina risku saslimt ar noteiktu audzēja veidu. Tā, piemēram, ir zināmi kādi 5—7 dažādi

faktori, kuri veicina sievietes saslimšanu ar piena dziedzeru vēzi. Ja izmeklējamā sieviete konstatē, ka lielākā daļa vai visi šie faktori tai raksturīgi, tad saslimšanas risks ir liels, un viņai jāiziet medicīniskā pārbaude 3 reizes gadā. Ja riska faktoru maz vai to nemaz nav, sievietei jāgriežas pie ārsta reizi 2—3 gados.

Jautājums. Kādi būtu, piemēram, riska faktori?

Atbilde. Viens riska faktors — ja pacientes ģimenē ir vērojama nosliece uz sieviešu slimībām. Cits — sievietes vecums, kurā viņa pirmo reizi bijusi grūtniecības stāvoklī: jo jaunāka tā bijusi, jo lielāks ir saslimšanas risks ar piena dziedzeru vēzi. No otras puses — zīdaiņa barošana šo risku samazina. Ja sieviete dzemdējusi vairākus bērnus — piena dziedzeru vēža risks ir mazāks, to ties pieaug dzemdes kakla vēža risks.

Pēdējā laikā daži zinātnieki izteikuši aizdomas, ka dzemdes kakla vēzi daudzos gadījumos varētu izraisīt herpes simplex tipa vīrusus. Mēs pašreiz pētām iespējas izstrādāt poti pret šo vīrusu, kā arī cenšamies noskaidrot, vai tas tiešām varētu būt dzemdes kakla vēža izraisītājs.

Jautājums. Kādas sekmes gūtas piena dziedzeru vēža agrīnai diagnosticēšanai?

Atbilde. Agrā diagnoze tai formā, kādu pašreiz praktizējam, ļauj atklāt vairāk nekā 90 procentu saslimšanas gadījumu. Šis procents palielināsies, kad ievēros riska faktorus un lieto citas metodes.

Jautājums. Vai jūs esat noteikuši arī leikēmijas riska faktorus?

Atbilde. Vēl ne tādā apjomā kā piena dziedzeru vēzim. Bet, jādama, ka šeit pastāv ģimenes sakari: ja, piemēram, viens no dvīņiem saslimst ar akūtu limfocītu leikēmiju, tad divdesmitos no 100 gadījumiem gada laikā saslimst arī otrs.

Jautājums. Kāds progress ir gūts leikēmijas ārstēšanā?

Atbilde. Pirms desmit gadiem bērns, kurš bija saslimis ar akūtu limfocītu leikēmiju, varēja dzīvot aptuveni 6 mēnešus. Tagad, sakarā ar panākumiem vēža pērtšanā, 85 procenti slimu bērnu, kuriem slimība agrī konstatēta un kuri aktīvi ārstēti, var cerēt uz ilgstošu remisiju. Piecus gadus pēc saslimšanas puse no viņiem ir dzīvi un izveseļojušies.

Jautājums. Cik vēža formu var tikt efektīvi ārstēt?

Atbilde. No 100 pieminētām vēža formām 12—13 var ārstēt ar šādiem vai pat labākiem rezultātiem.

Jautājums. Vai šinī ārstēšanā iekļauta arī ķirurģija?

Atbilde. Jā, ķirurģija ir vēža terapijas stūrakmens, bet tās izmantošana atkarīga no vairākiem faktoriem — vecuma, slimības formas un attīstības stadijas u. tml. Tomēr es domāju, ka visdaudz-

sološākā metode, kuru lietojam, lai palielinātu remisijas procentu pieminēto 12—13 vēža formu ārstēšanā, ir kombinēta ārstēšana, kas apvieno ķirurģiju ar ķīmioterapiju un apstarošanu. Domāju, ka dažādu ārstēšanas formu kombinēšana ir tas ceļš, pa kuru jāiet vēža terapijā.

Jautājums. Kad parādījās ķīmioterapija?

Atbilde. Medikamentus lieto jau daudzus gadus, bet modernā ķīmioterapija sākās otrā pasaules kara laikā. Patlaban mūsu rīcībā ir 42 visai efektīvi preparāti — daži pat ļoti efektīvi pie noteiktām vēža formām. Tikai Nacionālajā vēža institūtā vien gada laikā pārbauda uz pretvēža aktivitāti ap 30 000 savienojumu. Pēdējos 4—5 gados ārstniecības vajadzībām izdēvēs izlaist ik gadus vidēji 3 jaunus preparātus.

Jautājums. Vai ķīmioterapija iedarbojas uz visām vēža formām?

Atbilde. Pagaidām vēl ne. Tā ir mazefektīva pie lēni augošiem vēžiem, kas sastopami vecākiem cilvēkiem. Tāpat grūti izsekot dažu ķīmisko pretvēža preparātu toksiskajām īpašībām. Bet mēs esam iemācījušies tos dozēt tā, lai kontrolētu nevēlamos blakus efektus. Kombinējot dažādus preparātus, kas iznīcina vēža šūnas, bet kam atšķirīgs toksisks efekts, esam guvuši vislielākos panākumus vēža ārstēšanā, minimāli kaitējot veselīgam organismam.

Jautājums. Cik amerikāņu sirgst ar vēzi?

Atbilde. Mēs pieļaujam, ka 1973. gadā būs 645 000 jaunu saslimšanas gadījumu. 350 000 cilvēku šogad mirs no vēža. Ja šī tendence saglabāsies, tad Savienotajās Valstīs 2000. gadā saslims 1,2 miljoni cilvēku ar vēzi un nomirs no tām ap 500 000. Mūsu pienākums ir panākt, lai šī tendence neturpinātos. Es domāju, ka mēs varam gūt panākumus, gan uzlabojot ārstēšanu, gan ar informācijas palīdzību, kas kalpos vēža profilaksei. Es ceru, ka tuvākajos 5—10 gados 90 procenti no mūsu programmas būs veļtīti tieši pēdējai problēmai. Mēs vēlētos, lai panākumi vēža profilaksē padarītu mūsu pārējo darbu nevajadzīgu — gluži tāpat, kā tas noticis, apkarojot poliomielītu un citas kaites.

Jautājums. Cik drīz iespējams gūt šādus panākumus?

Atbilde. Prognozēt to nevar vēža hroniskās dabas dēļ un arī tāpēc, ka runa nav vis par vienu slimību, bet gan par tās simts modifikācijām. Es uzskatu, ka esam guvuši lieliskus rezultātus cīņā pret audzējiem, kuri strauji attīstās, piemēram, leikēmiju un Hodžkina slimību. Lai faktu galā ar plaušu un resnās zarnas vēzi — būs nepieciešams ilgāks laiks. Bet es personiski nešaubos, ka praktiski visas vēža formas ir kontrolējamas un medīki tās kontrolēs.

VISVALDIS LĀMS

SĒRSŅU

STUNDAS

ROMĀNS

Ulda Zemzara zīm.

(3. turpinājums)

Tā nebija buržuā iedomība, kurš no uzblīduša naudasmaka augstumiem noraugās darba skudras rosībā — tas vīrs bija godīgs darbinieks, ja viņš ievērotu mani, tūdaļ nāktu klāt, spiestu roku, teiktu draudzīgus vārdus, paustu prieku par manu ierindošanos ražošanā un kaunu, ka viņš tikai ar kabinetiem. Tos pašus vārdus viņš atkārtotu arī mūsu kopējiem paziņām, stāstot par mani — «malaci», kas strādā fabrikā... tikai nakts stundās, ar sevi vienatnē palicis, viņš nodrebētu bailēs, ka arī pats varētu kādreiz «iekļūt ražošanā». Viņš mani neredzēja tāpēc, ka bija tikpat izklaidīgs kā vairums pilsētnieku, kam pārpūlēti nervi.

Nākošajā dienā es vairs nekapāju notekas ledu. Burmeisters uzdzina visu brigādi uz noliktavas lēzenā jumta — gandrīz metru biezā sniega kārtā, bīstami ieliekusi sijas, draudēja tās pārlaut.

«Burmeisters uzdzina»... Nedomājiet, ka mūsu brigadieris bija izdzinējs, gluži otrādi — jauks vecītis, izpalīdzīgs, godīgs, arī krietns iemetejs. Man viņš lepojās, ka esot beidzis draudzes skolu — varbūt tas tiešām bija kaut kas līdzvērtīgs nevižas studenta izglītībai, ko es varēju zināt no caralaika skolām. Vienā ziņā brigadieris neapstrīdami bija pārāks par mums visiem: viņš bija gadiem ilgi dzīvojis Amerikā, tas ir Ziemeļamerikas Savienotajās Valstīs; viņš runāja par Čikāgu, Filadelfiju, Ņujorku apmēram tādā tonī, kā mēs par Limbažiem, Ainažiem. Viņš bija strādājis debesskrāpju būvniecībā, ziēmā par kurinātāju, rāvis dienām un naktīm, pelnījis dolārus un reizi par reizi uzmetis skābo vīniņu. Seit viņš labprātāk cienīja balto — prāva izmēra glāzi viņš «izkāva» līdz dibenam un gardi uzkoda žāvētu desu ar skābu gurķi, viņa maksīglie, nemākulīgi izgatavotie zobi grabēja. «Amerika», viņš teica, «tur ir vēriens gan darbam, gan biznesam. Bet es nelēcu stāvus gaisā, arī Latvijā nebija slikti.» No otrā Amerikas brauciena Burmeisters atgriezies gadu pirms kara sākšanās. Pirmoreiz — lielās krīzes un prezidenta Huvera valdīšanas laikā — viņš iecerojis un dzīvojis tur nelegāli. Otrā reizi braucis ar dokumentiem un Latvijā sameklētu sievu.

«Tā pa istam mācījos ielocīt muguru tai pašā Amerikā,» brigadieris runāja. «Draudzes skolu beidzis, iedomājos, ka prastais darbs vairs nav priekš manis. Kara laikā dažādi pisariņi bija vajadzīgi, es pratu ir latviski, ir vāciski, ir krieviski — lasīt, runāt, rakstīt, kaut vai mīlestības vēstules sacerēt, kā vien jums tik. Latvijas armijā nodienēju par skrīveri, pēc tam iekārtojos pagasta valdē, un atkal — iestērķelēta krūteža un manšetes, breļoks pār vestes vēderu, smalks darbs, smalks rocīnās. Tie bija daudzpartiju laiki, un visas partijas, protams, daudzinaja par sevi tikai labu un par citām tikai sliktu. Raibu raibais vēlēšanu jandālinš. Pilsoņi rakstīja: «Kas garā vājš un prātā īss, lai balso tas par numur trīs» (sociķu saraksta numurs), bet par sevi: «Kas grib, lai dzīve raiti rit, lai balso tas par sešpadsmit». Bet uznāca saimnieciskā krīze, un just dabūja gan garā vājīte un prātā īsīte, gan tie, kas stāvējuši par dzīves raitu ritumu. Man zuda skrīvera vietīna, un tā kā negribēju vagas galā pie arkla stāties, tad devos uz tālo brinūmzemi, kur lietuv vietā dolāri no gaisa listot. Aizkūlos gan un iekļuvis noskaidroju, ka skrīveri tur zemā cenā, bet es nebaidījos ķerties pie fiziska darba — neviens sendienu paziņa un apsmējējs nevarēja uzrasties. Toreiz Amerika nebija tā mehanizēta kā mūsu dienās, būvlaukumā strādāja arī ar kapli, lāpstu, riču. Es, kā jau vīrs,

jūdžos pie ričas, tur vislabāk maksāja. Tad dabūju just — ir pieradušiem bija ko turēt, bet es taču biju mīksts baltrocis, spalvaskāta jā-jējs. Mugura nolika tā, ka vai jākliedz, sviēdri plūda, kamēr izsusēja, bet plaukstas ir zem brezenta dūraiņiem pārvērtās asiņojošās vātis. Cietos — bezdarbnieku Amerikā bija daudz, es biju nelegālists, kam jābūt melnam un maziņam, ja policija mani saostu, tad kukuriski izri-pinātu pāri robežām. Turklāt darbu uzraugs — vīrs ar buldoga žokliem, kas nerimus mala košājamo gumiju — izskatījās pēc tāda, kas tikai gaida, lai kādam uzriētu vai iekostu. Varbūt mani viņš ieredzēja gluži labi, jo uzskatīja par savu tautieti — es sarunājos ar viņu vāciski. Bet te bija darbs, nevis sarunu vieta. Es centos un brīžiem riju asaras, kad tačka apgāzās un manā priekšā nostājās pats būves vadītājs. Uzraugu mēs dēvējām par misteru, šis jau bija sers. Nepavisam ne ar mīlīgu seju sers norādīja uz apgāzušos tačku, pavērsa pirkstu pret mani un kaut ko sacīja amerikāniski. Līdz turieni biju aizkļuvis un arī būvlaukumā kaut kā izlāpījies ar vācu mēli, angļiski mācēju labi ja pāris desmit vārdus, bet sers runāja, gluži kā gulgodamies, man tas izklausījās apmēram «om, bom, hom», atcerējos veco joku, ka angļu valoda nozīmē ieņemt karstu kartupeli mutē un runāt vāciski, ja tas tiesa, tad amerikāniskās izrunas iegūšanai būtu nepieciešami divi karsti kartupeļi. Taču šeit joki nebija, nojautu, ka patlaban man ir drošas izredzes nokļūt viņpus būvlaukuma aizžogojuma, nesapratu, ko viņš runā, sevi aizbildināt nemācēju, vienīgais, ko varēju, — ātri norāvu cimds un rādīju savas čulgu čulgās saberzās, asiņojošās plaukstas. Sak — ja tu esi cilvēks, tad saproti! Sers aplkusa, bet viņa seja neizmainījās. Viņš pamāja uzraugam, pateica atkal kādu tur «om, bom, hom» un aizgāja. Uzraugs mani aizveda uz citu nostūri, iedeva vieglāku darbu. Maksāt maksāja mazāk, bet es pieradu strādāt, sadziedēju brūces, atgriezos pie ričas un pelnīju pa vecam. Pāris mēnešu laikā. Bet te kādu dienu pienāk sers un prasa, kā un ejot. Parādu, ka rokas man cietas, veselās, saku, ka esmu pilnīgi apmierināts. Viņš pasaka: «Okei,» un aiziet. Es biju jau ciešami iemanījies amerikāniski. Bet vēlāk uzraugs vāciski paziņo, ka mans atalgojums paaugstināts. Tad es sapratu, ka te cilvēka darbu prot novērtēt: vadītājs sākumā bija noturējis mani par loderi, bet, pārliecinājies, ka tāds nesmu, ka cenšos, viņš atļidzināja veiksmi.»

Ja reiz tik plaši stāstu par brigadierī, tad jāatminas arī pārējie vīri šajā brigādē. Jāteic, ka līdz tam man vēl nekad nebija gadījies sastapt tik interesantu personāžu.

Tātad — brigadieris vecs Sindbads — Amerikas braucējs, es trīskārt izbījis students un bijis priekšnieks (neviens «melns» neticētu, ja teiktu, ka pats labprātīgi aizgājis). Viens no mūsējiem izbījis Latvijas armijas virsnieka vietnieks: lāga vīrs, kas stingri skatījās, lai brigādē valdītu īsts biedriskums un vienlīdzīga izturēšanās pret visiem. Mani viņš labi ieredzēja, tāpēc, līdzīgi Burmeisteram, šo to atklāja no savas dzīves. Šis vīrs bija dzimis, bērnību pavādījis un pirmās darba gaitas sācis Rīgas fabrikā priekšpilsētā Sarkandaugavā. Viņš runāja skopos vārdos, aprauti, un tomēr manu acu priekšā atainojās Daugavmalas smilšu uzkalnos izaugusi Rīgas nomale, kuras debesi aptraipīja garo skursteņu izmestie kvēpu vāļi, bet dižupes ūdeņos peldeja kuģi no visām pasaules malām, kamēr nomales sānos nelāgi smakvoja baļķu pieblīvētā atteka. Bārenis, kurš neviebdamies dzēra šnabi, jo vēlējās pierādīt savu vīrišķību un sešpadsmit gadu vecumā stājās kuģu krāvēju rindā. Viņu nežēloja — veči tišuprāt «iegrieza» smagāko darbu, nedeva nekādu padomu, nīrgājās par katru niecīgāko kļūmi un smīnīgi pareģoja: «Pirmā darba diena tev, puisīt, būs arī pēdējā. Zaļš vēl esi, labāk pieteicies par bērnu aukli!» Viņi bija pārsteigti, kad zaļoksnis tomēr parādījās arī otro, trešo dienu, nemaz ir negrasījās «noziedēt», bet acimredzot iejutās. Tad viņu atzina un atļāva «pierakstīties» — tas nozīmēja uzlikt galdā tik daudz degvīna pudeļu, cik to prasa tradīcija. Un zaļoksnis svīda ostā visu sezonu, lai iekrātu naudu komerciskolai: skolā viņš pieņēmas prātā, bet ne spēkā, un vasarā nācās sākt tikpat kā no jauna, taču katru reizi bija nedaudz vieglāk. Komerciskolu pabeidzis, puisis nokļuva dienestā brunoto vilcienu pulkā un tur arī palika virsdienestā. Tos gadus darba stāžā viņam neieskaitīja, un vecītis svīda brigādē un skaitīja, cik gadi vēl vajadzīgi, lai tiktu pie pensijas.

Brigādes namdaris bija kādreizējs lauku māju rentnieks — Ulmanlaika aizsargs un vācu laika šucmanis. Viņš pagātni labprāt neatcerējās — nekā spoža tur jau arī nebija, ja neskaita uniformas misīna pogas. «Tīrais bleķis,» tā šo punktu pats vīrs vērtēja.

Nostrādājis tai fabrikā vienu gadu, es gāju tālāk. Bija apnicis, kārojās pārmaiņu, kaut vai uz sliktu pusi.

Fabrikas strādnieka darbs mani nekad nav vilinājis. Es negribēju būt piejūgts pie mašīnas, gribēju brīvi kustēties, tāpēc sameklēju ekspeditora-krāvēja vietu. Es izvadāju kastes ar pudelēm: pilnās no fabrikas uz veikaliem, tukšo taru atpakaļ uz fabriku.

— Pīķis trumpī!

*

Nīks redzēja sevi blakus šoferim peldam «Gazā» pa ielu raibo murdoņu. Ritenotās kastes, izslējušas savu motoru purnus, rēja, trolejbusi sēriģi kauca, tramvaji rukšķināja, visi drudzaini kratījās, kaut kur skrēja, aizelsušies šķaudīja, bet iela — smaga kā milzījs, kas savos plecos tur pasauli. Pāri namu jumtiem dziedoši aizslīdēja divmotorīgie aerobusi, saule smīnīgi noraudzījās akmeņainajā skudru pūznī. Miljoniem tērauda zirgu un zirdziņu savas plecos uzmetuši maisus, cementa cisternas, maizes klaiņiem pieblīvētus būrus, ogles, kūdras briketes, desu luņķus, grāmatu saiņus, ābolus un kartupeļus un pudeles, pudeles, pudeles... Ielu teknes likās skalojamies, aiznesot drazu, urīnakmeņus, saskābušas mieles un citus derdzīgus atkritumus, bet pa metāla dzīslām atplūda sīvums, vīnogu skābā sula, saldi liķieri un šķidrums, kas aizvietojas apgurušās molekulas kā kurbnieks apmaina cauras pazoles. Pēcpusdienas stundās ielas drudzainais ritms sasniedza augstspriegumu, termometra dzīvsudrabs sastrēga šaurāka-

jās vietās un likās apgāzīs mūrus, Nika galva dunēja, prāts kļuva īgns. Bet viņš cilāja kastes ar pudelēm, izrakstīja pavadzīmes, parakstīja, atkal iesēdās «Gazā» un peldēja. Iela kūpēja mehānisko vergu tvana gāzu izgarojumos, un pilsēta sēca līdzīgi astmas slimniekam.

*

Pusdienas bija spēcīgas: skābu kāpostu zupa, viltotais zaķis, kompots. Šķīvji ar kaudzi, nepieciešams krietns vēders, lai visu to spētu iekšā satest. Kreptīgs, piesien dūšu — Bernhards Kociņš vērtēja un ēda ar garšu. Viņš jau bija apgādājies ar šādām tādām rezervēm no bufetes, taču sprieda, ka nav vērts pārēsties un sabojāt vēderu vai tēlot «smalko», kas paiko tikai savu kostīti. Dažs izgāžas gan — visapkārt pavērojis, viņš atzina, lai jau tiek sanitāru cūciņām, ja tādas tiešām ir. Viņš, vienkāršs cilvēks, radis iztikt visādi, bet par šādām pusdienām būtu grēks brēkt.

Atstājis kompotu krūzītē, jo vēderā tam rūmes vairs nebija, Kociņš uzpīpēja un pašķielēja uz Nika pusi. Jau beidzīs, iesnauudies. Tas vīrs rādās būt ātrēdējs, arī našķis: kāpostu vīra mazliet aiztikta, gaļa apēsta ar pāris kartupeļiem, bet pie trešā kartupeļa notiesājās karbonādes gabalu — to liecināja uz šķīvja starp nonievātajiem kartupeļiem pamestais kauliņš. Vairāk tik gaļu vien, tādu slimnieku dēļ varētu porcijas samazināt uz pusi. Kārumnieks! Teikt to nevar, apskaitīsies, izjūks interesantās pārrunas. Tas tomēr derēja kā katolim grēksūdze. Sis Nīks dažu reizi kašķējas, dažu reizi neizprotami gudri muld, bet vispār ar viņu var iztikt.

Gaidīs, kamēr pamodīsies, tad vai nu saspēlēs, vai papļāpās.

Kociņš gaidīja, līdz pats aizsnaudās. Viņus pamodināja sanitārs, kas skaļā balsī izsauca pienesumus.

Caukstēja papīri, pavērās polietilēna maisiņi, ieskanējās kompotu burkas, ar augļu sulu pildītas pudeles. Dienas gaismā iznīra prāvi apelsīni, iesārti mandarīni, citrōni, āboli. Un atkal desas, karbonādes gabali, šķiņķis, konservu kārbas, kūpinātas vai ceptas zivis. Un vēl šokolāde un šokolādes konfektes, konditorejas gardumi, pašceptas maizītes. Šķiet, kāds brīnumdaris uzbūris karalisku mielastu šajā nomelnējušajā slimnīcas istabā, kur ārstējās vienkārši darba cilvēki. Bet ārpusē pie lodziņa, kas atvēra nelielu spraugu karantīnas lokā, drūzmējās nosalušas sievas, kas nezināmos sarežģītos ceļos pirkušas saviem vīriem visu labāko, un meitas, kas gādājušas tēviem vēl šo to labāku. Bija arī draugi un draudzenes, un visi viņi uzskatīja par kaunu nakt tukšām rokām. Nelaimes piemeklētajiem ziedoja kā dieviem, mīlums un laba novēlējumi pavadīja katru aizsaini — arī vēstulītes, un istabā rakstīja atbildes. Divaina, satraucoša stunda — kā vīraka dūmos ietīts altāris.

Nīkam atnesa pieblīvētu dermatīna somu — ar tādām sievietes parasti iet uz tirgu. Viņš sāka izkravāt. Bernhards Kociņš pat nepašķielēja uz savu kaimiņu, viņš neskatījās ne pa labi, ne kreisi, gulēja, rokas uz krūtīm sakrustojis, stingi vērdamies nomelnējušajos griestos. Neviena viņam nekad neko nepiesūtīs.

Vientulis. Atstumtais. Aizmirstais.

Viņš domāja: «Kāda velna pēc vajadzīgi šādi muļķīgi pienesumi? Slimnīcas bufetē var nopirkt visu, vajadzīga tikai nauda, katram kārtīgam vīrietim turas nauda. Es neesmu plēgurs, kam nepieciešama aukle. Tādi piesūtījumi apkrauj cilvēku ar lieku balastu, lieku maigumu, lieku pienākumu pret tiem, kas ārpusē. Mana pasaule noslēdzas manā tiešā tuvumā, tā nevienam neapgrūtinā, un es nevēlos, lai kāds apgrūtinātu mani.»

Tomēr viņš jutās nomākts; viņu uztrauca pat tāds sīkums kā iesaiņojamā papīra čaukstēšana.

*

Brīvs, patstāvīgs, ne no viena neapgrūtināts. Vienā vārdā var iekļauties pretrunīgi jēdzieni, un cilvēks apmulst, kad gadās izrunāt kaut ko tādu, kas kļidojas ar viņu pašu. Bernhards Kociņš juta ne-

mieru. Brīvība... Vārds it kā smējās par viņu. No kā viņš bija brīvs, kāda jēga šai brīvībai? Vēders viņu trīs četras reizes dienā dzina pie ēdamgalda, tātad vēders prasīja naudu, bet algu aprēķināja pēc nostrādātā laika... Laiks šņakstināja aiz viņa savus lietuvēna zobus. Viss pārveršas, kā lai viņš vienīgais paliktu ārpus pārvērtībām. Pirmo reizi tāds jautājums pats no sevis uzplīdēja tai vasarā, kad Eulālijas tēvs un vīrs zaudēja savus namus un Eulālija biezo, Kociņam allaž atvērto naudas muķi. Bernhards Kociņš strādāja kā parasti — viņš vienmēr bija strādājis —, bet darba vieta kļuvusi neparasta. Kociņš atkal reizi kā no slīdēm izsists, — bet laiks tikai dzina visu un visus uz priekšu, neļāva kārtīgi ne apskatīties, nedz pārdomāt. Jau pēc gada pienāca tāds brīdis, kad šķita: vēsture pēkšņi sākusī griezties atpakaļvirzienā, kādu dienu Kociņam rādījās, it kā viņš būtu nokļuvis akmenslaikmetā. Brīnums, ko grūti apjēgt cilvēkam, kas maz mācījies skolā, grāmatas nav lasījis, bet kaut kādas robainas zināšanas guvis no avižu rakstiem. Tehnika bija palikusi: Rīgas smilšu kalni tāpat noplakuši zem granīta svara, sliežu ceļus tāpat stampāja stenošas tvaikmašīnas, ūdens atnāca pa krāniem, dziru pārdeva stikla traukos, fabrikās dzirkstejoja elektromotoru kolektori un griezās transmisijas — tikai cilvēks bija atrauts akmenslaikmetā. Cilvēkiem salauza kaulus un iedauzīja pakaušus tāpēc vien, ka tie nebija savējie, cilvēkus nokāva, nokāva — bez skaita, bez gala, bez saudzības. Cilvēkus mērdēja — saslodzīja uz šaura zemes gabala: viņi apēda zāli, apgrauza koku stumbrus, kļuva līdzīgi ģindeniem un beidzot nomira badā. Kanibāli bija pārāk labi baroti, lai kļūtu upuriem pie rīkles, viņi tikai noskatījās, kā tie mirst. Piedevām kanibāli pušķoja savas alas, lika dziesminiekiem cildināt nežēlīgos darbus, nereti uzvilka baltus cimdus un lietoja smaržūdeņus. Viņu dievi un pravieši svētīja visu notiekošo.

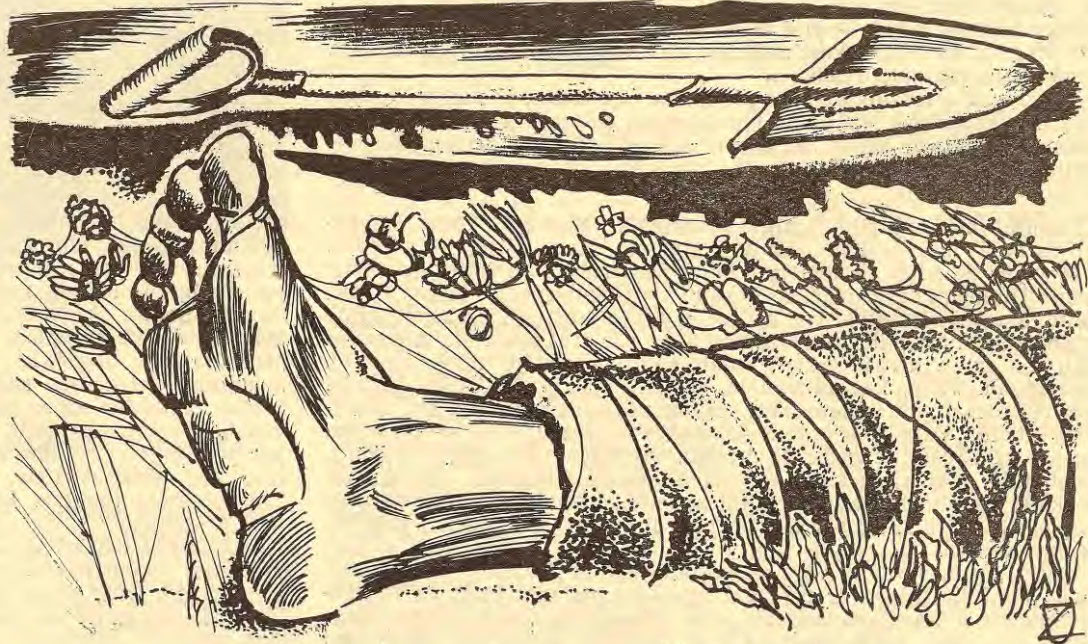
Bernhards Kociņš bija pārbiedēts un apstulbis. Kā tas iespējams? Bernhards Kociņš apzinājās sevi par neizglītotu, ne visai gudru cilvēku, bet pat viņa neizglītība bija pietiekami gaiša, lai izbītos no tā, kas notiek. Akmenslaikmets, īsts akmenslaikmets, bet cilvēki taču tie paši, kas dzīvojuši iepriekšējā dzīvē. Tie godīgi strādājuši, nav iekārojuši sava tuvākā namu, mantu, sievu, svētdienās gājuši baznīcā, sīvo dzeruši ar mēru, bikses turējuši glīti iebuktētas un baudījuši tikai labi izceptas kotletes. Pēkšņi viņi iekārojuši rīt asinis, strēbt kā no diķa, laupīt un plēst, kur vien piekļūst klāt. Kociņš reiz, pa krūmiem slapstīdamies, bija tuvu pielavījis vietai, kur notika alu iemītnieku dzīves. Viņi apcepa un izdauzīja treknus smadzeņu kaulus, rāva korķus bez gala, brīžiem korī norēcās, un alas dziļumi atbalsoja. Kociņš nesaprata: kas šiem cilvēkiem lēcies, kāpēc viņi tā? Lūk, tas puisis vēl pirms pāris gadiem bija jautrs dziedātājs un meiču dancinātājs ballītēs, audzēja garus matus un centās iemācīties smēķēt, jo vēlējās izskatīties vīrišķīgs. Otrs bieži iegriezās pie pazīstamā balbiermeistara un lika skūt savu zodu, lai gan vēl tik bālgana pūka tur auga. Tagad viņš novilējis smailus zobus, izdūris spalvu cauri nāsīm un uzteovējis kādus tur rūnu rakstus. Varbūt viņiem uzbrukusi slimība — spītālība, melnensirdzība, velns viņus apsēdis? Kāda nezināma, ļaundabīga sīkbutne ieperinājusies viņu apziņā, aptumšojusi prātu. Tātad viņi nebūtu akmenslaikmeta mežoni, bet nelaimīgi slimnieki... tomēr viņu darbi bija brēcōši.

Un tieši tad Bernhards Kociņš sastapa savu dēlu...

Nīks it kā iekritis atnestajās kultēs, pacinās, pudelēs, kārbīnās. Viņa kreisās rokas samocītā, stīvā plauksta aizskāra vienu vai otru priekšmetu, pelnpelekājā sejā gluži patīkams smaidiņš. Apkārt dudināja pienesumu aplaimotie, sanitāre iznēsāja saldu tēju. Tuvojās vakariņu laiks, izdzīsa aizejošā diena. Gurdas, tiksmas minūtes.

Bernhards Kociņš joprojām gulēja, vērdamies griestos, rokas uz krūtīm sakrustojis. Nedzirdamā balsī viņš stāstīja Nīkam:

— Nelabi sanāk, kad tu, cilvēks, esi kā muļķa puika notverts. Kaulaina roka sagraubusi tevi aiz apkakles un ņemas purināt lauka pēdējo saturu. Mēs ar dēlu sēdējām pie akmenslaikmeta karotāju ugunsкура. Vienā pusē dega Krievzeme, otrā pamalē gruva vācu pilsētas, nakts vējš stenēja, ugunsкура robainā liesma grieza tumsā kā ar zāga zobiem, mēs sēdējām katrs uz sava akmens. Es biju civilā, veco miera

laiku drānās, bikses, lai, bija ieguldinātas, aproces spodras, balts zīda krādzīnš, šlipse, noviksētas kurpes. Viņš: zvērāda ap gurniem, riebīgi izkrāšļota seja, pinkainajos matos govs ragi, plauksta turēja kaujas cīrvja kātu, krama asmens sarkans no uguns blāzmas — man bija jādomā par tiem smadzeņu podiem, ko rītdien tas izšķaidīs. Manu cilvēka dvēseli nomāca ieroči, uguns, lielmaņīgie bļāvieni — viss, ko avižu raksti dēvē par varonību, kareiviskumu, slavu un tamlīdzīgos stulbos vārdos.

Nik, jūs gan domājat — ko tas vecis muld! Vai nu smiņķējies, vai pūderējies, vai iepotē kādus tur pērtiķa dziedzerus (kā laudis tenkoja par Latvijas miljonāru Antonu Benjamiņu), jaunāks netapsi, tāpat kā «Jaunāko Zīņu» Emīlija ar visiem saviem uzfrišināšanās braucieniem uz Parīzi bija un palika izbalsināta vecene. Bet nekādi joki nebija ar akmenslaikmetu, pats savām acīm to pieredzēju, uz savas ādas izbaudīju. Vai tad nekāvs, vai cilvēku neridīja pret cilvēku, vai neapsīta miljonus un negribēja apsist vēl vairāk — pat nejaudāja aplaktēt visus tos, kurus bija nolemts mest nāvei rīklē. Varbūt es kaut ko aplamu sarunāju par slepkavības daiktiem, taču kareivis bijis, it kā vajadzētu zināt. Nu jā, bet aizmirsies jau, turklāt citi laiki, citi tikumi, citi ieroči. Vai man sīki zināt, cik gari stroķi, cik plati duramie, kādas markas sitamie štrumenti — tāpēc pieturos pie ieroču apraksta, ko neviens lietpratējs nevarētu apšaubīt. Tāpat arī nemācēju izšķirt, kā katrs krāsojās, kādas zīmes lika pierē, kādas uz dibena, ko kāra kaklā, ko pie krūtīm. Neviens taču neapstrīdēs, ka kāvās, ka asins šķīda, zobī bira, gan tikai karakalpiem, bet ne augstajiem vadoņiem.

Un karapulku vidū es atradu savu dēlu. Pazudušais dēls? Diezvai es drīzāk nebiju pazudušais tēvs — taču aizbēdzis no ģimenes. Viņš to tūdaļ atgādināja:

— Tēv, kā tu varēji tā ...

Viņš bija akmenslaikmeta mežonis — es pieklājīgi gērbies civilizēts pilsonis, kas neparko negrib ļauties mežonībai. Taču tai brīdī ar viņa muti izteicās taisnība. Es sapratu, ko dēls domā, un aizstāvēdamies sacīju:

— Dzīvē tā bieži notiek.

— Tik cietsirdīgi! Māte izmisumā vai prātu zaudēja, domāja ko nelabu, skraidīja pa slimnīcām, pa morgu. Būtu jel pateicis, kaut zīmīti atstājis.

Mežonis tiesā civilizāciju. Kur tas dzirdēts! Tomēr man vajadzēja taisnoties:

— Vai tad nu viņa nesaprata? Laikam gan ne. Viņa nemūžam nesaprastu. Es nebēgu no viņas, no tevis, no ģimenes ... Es baidījos.

Akmenslaikmeta kareivis uzlūkoja mani izbrīnīts līdz mūķībai. Te baidījās tikai no virsaišiem, no rungas, te ziedoja asinskāriem ļaunajiem gariem. Katru ritu atnāca saule, un katru vakaru aizgāja saule, katru dienu atnāca nāve un pievāca savus upurus. Bet laiks stāvēja uz vietas — diena bija kā maziņa daļa no nekustīgas mūžības. Akmenslaikmeta bija tumša ala, kurā taustās neredzīgie. Ne šaura gaismas svītriņa neielauzās no ārpasaules.

Nik, man metas nelabi. Varbūt es tiešām muldos par traku? Esmu vienkāršs, neizglītots strādnieks, pat nekādas īpašas profesijas man nav. Kā mēdz teikt, melnais. Ja būtu skolots, varbūt saprastu, kas īsti toreiz notika, kāpēc notika tā, nevis savādāk. Atceros gan, ka skolotie bieži rīkojās tā, ka man bija jānodomā: «Es to nemūžam nedarītu!» Jūs gan teicāt, ka izglītota sūds ... nu jā, tādus jokus manā jaunībā palaida korporeļi, bet, ja par mūsu — vienkāršo ļaužu bezkaunībām visi smalkie raustīja degunus, tad par šiem krāsnešiem sacīja «zelta jaunība, cik tā asprātīga, jautra», un vēl ko slavinošu. Tātad tomēr šito smirdēšanu it kā nevarētu salīdzināt.

Es iesaucos:

— Manu zēn, es tev palīdzēju izkulties no bara. Uzticies man. Tu taču esi un vari būt tikai Kociņš. Kociņu liktenis — ar visām saknēm iekerties šajā zemē, iekerties un turēties. Ko gan citu? Mēs neesam ādu diriņi, jēlas gaļas rīvēji, naida kūrēji. Bēdz prom no šiem!

— Uz kuriem? Viņi ir visur, visapkārt. Mani pašu nodīrās.

— Jābēg ar gudrību, — es atteicu. — Gudrība ir bruņas, kas tevi aizsegs, darīs neredzamu. Vienam cilvēkam, pat veselai tautai, ja tā ir maza, neko neiespēt pret varu. Lavīna sadragā katru, kas tai ceļā stājas, apmetīsīm likumu.

Niks loba apelsīnu — viņš ēdis apelsīnu, pēc tam uzsmēķēs. Divatā vieglāk, kad uzbrukusi nelaime. Nav nozīmes viņu tagad traucēt. Atradu dēlu, pazaudēju dēlu.

Jau rītausmā mēs ieradāmies pie kādas čigānietes, kas mita Pārdaugavā, Daugavgrīvas ielā. Viņa jau līdzējusi ne vienam vien. Čigāniete ķērās pie gundegas zieda, asi saberza kājas potīti, un drīzumā tur parādījās sāpīgs jēlums. Tas ilgi nedzīs, zēns liksies slimnīcā, un tad jau kaut ko izdomās.

Diemžēl mēs nebijām vienīgie gudrinieki. Kad zēns klibodams parādījās barā, mežonu kaulu lāpītājs atņirdza savus uzsmailētos zobus. «Vēl viens nolādēts dezertieris! Tūlīt jūs visus nomētāsim ar akmeņiem!» Un manu dēlu aizdzina uz kādu vietu, kur vecajos laikos ārstēti trakie; akmenslaikmetam tie nederēja, tāpēc nogalēti, un viņu mītnē ierikota ala, tur notika būšanas trakākas par trakām. Nelaimīgos tur dakterēja ar zivju asaku, kaula adatu, krama smaļu dūrieniem un griezieniem. Tiem, kas vaimanāja, piedraudēja: «Bļauj tikai, dabūsi just vēl pamatīgāk.» Manu dēlu un citus alā iemestos paglāba sabrukums frontē. Vajadzēja jaunus karotājus — vēl un vēl, — un viņus aizveda uz Krusta baznīcas kazarmām. «Dziesmu! Nevaikstiet purnus, simulanti!» Viņus nostādīja ierindā kazarmju pagalmā. «Soreiz vēl spruksiet pa glumo!» Saule bēdīgi apspīdēja izlodzīto bruģi, netīrās, piegrūzotās smiltis. Pa vārtiem ierīpoja limuzīns — atbraucis pats ģenerālspektors.

Varens, treknis vecis. Vērtīga zvērāda ap gaļīgajiem gurniem — jau tā norādīja, ka šis ir pats galvenais kociņu izravētājs un iztirgotājs akmenslaikmeta virsaišiem; zelta tetovējumi, nāsīs iekabinātas spožas zvaigznes, rokā pamatīga boze. Nabaga grēkāžiem gluži vai

acis satumsa, kad ģenerālis varonīgā sašutumā apstaigāja ierindu. Viņš rēca par karošanu, par slavu, par uzvaru, viņš bija radis runāt un radis, ka šādi nostādītie neko nemurksk preti. Taču šoreiz ierinda, kā par brīnumu, sāka kurnēt, tās dziļumos daži izsaucās — kā tad lai karojot, ja neesot neviena šaujama? Zvērāda virs ģenerālspektora apjomīgā vēdera sāka raustīties — tik skaļi viņš ierēcās:

— Tā ir glēvuļu valoda! Latvju karavīrs iet uz fronti kaut vai ar malkas pagali. Nosit ienaidnieku un paņem viņa šauteni!

Viņš kļuva aizvien niknāks, bauroja aizvien skaļāk un aizvien draudīgāk cilāja savu rungu — šķiet, tūdaļ tuvākajiem sāks valēt pa galvu. Neviens vairs neiedrošinājās ne iepikstēties, un, dūšu izgāzis, ģenerālspektors sēdās limuzīnā.

Vēl tai pašā dienā visus klibiņus aizsūtīja uz Dienvidgaitāniņu un iedalīja tā sauktajā «Jekelna kaujas grupā». Pirms došanās ugunis ieročus viņiem izsniedza ... Mans dēls pazuda, nekad vairs neatgriezās.

*

Vakariņu laiks. Atnesa kartupeļus ar mērci, ar zivs gabaliņiem. «Lauzto kaulu kambari» apspīdēja zaļganās dienasgaismas spuldzes. Ēdamā reize ir brīdis, kad pat liela istaba iegūst vispārēju vienotību. Piesūtītās avīzes un žurnāli top sāņus nolikti, slimnieki ietur maltīti. Bernhards Kociņš izmaksķerēja no atvilktnes desu un piekoda pie slimnīcas vakariņām. Noderētu sviests, bet to turēja uz palodzes aukstumā; viņš nokavējies ar lūgumu padot, neērti traucēt cilvēku, kas patlaban čamstina pilni piebāztu muti. Nokavēts, nokavēts ... vainīgs akmenslaikmeta. Esmu jau vecis, kaut gan ne gluži sabrucis, Kociņš skumīgi vērtēja sevi. Diezgan daudz gadu nodzīvots. Tomēr tas ir nieks salīdzinājumā ar divdesmit gadsimteņiem, kurus skaita no Kristus dzimšanas vai no kaut kāda mistiska «mūsu ēras sākuma». Vēl ne tuvu trīsceturtdaļgadsimta. Bet kas vien nav pieredzēts! Savā laikā bijām pieraduši pie dzīves zināma ritma — tas atgādināja no daudziem zobratīņiem sastāvošu pulksteņa mehānismu, kas, atsperes spiests, vienmūžīgi tikšķēdams, kustas nevienam nezināmā virzienā. Akmenslaikmeta atsperes spēks neizskaidrojamā kārtā spieda uz otru pusi, un zobratīņi padevīgi griezās pretējā virzienā. Kas gadu simtiem bijis par labu atziņai, kļuva slikts, pelāmo daudzinaja par cildenu, noziegumu par godu. Cilvēki kā zobratīņi, asītes, skrūvītes. Tā tas izskatās. Bet varbūt augstajām varām nekad vairs neizdosies atsaukt akmenslaikmetu, neizdosies likt aizmirst cilvēkiem, ka viņi ir cilvēki? Visādi brīnīmi notiek, dažkārt dzīve izstrādā labus jokus. Paklau, ko tur atkal klāre.

Bernhards Kociņš norija pēdējo kumosu un ieklausījās kāda slimnieka piedzīvojumā. Balss bija mieraīga, labi uztverama:

— Tas notika piektā tramvaja galapunktā: nāca desmitais, abbrauca piekto, un vīrs neuzmanīgi rikvoja pāri sliežu ceļam. Stāvošais tramvajs aizsedza desmito — nelaimīgi iznāca, ka arī tramvaja vadītāja neredzēja. Cilvēks uz slīdēm, šī rauj bremzi, bet par vēlu — tramvaju nepielipināt tā kā «Volgu». Blaukt, zlarct — un cilvēks zem tramvaja. Es gadījos turpat tuvumā un, ziniet, nosvīdu. Tāds skats! Varbūt zaldātam, kas, velns viņu zina, ko pieredzējis, eļļu elles izvante-rējis, tas nebūtu nekas, bet man kopš laika gala jēra dūša. Sievietes blakus man iebērās, citi uztraukti skrien tuvāk, tramvaja vadītāja atdara durvis, izsprāgst laukā un plāta rokas. Tā pārņemta, ka ne skaņu izlaist, nezina, ko tālāk iesākt, tikai plātās kā vējdzirnavas. Vīrs guļ augšpēdus, kreisā kāja ierauta zem rīteņa. «Kur milicis? Kur tālrunis? Kur ātrā palīdzība?» Viens brēkā to, otrs to, trešs to. «Tepat pāri slimnīcā!» — «Bernu slimnīcā!» — «Vienaīga, taču ārsti!» Sievieši spiedz, vīrieši uztraukti. Latviski, krieviski, gudri, pārgudri, cits caur citu. Te uzreiz tāds klusums, it kā visiem mutes vienā rāvienā būtu aizmūrētas: nelaimīgais pats saviem spēkiem uzrausies sēdus un sit ar spieķi pret tramvaja skārdiem, ka skan vien. «Ei, vadītāj, brauc nost no manas kājas!» Man, nūdien, pavisam, pavisam nelabi samētās. Trakais! Kreisā kāja sašķaidīta — var taču redzēt, — bet šis kā faķīrs naglu gultā. Redzu, arī citu sejas tāda izteiksme, kā kad viņi visi labprātāk zustu kokos. Bet sabrauktais nikni brēc uz vadītāju: «Dullā bāba, ko boli acis! Brauc nost, kad saka!» Sis tiešām kļuvis ārpātīgs? Ko domā, tāds pārdzīvojums! Es gībtu vai arī sajuktu. Sis gluži vai bāro: «Gribi, lai krauju tev pa galvu!? Sašķaida manu protēzi un lūr kā govs jaunus vārtos!» Tagad mēs sapratām — par laimi, sabrauktais ir invalīds, kam kreisās kājas vietā protēze. Baigi tas bija, kad šis savu spieķi sita pret tramvaju. Invalīds nebija laimīgs — protēze bargi maksā, turklāt ilgi uz to jāgaida. Tādi joki notiek, izklaušās pēc anekdotēs, bet pats savām acīm redzēju.

Istabā smieklī.

Pēcvakariņu laiks — pats trokšņainākais, omulīgākais ... cik nu omulības var būt slimnīcas istabā, kur cilvēkiem lauži kauli, sašķaidīti muskuļi, pārrautas cīpslas. Operētie, atraidījuši vakariņas un saņēmuši sāpju remdinošas injekcijas, iegrimst trulā pussnaudā; veselākie cenšas radīt jautrību, un viņiem pievienojas visi, kas vien jūtas spējīgi uz laiciņu noslāpēt smeldzi, norīt rūgtumu, atbīdīt nepatīkamas domas. Šajās stundās istabas murdoņa vairāk atgādina atpūtas namu nekā slimnīcas traumatoloģijas nodaļu. Laiku pa laikam atslīdina logu augšdaļas, aizver durvis uz gaiteni un, dežurējošās medmāsas netraucēti, sacel troksni, uzpīpē. Medicīniskais personāls cenšas parauties sāņus no slimnieku izdarībām; galu galā, kārtību vislabāk uztur viņi paši — smagi cietušajiem nekad nav jāsiurojas par pārestībām. «Mums ir veseli cilvēki, tikai ar laužtiem kauliem,» reiz izteicies kāds ārsts, un tas uztverts kā zināmas brīvības atļaušana zināmās robežās. Lielā palāta reti kad kļūst tik skaļa, ka to nāktos apsaukt.

Bernhards Kociņš un Niks pagaidām vēl klusē. Nika domas ir klistošas, saraustītas. Neskaidri, arī ļoti skaidri, bet īslaicīgi attēli aizplūst gar viņa acīm. «Jel paliec, mirkli kavējies ...» Bet nekas nekavējas, viss pavīd un izdzīest.

(Turpinājums sekos)

SAHŠ

NODAĻU VADA LIELMEISTARS M. TĀLS

SAHA MAKSĻAI IR SAVI LIKUMI. RAKSTNIEKS, JA «NAV FORMĀ», VAR PĀRTRAUKT DARBU. KOMPOZISTI VAI GLEZNOTĀJS UZSAK DAILRADI TĪKAI TĀD, KAD JŪT AICINĀJUMU TO DARĪT. TURPĒM SAHISTAM JĀRĀDA PĒC SARAKSTA, UN TĀS NAV TĪK VIENKĀRSI.

D. BRONŠTEINS

REPUBLIKAS ŠAHA EPICENTRĀ

Šogad republikas centrālajā šaha klubā notikuši vairāki interesanti sarīkojumi.

Meistaru pārbaude

Augustā iecerēts Rīgā sarīkot starptautisku turnīru. Tajā bez lielmeistariem piedalīsies arī divi mūsu republikas meistari. Tieši kuri? Lai to noskaidrotu, notika šo spēcīgāko Latvijas meistaru pārbaudes turnīrs divos riņķos.

Alvis Vitolinš.

Pārliecinoši uzvarēja A. Vitolinš (Sigulda) — 8 punkti no 10. 2.—4. vietā palika A. Smits, J. Petkēvičs un I. Zilbers — 5. J. Klovānam — 4, bet republikas čempions L. Gutmans izcīnīja tikai 3 punktus. Papildmačā par otro vietu uzvarēja A. Smits.

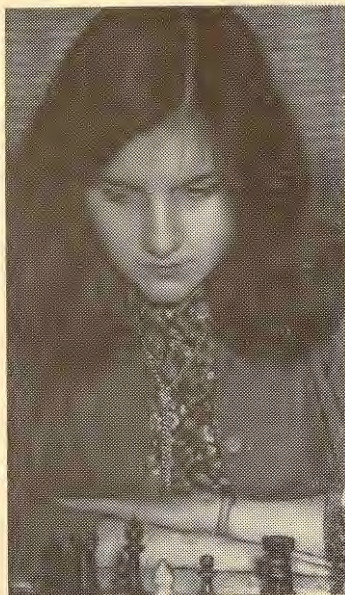
Republikas pusfinālos

Fināls vīriešiem paredzēts septembrī Daugavpīlī. Uz turieni kopā ar lielmeistariem un meistariem brauks A. Dārznieks, G. Kuzmičovs, J. Zelinskis, V. Kirpičņikovs, I. Kivlāns (visi no Rīgas) un S. Stajermans (Daugavpīlis), kas uzvarēja pusfinālā.

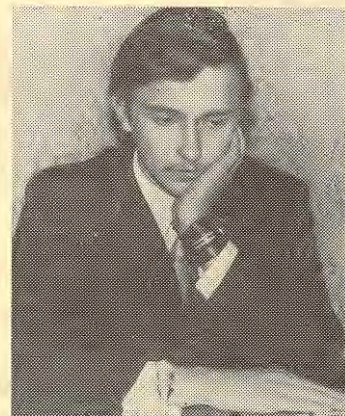
Sievietēm fināls notiks Rīgā. Tiešības tajā startēt izcīnīja M. Malahovska, I. Vēvere, Ingrida Berziņa (visas no Rīgas), T. Vilerte (Kuldīga), V. Drulle (Liepāja) un S. Gaile (Talsi).

Par republikas jauniešu čempioniem

kļuvuši Alfreda Akmentīņa audzēkņi Astra Ozola un Aigars Roze.

Astra Ozola.

Aigars Roze.

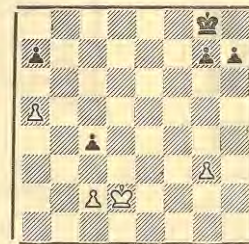
VALERIJA PRIKUĻA foto

FANTASTS GRĀMATĀ UN ŠAHĀ

Ja jūs skatījāties filmu «Atmiņas par nākotni», tad noteikti atcerēsities epizodi, kurā redzējāt padomju rakstnieku-fantastu Aleksandru Kazancevu. Uz jautājumu, vai viņš tic mūsu planētas civilizācijas sakarei senlaik ar citu pasauli civilizāciju, rakstnieks, protams, atbil-

dēja apstiprinoši. A. Kazancevu labi pazīst arī šahisti. Viņa oriģinālās, pat varētu teikt, fantastiskās etiodes ir ļoti populāras. Rakstnieks reiz izteicies, ka šahu viņš mīlot tādēļ, ka tajā iespējams pat neiespējams.

Publicējam divas A. Kazanceva etiodes. Tajās sāk balts — vienā uzvar, bet otrā panāk neizšķirtu. Padomājiet un atrisiniet!

BAGĀTĀ PAMĀTE

Argentīna ir viena no nedaudzajām Dienvidamerikas valstīm, kurā dzīvo ne tikai lieliski futbolisti, bet arī plaši pazīstami šahisti. Atšķirība tikai tāda, ka vieniem ir nauda, bet otriem tās nav. Pēdējā laikā futbols ņēmis savā aizbildniecībā šahu: kārtējo valsts šaha komandu turnīru noorganizēja futbola federācija. Tā uzdāvinājusi ceļojošo kausu un arī turpmāk domā rūpēties par savu nabaģa brāli šahu. Grūti zīlēt, cik auglīgs būs šis hibrīds, tomēr fakts paliek fakts — šaha klubu finansiālais stāvoklis noteikti uzlabosies.

Minētajā sacensībā pirmo vietu ieguva Banfildas klubs, kurā spēlēja pazīstamie šahisti H. Bolbočans un H. Rubineti.

DIVKĀRŠ PRIEKŠ

Ar Tallinu man saistās senas atmiņas. Tieši šeit, kad vēl biju meistarkandidāts, pirmoreiz tikos pie galdina ar lielmeistaru. Tas notika 1954. gadā Latvijas — Igaunijas mačā. P. Keress divās partijās «atdeva» man tikai pusīti. Arī turpmāk viņš man vienmēr ir bijis visai neērts partneris. Soreiz izdevās revanšēties. Partiju pret igauņu lielmeistaru uzskatu par savu labāko sniegumu Tallinas starptautiskajā turnīrā.

SPĀŅU ATKĻATNE

TĀLS — KERESS

1. e4 e5 2. Zf3 Zc6 3. Lb5 a6 4. La4 d6 5. 0—0. Parasti šeit spēleju 5. c3, taču Veikanzē biju liecinieks Planica — Balašova partijai, kurā baltie quva skaistu uzvaru. Tādēļ nolēmu šādu plānu izmantot savā partijā.
5. ... Ld7 6. c3 Zge7 7. d4 Zg6 8. Te1 Le7 9. Zbd2 h6! Grūti zināt, vai Keressam bija zināma iepriekš minētā partija, taču viņš izvēlās loģiskāku turpinājumu (Balašovs spēlēja 9. ... 0—0).
10. Zf1 Lg5 11. Le3. Ko nomainīt? Izrādās, ka šoreiz — labāk laidni, jo zirdziņš iekļausies cīņā ātrāk.
11. ... Le3 12. Ze3 0—0. Nākamā gājiena apdomāju 17 minūtes, jo turpinājumā bija grūti atrast pareizo spēles plānu. Uz 13. Zd5 sekoja 13. ... Lg4, bet pēc 13. Dd2 būtu iespējams pat 13. ... Zd4!

13. Lc2 Te8 14. Dd2 Tc8 15. g3 Df6 16. Zd5. Pēc 16. Kg2 varēja sekot 16. ... Lh3+ 17. Kh3 D:f3 18. Zd5 Dh5+ 19. Kg2 Dg5.
16. ... D:f3 17. Ld1 Zh4+ 18. gh Dh3 19. Zf6+. Tačad mana kārta atdot figūru!

Šeit galvenokārt domāju par 19. ... gf 20. Dh6 ed 21. Kh1 T:e4 22. Tg1+ Lq4 23. L:g4 vai 21. ... Ze5 22. Tg1+ Lq4 23. cd Zf3! 24. Tg2, un, kaut arī balto stāvoklis labāks, tomēr vēl nav skaidrs, vai tiem iespējams uzvarēt. Jāatzīstas, viens otrs variants pat b.edēja, jo nāktos doties nepatīkamā pastaigā ar karali, kaut gan arī neredzēju, ka balto karalim draudētu nopietnas nepatīkšanas.

19. ... Kh8 (?) 20. Ze8 T:e8 21. h5 Lg4 22. De3 D:h5 23. Kh1 L:d1 24. T:d1 Dh4 25. Df3 Kg8 26. Te3 T:8 27. Dg3 De7. Spēcīgāk būtu 27. ... Df6, lai pēc tam varētu pārvietot zirdziņu uz f4.

28. f4 ef 29. D:f4 Te8 30. Tg1 Kh7 31. Tg4 Zd8 32. e5 d5 33. Th3 Df8 34. T:3 Kh8 35. Df5 De7 36. b4 Tf8 37. Dh5 Ze6 38. Tf6 Kh7 39. Df5+ Kh8 40. Dh5 Kh7 41. Th4 Kg8. Šajā stāvoklī partiju pārtrauca. Tačad it kā izšķirtu torņa upuris uz h6, bet tad me'no ricībā būtu dāmas pretupuris uz h4. Tādēļ vispirms vajadzēja šo iespēju novērtēt.

42. Dq4 Zg5 44. Th:h6 Ze4 45. Dh5 gh 46. T:h6. Melnie padēvās.

Lielmeistars M. Tāls

ŠAHA KOMPOZĪCIJU ATRISINĀJUMI

Nr. 1107. L. Simsona palīgmatš izrādās «brākis», jo risināms jau četrus vilcienos: melnie trijos gājienos nobloķē c3 lauciņu un izdara vēl vienu nogaidošu gājieni, kamēr baltie novieto savu karali uz f4, izdara ar laidni gājieni pa diagonāli a2—g8 (izņemot c4 lauciņu) un ar bandinieku piesaka matu.

Nr. 1108. 1. Zg2, draudot 2. Td4x.

Nr. 1109. Gandrīz visi dalībnieki Pahmana piecvilci atrisināja šādā veidā: 1. Ze3 Zb4 (vienīgais, jo pēc 1. ... Ze1 baltie mato jau ceturtnajā gājienā) 2. Zd1 (var arī 2. Lc4) Zd3 3. Lc4 b5 4. L:d3 un 5. L:b2x. No atrisinājuma jau redzams, ka tas ir tikai blakusrisinājums. Tikai divi mūsu šaha draugi — Dūrējs un Pizāns — atrada autora risinājumu: 1. Ld4, draudot 2. Zc2+ Kb1 3. Z4a3+ Kc1 4. Le3+ Kd1 5. Lg4x. 1. ... h5 2. Zd2 Zb4 3. Lb3 b5 4. L:g7! Z kā grib /ab3 5. Zc2/ Z:b3x. Neder 1. Ld2? Zb4 2. Lb3 b5 3. cb6, jo melnie atbild. 3. ... c5!! 4. L:a4 c4! un mata nav.

Nr. 1110. 1. Lg4 g1Z 2. Lc8 (ja 2. Ke8?, tad Th8+ 3. Kd7 f2 utt.) Zd6 3. Lb7+!! (neder K:d6?, jo tad mats ir tikai astotā vilcienā) Z:b7 4. Zc7+ Kb8 5. Z5a6+! Kc8 6. Zb5+!! (lūk, kāpēc bija vajadzīgs 1. Lg4 — tačad g1D novērstu draudu 7. Z:a7x) Zd8 7. Zd6x. Neder 1. Lc8? Zd6 2. K:d6 g5+ 3. Kc7 Tb6 4. Lf5 Tb4 5. Z:b4 a5! un mats vēl tālu.

Nr. 1111. 1. c5 f5 2. e3 (šeit iespējams arī 2. Lh1 f4 3. Lf3 utt.) f4 3. ef4 e5 4. de5 d6 5. cd6x. 1. ... d5 2. cd6+ f5 3. Lc6 f4 4. d5x. 1. ... e5 2. de5 fe5 3. Le4 d5 4. cd6x, vai 2. ... f5 3. c6+ Ka8 4. cd7x. Tomēr daudzvilcim ir arī blakusrisinājums: 1. d5+ Kb7 2. de6+ Kc8 3. e7 d5 4. e8D+ Kb7 5. Ld5x, vai 2. ... d5 3. e7 Kc6 4. e8D+ Kd6 5. c5x.

Nr. 1112. a) 1. D:f2+ d4 2. ed3+ Zd4x. b) 1. D:d2+ f4 2. ef3+ Zf4x. Blakusrisinājums: a) 1. Kf3 Tg8 2. Z:f2 Zd4x. b) 1. Kd3 Tc8 2. Zd2 Zf4x, pie tam melnie var gājienus apmainīt.

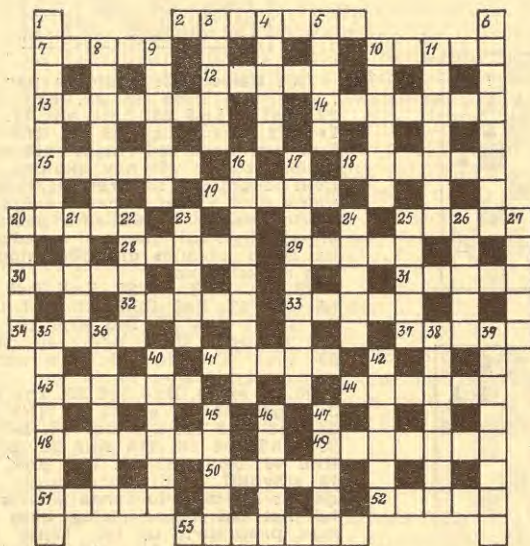
Nr. 1113. 1. Kh2 Kg4 (nedrīkst 1. ... Ke3?, jo 2. g1L L:c6 (var arī turpināt 2. ... Le4/d5 3. La4 b5 un tālāk kā pamatvariantā) 3. Da1 Kf3 4. Kh1 Kg3x.

Nr. 1114. Ļoti spēcīgs maldinājums ir 1. Lf4? a1D! Neder arī 1. Zd5?, ko atspēko 1. ... Zd7! Pareizais risinājums 1. Zd1!!

Soreiz 300 punktu robežu sasniedza: devītoreiz J. Palejs Krapē 300 (8), sestoreiz J. Meidrajs Jēkabpilī 301 (5), bet trešoreiz P. Aldermanis Otaņkos 323 (2), J. Cērps Liepājā 306 (2) un A. Rūtiņš Valmierā 301 (2).

Krustām šķērsām

Sastādījis L. SIMONS Valmierā

HORIZONTĀLI: 2. Latviešu padomju gleznotājs. 7. Pilsēta Polijas Tautas Republikā. 10. Kūrortpilsēta Dienvidslāvijā. 12. V. Majakovska satiriska luģa. 13. Populāra indiešu filmaktrise. 14. Franču komponista A. Tomā opera. 15. Anģļu rakstnieks, satirīķis un publicists. 18. Mūsu republikas teātru režisors. 19. Kalni Padomju Savienībā. 20. Latviešu padomju dzejnieks. 25. Pilsēta Kurzemē. 28. Vadlīnija, virziens. 29. Jaunzēlandes senie iedzīvotāji. 30. Savdabīgs muzikāls sacerējums. 31. Tēls A. Jansona romānā «Vientulības ilgas». 32. Dž. Pučīni opera. 33. Skuju koki. 34. Ievērojams indiešu rakstnieks. 37. Anastasijas Vertinskas pirmā kinoloma. 41. Ievērojams latviešu lauksaimniecības zinātnieks, aktīvs 1905. gada revolucionārās kustības dalībnieks. 43. Indijas čūskas. 44. Lietuvisku padomju komponists. 48. Baltkrievu padomju rakstnieka I. Ptašņikava stāsts. 49. Vilnas audums. 50. Mācību uzskates līdzeklis. 51. Ziņa. 52. Slavens itāliešu vijolbūvētājs. 53. Tēls V. A. Mocarta operā «Figaro kāzas».

VERTIKĀLI: 1. Rumāņu komponists un diriģents. 3. Lidijas Ždanovas dzejoļu krājums. 4. V. Bellini opera. 5. Latviešu vijolnieces vārds. 6. Padomju filmaktieris un režisors. 8. Izcils anģļu dabaszinātnieks. 9. Igaņu zinātnieks, filologs. 10. Spāņu rakstnieka H. Goihisalo romāns. 11. Augšnes pārveidošanās ģeoloģisku faktoru ietekmē. 16. Mūsu republikas skatuves gleznotājs. 17. Tēlnieks, Ed. Veidenbauma pieminekļa autors «Kalāčos». 20. E. Zolā romāns. 21. Saimniecības trauks. 22. Anģļu polārpētnieks. 23. Poļu rakstnieks, romāna «Faraons» autors. 24. Latviešu padomju gleznotājs. 25. Grieķu rakstnieka Aleksandropuļa stāsts. 26. Ievērojama latviešu aktrise pirmskara gados. 27. Valsts Tuvaļos Austrumos. 35. Ievērojams krievu ķīmiķis. 36. Amerikāņu zinātnieks, Nobela prēmijas laureāts. 38. Padomju dzejnieka N. Asejeva dzejoļu krājums. 39. Latviešu padomju dzejnieks. 40. Ungāru mūsdienu komponists. 42. Izcils starptautiskās miera cīnītāju kustības darbinieks. 45. Poļu filmaktrise. 46. Padomju kinorežisors. 47. Mežsaimniecības produkts.

JURNĀLA 9. NUMURĀ IEVIETOTĀS KRUSTVĀRDU MIKLAS ATRISINĀJUMS

HORIZONTĀLI: 1. Verns. 3. Regulators. 6. Pēdiatrs. 8. Oslo. 10. Avanss. 12. Baijamo. 15. Tapetes. 17. Paustovskis. 18. Sienāži. 19. Sviests. 21. Siokas. 24. TASS. 26. Maskanji. 27. Salamandra. 28. Ozols.

VERTIKĀLI: 1. Versija. 2. Solists. 4. Trio. 5. Sinoptiķis. 6. Pēda. 7. Tvardovskis. 9. Sāpes. 11. Stikls. 12. Bokss. 13. Inspektors. 14. Omuliss. 16. Sāgas. 17. Plāns. 20. Inki. 22. Lumbago. 23. Skadats. 25. Sēna.

Redakcijas kolēģija: A. LEDIŅŠ (galvenais redaktors), V. LĀCE (galvenā redaktora vietniece), G. BIEZIS (atbildīgais sekretārs), A. ĀBOLIŅŠ, E. ĀBOLIŅŠ, V. BRUTĀNE, R. EZERA, V. HAUSMANIS, P. LAIZĀNS, J. STRADIŅŠ, I. STRAUTMANIS, V. ŠTEINS.

Nodaļu redaktori: V. BĒRZIŅŠ, Z. JAUNZEME, A. KALVE, T. PUTNIŅA, S. VULFSONE.

Mākslinieciskie iekārtojāji: I. KĻAVA, G. EZERNIEKS. Tehniskais redaktors L. LIZIŅŠ.

Redakcijas adrese: pasta indekss 226427, Rīgā, PDP, Pērses ielā 16. Tālrūni: galvenajam redaktoram — 221373; galv. redaktora vietn. — 221681; atbild. sekretāram — 220361; nodaļu redaktoriem — 225948, 228732; māksl. iekārtotājiem, tehniskajam redaktoram — 220122; fotogrāfam — 229941; korektoriem — 223079. Manuskriptus un fotooriģinālus atpakaļ neizsniedz.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ И ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЖУРНАЛ «ЗВАЙГЗНЕ» («ЗВЕЗДА») НА ЛАТЫШСКОМ ЯЗЫКЕ. ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ДВА РАЗА В МЕСЯЦ. ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК КП ЛАТВИИ Г. РИГА.

Адрес редакции: г. Рига, ПДП, ул. Персес, 16. Отпечатано в типографии «Циня» г. Рига, ул. Блаумена 38/40. Обложки и вкладыши отпечатаны в филиале № 2 Рижской образцовой типографии г. Рига, Баускас цельш, 31, 5,6 усл. печ. л. 9,74 уч. изд. л. Тираж 116.000 экз. Цена 30 коп.

Iespīests LPSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Vāki un pielikumi iespīesti Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas Paraugtipogrāfijas filiālē Nr. 2 Bauskas ceļā 31. Nodots salikšanai 1973. g. 20. aprīlī, parakstīts iespīšanai 1973. g. 14. maijā. Tipogrāfijas papīrs 70×100% (pielikumam — dobspieduma papīrs 70×108 cm). 5,6+1,4 uzsk. iespīedl., 9,74 izd. l. Tirāža 116 000 eks. Pasūt. nr. 3522. Maksā 30 kap.

JT 05485.

TĀLAIS CEĻŠ

1968. gada rudenī divdesmit četrus gadus vecais Raghubirs Singhs ar velosipēdu izbrauca no Deli un devās turnejā apkārt pasaulei. Ceļojums ilga vairāk nekā četrus gadus. Sajā laikā celotājs veica gandrīz ceturtdaļmiljona kilometru un apmeklēja 108 valstis. Nesen Singhs atgriezās mājās.

PAR ALKOHOLA KAITĪGUMU

Vīnes iedzīvotājs A. Bertrams, būdams karstgalvis, sadereja ar savu kaimiņu uz trīs pudelēm degvīna, ka bez kādām grūtībām apēdis savus zābakus. Pārsteigtā kaimiņa un daudzū liecinieku klātbūtnē zābaki tika patiešām apēsti. Nākamās dienas vakarā uzvarētāju bezsamanā noģādāja slimnīcā. Pleredzējušu ārstu konsilijis pēc rūpīgas slimnieka izmeklēšanas noteica precīzu diagnozi: «smaga saindēšanās, lietojot lielos daudzumos alkoholu».

KOBRA UZ OPERĀCIJAS GALDA

Nesen Vroclavā tika izdarīta neparasta operācija. Operēja kobra no vietējā zooloģiskā dārza. Tai zem indes zoba konstatēja lielu audzēju. Operācija ilga pusotras stundas. Tā kā narkoze neiedarbojās, kobra bija ļoti nemierīga. Tās ķermeni vajadzēja ievietot speciālās spīlēs. Aizsardzības nolūkā hirurģi strādāja speciālos tērpos. Medicīnas praksē šāda veida operāciju veica pirmo reizi. Tā noritēja veiksmīgi.

AUTOBUSS DŽENTLMENIS

Šādu pelnītu nosaukumu ieguvis divstāvu autobuss «Ikarus». Līdzko autobuss tuvojas pieturai, uz tā pakāļām durvīm parādās

gaismas tablo ar cipariem, kas ziņo, cik brīvu vietu ir salonā.

CIK AUGSTU LIDO BEZDELĪGAS!

Zviedru fizikis Torstens Gustavsons radījis ierīci putnu lidojuma augstuma noteikšanai. Tā sver mazāk nekā vienu gramu. Ar šīs ierīces palīdzību Gustavsons izdarījis ne vienu vien interesantu atklājumu. Izrādās, ka baloži lido līdz 1700 metru augstu, bet bezdelīgās pat 4000 metru augstu. Līdz šim domāja, ka šie putni neido augstāk par 300 metriem.

DRAUDI FAUNAI

Apkārtējās vides piesārņošana, kā arī iedzīvotāju pieaugums Anglijā rada nopietnus draudus dzīvnieku pasaulei un augu valstij. Anģļu prese apgalvo, ka ceturtajai daļai dzīvnieku suņu un augu draud daļēja vai pilnīga iznīkšana.

Tas attiecas uz seskiem, āpsiem, ūdriem, tāpat arī uz dažādiem augiem — kreimēm, sniegpulkstenītēm, primulām un bāli dzeltenajām narcisēm. Iznīkšanas briesmas draud arī 125 veidiem kukaiņu, to skaitā arī Anglijas visskaistākajiem tauriņiem. Zinātniekus pirmām kārtām satrauc skudru un lapsēnu iznīkšana, kas var nelabvēlīgi iespaidot lauksaimniecību.

VIESTURNEJA IZPUTEJA

Plaši pazīstamais anģļu ansamblis «Rolling Stones» gatavojās viesturnejai Japānā. Taču no tās nekā neiznāca — Japānas varas iestādes liedza iebraukšanas vīzu ansambla vadītājam — popmūzikas karalim Džeģeram. Izrādījās, ka Japānas tiesa viņu notiesājusi par narkotisko vielu pārvadāšanu. Nenotikušā koncerta organizatoriem vajadzēja popmūzikas cienītājiem atdot naudu par pārdotajām 55 000 biļetēm.

Vāku pirmajā lappusē — TOP MODERNI DZĪVOJAMO NAMU RAJONI RĪGĀ (Purvcimā) UN LABIEKĀRTOTI CIEMATI REPUBLIKAS LAUKOS (Valmieras padomju saimniecībā).

VIESTURA VASIĻEVSKA un VOLDEMĀRA GAIĻA krāsu foto

Vāku ceturtajā lappusē — ANTONA ŠMULĀNA KERA MIKA.

LEONA BALOŽA krāsu foto

VILTĪGĀ KAFIJA

Vairāk nekā četri gadsimti pagājuši kopš tā laika, kad Eiropas kontinentā uzzināja, kas ir kafija. Meklējot cēlonus, kāpēc pēdējā laikā pieaug sirds slimnieku skaits, medicīnas darbinieki pievērsa lielāku vērību šim populārājam dzērienam. Pēc kāda anģļu žurnāla datiem, cilvēki, kuri dienā izdzer piecas tases kafijas, ir divreiz vairāk pakļauti sirdslēkmju briesmām nekā tie, kuri kafiju nelieto.

Ilgie pētījumi, kas izdarīti ASV, Kanādā un Jaunzēlandē, ļauj secināt, ka kofeīns ir bīstamāks par nikotīnu.

BAILES... NO SEKMĒM

Amerikāņu studenti pamet koleģijas, nojauzdami neveiksmes eksāmenos, bet studentes... bailēs no sekmēm. Pie šāda paradoksa slēdziena nonāca Amerikāņu izglītības problēmu pētīšanas asociācijas darbinieki. Kā domā zinātnieki, jaunietes bailās, ka studijās veiktīgi zaudēs laiku un tās traucēs viņām «ieņemt dzīvi savu vietu kā sievietēm». Viņas ir vilušas par tiem ierobežojumiem, kādus uzliek buržuāziskā sabiedrība izglītību ieguvušām sievietēm.

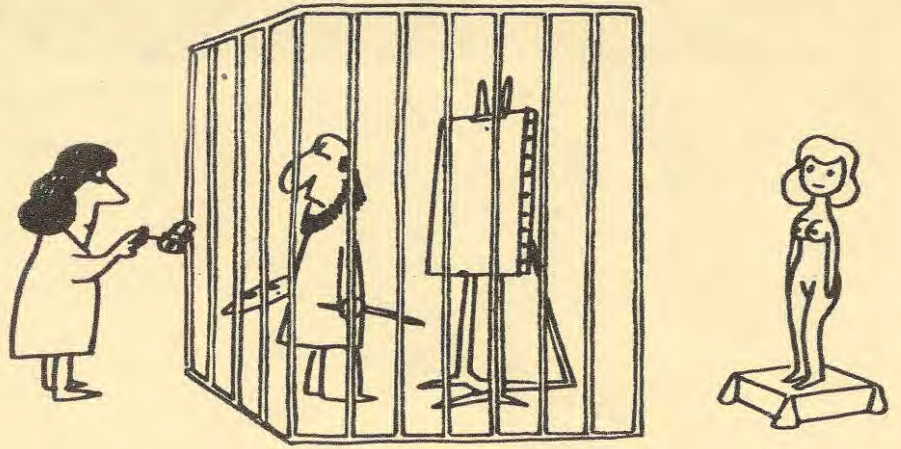
Šis pētījums pamatojas uz 1368 studentu aptauju, kuri labprātīgi pameta Ostinas universitāti.

SABIEDRISKĀS DOMAS SPĒKS

Katru rītu, kad zvans vēstī mācību sākumu, kādas Oregonas štata vidusskolas zēnu nodaļas pārzinis pa pilsētas radiotiklu nosauc to skolnieku uzvārdus, kuri šajā dienā neapmeklē mācības.

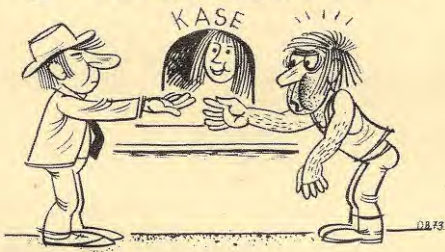
Daži skolēni saukā viņu par egoistu, arī starp vecākiem atrodas tādi, kuri tam pārmet lejaukšanos «personīgajā dzīvē». Bet lai nu kā — kopš sākusies šāda izziņošana, sliņķu skaits ievērojami samazinājies.

HUMORSUNĀTRĀ
**an
 ti
 zvaig
 zne**

Bez vārdiem.

«Panorama»

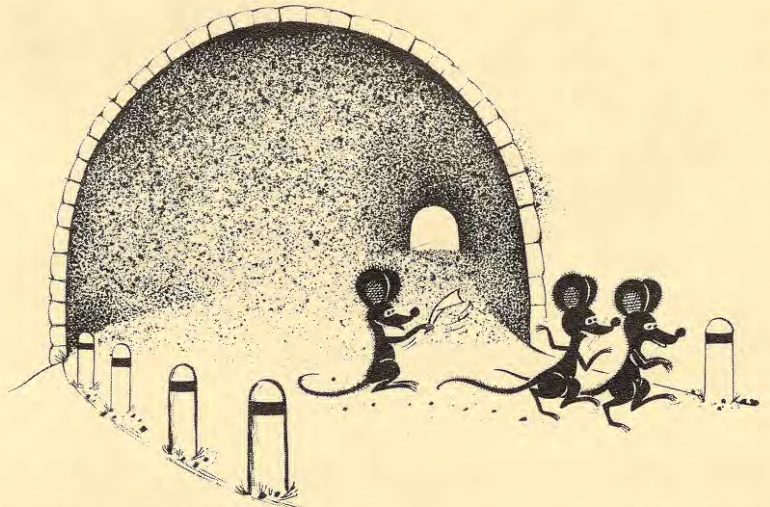
Līdzautors.

DAIŅA BREIKŠA zīm.

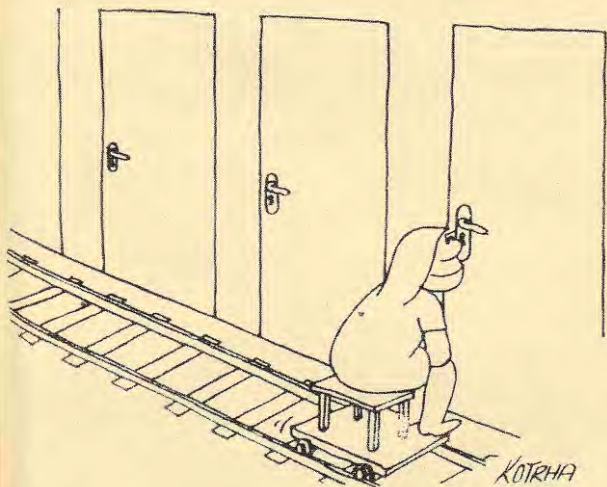
— Jādzied «Bē!», nevis «Mē!»!

DAIŅA BREIKŠA zīm.

— Dzīvoklis viņai plašs un ērts. Zēl, ka caurstaigājams.

DAIŅA BREIKŠA zīm.

Bez vārdiem.

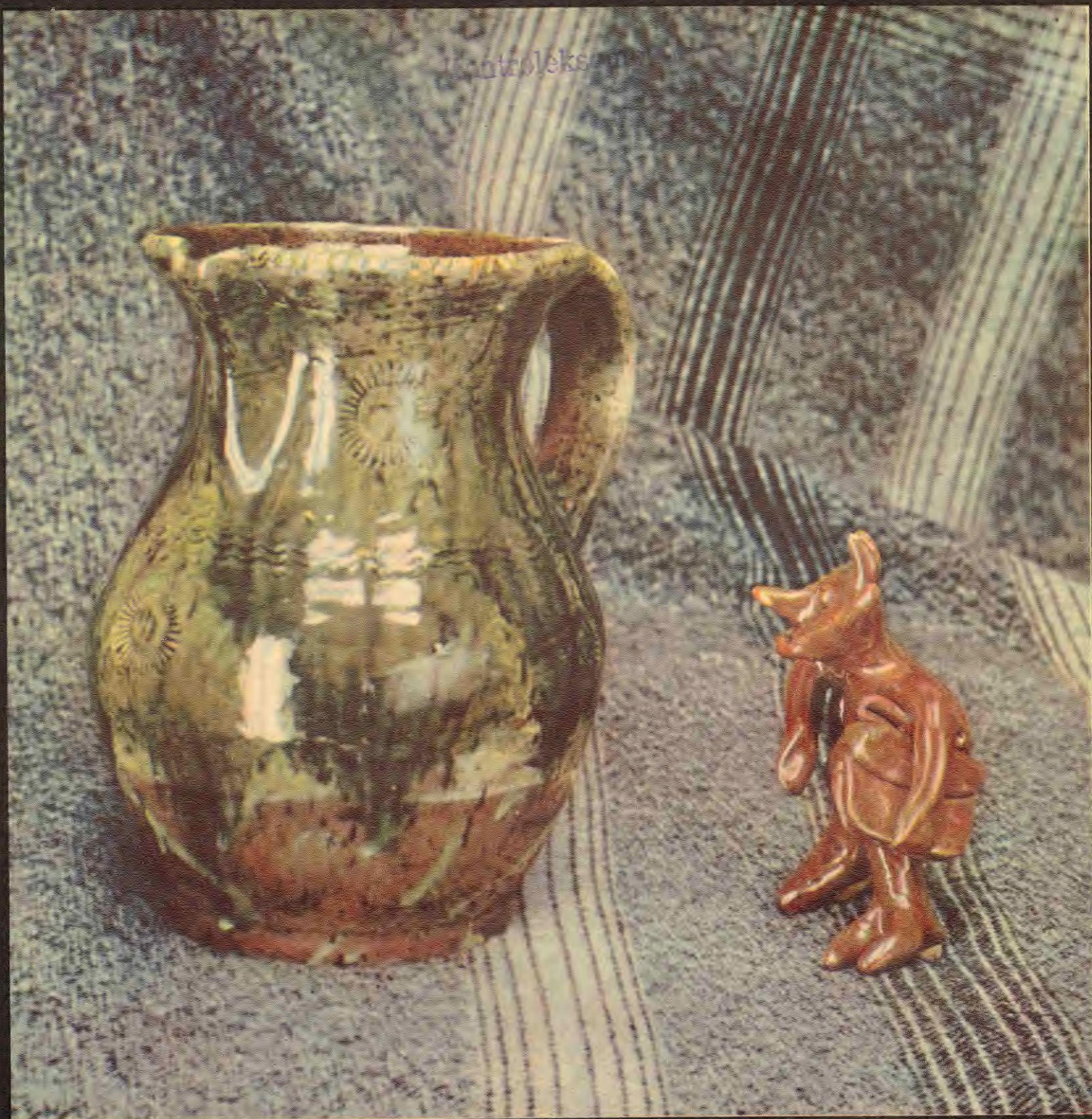
«Panorama»

Bez vārdiem.

«Kvety»

Kantoleks

INDEKSS
77153
Cena 30 kop.